

SYSTEM

Prawa Procesowego Cywilnego

Redaktor Naczelny
Tadeusz Ereciński

POSTĘPOWANIE ZABEZPIECZAJĄCE

Redakcja naukowa
Andrzej Jakubecki

V

Wolters Kluwer

SYSTEM

Prawa Procesowego Cywilnego

Redaktor Naczelny Tadeusz Ereciński

Członkowie Rady Programowej

prof. dr hab. Sławomir Cieślak, prof. dr hab. Tadeusz Ereciński,
dr hab. Paweł Grzegorzczak, sędzia SN Jacek Gudowski,
prof. dr hab. Andrzej Jakubecki, prof. dr hab. Janusz Jankowski,
prof. dr hab. Kazimierz Lubiński, prof. dr hab. Andrzej Marciniak,
prof. dr hab. Karol Weitz, prof. dr hab. Tadeusz Wiśniewski,
prof. dr hab. Feliks Zedler, dr hab. Andrzej Zieliński

-
- Tom I. Zagadnienia ogólne**
Paweł Grzegorzczak, Karol Weitz
- Tom II. Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji**
Karol Weitz (cz. 1), Tadeusz Wiśniewski (cz. 2),
Sławomir Cieślak (cz. 3)
- Tom III. Środki zaskarżenia** Jacek Gudowski
- Tom IV. Postępowanie nieprocesowe** Kazimierz Lubiński
- Tom V. Postępowanie zabezpieczające** Andrzej Jakubecki
- Tom VI. Postępowanie egzekucyjne** Andrzej Jakubecki
- Tom VII. Międzynarodowe i europejskie prawo procesowe cywilne**
Paweł Grzegorzczak, Karol Weitz

POSTĘPOWANIE ZABEZPIECZAJĄCE

**Redakcja naukowa
Andrzej Jakubecki**

Autorzy:
Andrzej Jakubecki, Marcin Walasik

V

Wolters Kluwer

Warszawa 2016

Poszczególne działy tomu V napisali:

Andrzej Jakubecki	rozdziały 1–4, rozdział 6 pkt 1, rozdział 6 pkt 3
--------------------------	--

Marcin Walasik	rozdział 5, rozdział 6 pkt 2, rozdziały 7–9
-----------------------	---

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym	16
ROZDZIAŁ 1. Pojęcie, cele i funkcja postępowania zabezpieczającego	23
1. Uwagi wstępne	27
2. Tymczasowa ochrona prawna	29
3. Postępowanie zabezpieczające jako przejaw tymczasowej ochrony prawnej (cele postępowania zabezpieczającego)	35
4. Funkcja postępowania zabezpieczającego	71
ROZDZIAŁ 2. Charakter prawny, zasady i przesłanki postępowania zabezpieczającego	79
1. Charakter prawny postępowania zabezpieczającego	84
2. Zasady postępowania zabezpieczającego	94
3. Przesłanki postępowania zabezpieczającego	109
3.1. Przesłanki procesowe w postępowaniu zabezpieczającym a podstawy zabezpieczenia	109
3.2. Dopuszczalność drogi sądowej i drogi postępowania przed sądem polubownym	117
3.3. Jurysdykcja krajowa i immunitet sądowy	121
3.4. Zdolność sądowa, zdolność procesowa, brak w składzie organu jednostki organizacyjnej	132
3.5. Zawisłość sporu	135
3.6. Powaga rzeczy osądzonej	142
ROZDZIAŁ 3. Postępowanie zabezpieczające a inne przejawy tymczasowej ochrony prawnej	144
1. Uwagi wstępne	149
2. Zabezpieczenia unormowane w przepisach ulokowanych poza częścią drugą kodeksu postępowania cywilnego	152
2.1. Nakaz zapłaty jako tytuł zabezpieczenia	152
2.2. Zabezpieczenie powództwa o ustalenie nieistnienia prawa umieszczonego w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji	154
2.3. Zawieszenie i wstrzymanie postępowania egzekucyjnego	155
2.4. Zabezpieczenie roszczeń dochodzonych przed sądem polubownym (arbitrażowym)	156

2.5. Orzekanie o sprawach rodziny w postępowaniu o rozwód, o separację i o unieważnienie małżeństwa	160
2.6. Zarządzenia sądu opiekuńczego wydawane w nagłych wypadkach	173
2.7. Zabezpieczenie spadku i zabezpieczenie przedmiotu zapisu windykacyjnego ...	179
3. Zabezpieczenia unormowane w przepisach pozakodeksowych	182
3.1. Wpis ostrzeżenia do księgi wieczystej	182
3.2. Zabezpieczenie w sprawach z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych ...	183
3.3. Zabezpieczenie roszczeń w sprawach z zakresu prawa geologicznego i górniczego	185
3.4. Zabezpieczenie powództwa o wyłączenie współnika	186
3.5. Zabezpieczenie powództwa o umorzenie egzekucji prowadzonej przez bankowy fundusz gwarancyjny	188
3.6. Wstrzymanie egzekucji prowadzonej w celu zaspokojenia roszczenia objętego funduszem ograniczenia odpowiedzialności za roszczenia morskie	188
3.7. „Zabezpieczenie roszczeń” na podstawie prawa własności przemysłowej	189
3.8. Zabezpieczenie na podstawie prawa upadłościowego oraz prawa restrukturyzacyjnego	193
3.9. Zabezpieczenie w postępowaniu opiekuńczo-wychowawczym	195
3.10. Orzeczenia wydawane na podstawie art. 120 ¹ k.r.o. w postępowaniu o przysposobienie	198
3.11. Zabezpieczenie w postępowaniu karnym i postępowaniu karnym skarbowym ...	200

ROZDZIAŁ 4. Przedmiot postępowania zabezpieczającego i przedmiot zabezpieczenia w postępowaniu zabezpieczającym	211
1. Przedmiot postępowania zabezpieczającego a przedmiot zabezpieczenia roszczeń ..	212
2. Przedmiot postępowania zabezpieczającego	214
3. Przedmiot zabezpieczenia w postępowaniu zabezpieczającym	225

ROZDZIAŁ 5. Podstawy i wyłączenia udzielenia zabezpieczenia	237
1. Uwagi wstępne	240
2. Wiarygodność roszczenia	247
3. Interes prawny	264
3.1. Pojęcie interesu prawnego	264
3.2. Interes prawny w uzyskaniu zabezpieczenia	268
3.3. Interes prawny w uzyskaniu zabezpieczenia w określony sposób	277
3.3.1. Uwagi wstępne	277
3.3.2. Nieefektywność albo bezprzedmiotowość sposobu zabezpieczenia	278
3.3.3. Zakaz stosowania sposobu zabezpieczenia ingerującego w prawa osób trzecich	280
3.3.4. Zasada minimalnej uciążliwości sposobu zabezpieczenia	283
3.3.5. Sposób zabezpieczenia zmierzający do zaspokojenia roszczenia	285
3.3.6. Skutki braku interesu prawnego w uzyskaniu zabezpieczenia w określony sposób	287
3.4. Inne przyczyny braku interesu prawnego	288
3.5. Modyfikacje w obrębie interesu prawnego jako podstawy zabezpieczenia	292
4. Okoliczności wyłączające zabezpieczenie	297

5. Uprawdopodobnienie faktów uzasadniających podstawy lub wyłączenia zabezpieczenia	306
6. Rozkład ciężaru „uprawdopodobnienia” faktów uzasadniających podstawy lub wyłączenia zabezpieczenia	319
7. Charakter norm prawnych określających podstawy i wyłączenia zabezpieczenia ...	323
ROZDZIAŁ 6. Sposoby zabezpieczenia roszczeń	329
1. Uwagi wstępne	332
2. Sposoby zabezpieczenia roszczeń pieniężnych	338
2.1. Uwagi wprowadzające	338
2.2. Zabezpieczenie przez zajęcie	345
2.2.1. Uwagi ogólne	345
2.2.2. Zajęcie ruchomości	356
2.2.3. Zajęcie wierzytelności i innych praw majątkowych	357
2.3. Ustanowienie hipoteki	362
2.4. Ustanowienie zakazu zbywania lub obciążania	372
2.5. Ustanowienie zarządu przymusowego	385
2.6. Zobowiązanie do zapłaty określonej sumy pieniężnej	390
3. Sposoby zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych	399
3.1. Uwagi wprowadzające	399
3.2. Sposoby przewidziane dla zabezpieczenia roszczeń pieniężnych	403
3.3. Unormowanie praw i obowiązków stron lub uczestników na czas trwania postępowania (uregulowanie stosunków na czas trwania postępowania)	407
3.4. Zabezpieczenie w sprawach o ochronę dóbr osobistych jako szczególny przypadek unormowania praw i obowiązków stron na czas trwania postępowania	411
3.5. Zakaz zbywania przedmiotów oraz praw objętych postępowaniem	416
3.6. Zawieszenie postępowania egzekucyjnego lub innego postępowania zmierzającego do wykonania orzeczenia	420
3.7. Uregulowanie sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem	423
3.8. Nakaz wpisania ostrzeżenia w księdze wieczystej lub we właściwym rejestrze ...	426
3.9. Wydanie małżonkowi opuszczającemu mieszkanie potrzebnych mu przedmiotów	430
ROZDZIAŁ 7. Podmioty postępowania zabezpieczającego	432
1. Organy postępowania zabezpieczającego	434
1.1. Uwagi wstępne	434
1.2. Sąd	434
1.2.1. Uwagi wstępne	434
1.2.2. Właściwość sądu	436
1.2.3. Skład sądu	456
1.3. Referendarz sądowy	463
1.4. Komornik sądowy	468
1.5. Kurator sądowy	470
1.6. Izby morskie	470
1.7. Wyłączenie piastuna organu	471

2. Uczestnicy postępowania zabezpieczającego	472
2.1. Uwagi wstępne	472
2.2. Uprawniony	477
2.3. Obowiązany	487
2.4. Inni uczestnicy	491
ROZDZIAŁ 8. Przebieg postępowania zabezpieczającego	494
1. Koincydencja postępowania zabezpieczającego z innym postępowaniem cywilnym ...	499
1.1. Uwagi wstępne	499
1.2. Koincydencja z sądowym postępowaniem rozpoznawczym	500
1.2.1. Uwagi ogólne	500
1.2.2. Zabezpieczenie przed wszczęciem sądowego postępowania rozpoznawczego	505
1.2.3. Zabezpieczenie w toku sądowego postępowania rozpoznawczego	516
1.3. Koincydencja z pozasądowym postępowaniem rozpoznawczym	522
1.3.1. Uwagi ogólne	522
1.3.2. Koincydencja z postępowaniem arbitrażowym	524
1.4. Potencjalna koincydencja z postępowaniem wykonawczym	529
1.4.1. Uwagi ogólne	529
1.4.2. Potencjalna koincydencja z sądowym postępowaniem egzekucyjnym ..	530
1.5. Koincydencja z pozostałymi postępowaniami cywilnymi	538
1.5.1. Zabezpieczenie w postępowaniu ze skargi kasacyjnej	538
1.5.2. Zabezpieczenie w postępowaniu ze skargi o wznowienie postępowania ...	541
1.5.3. Zabezpieczenie w postępowaniu ze skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego	545
1.5.4. Zabezpieczenie w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności	546
1.5.5. Zabezpieczenie w postępowaniu o ustalenie skutku uznania lub stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu państwa obcego	548
1.5.6. Zabezpieczenie w postępowaniu o uznanie lub stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego	549
1.5.7. Zabezpieczenie a inne postępowania	549
2. Struktura postępowania zabezpieczającego	551
3. Postępowanie rozpoznawcze	557
3.1. Wszczęcie postępowania	557
3.1.1. Wszczęcie postępowania na wniosek	557
3.1.2. Wszczęcie postępowania z urzędu	568
3.2. Kształt postępowania rozpoznawczego	570
3.2.1. Postępowanie bez udziału obowiązanego (<i>ex parte</i>)	570
3.2.2. Postępowanie z udziałem obowiązanego (<i>audi alteram partem</i>)	580
3.3. Gromadzenie materiału	582
3.4. Orzekanie w przedmiocie udzielenia zabezpieczenia	586
3.4.1. Termin wydania postanowienia	586
3.4.2. Zakres związania wnioskiem	589
3.4.3. Orzeczenia (postanowienia)	594
3.4.3.1. Rodzaje postanowień	594
3.4.3.2. Postanowienia co do zabezpieczenia i ich treść	598
3.4.3.3. Zupełność rozstrzygnięcia	606

3.4.3.4. Uzasadnianie postanowień	608
3.5. Środki zaskarżenia (zażalenie)	609
3.6. Zawieszenie postępowania	622
4. Postępowanie wykonawcze	625
4.1. Uwagi wstępne	625
4.2. Wykonanie zabezpieczenia w drodze egzekucji sądowej	628
4.2.1. Reżim postępowania	628
4.2.2. Podstawa wykonania	629
4.2.3. Wszczęcie postępowania	635
4.2.4. Elementy przebiegu postępowania	639
4.2.4.1. Zagadnienia ogólne	639
4.2.4.2. Wybrane zagadnienia szczegółowe	642
4.2.5. Stosunek postępowania wykonawczego do innych postępowań	649
4.2.5.1. Uwagi wprowadzające	649
4.2.5.2. Zbieg zabezpieczeń sądowych	650
4.2.5.3. Zbieg zabezpieczenia sądowego i egzekucji sądowej	651
4.2.5.4. Zbieg zabezpieczenia sądowego i zabezpieczenia administracyjnego	652
4.2.5.5. Zbieg zabezpieczenia sądowego i egzekucji administracyjnej ...	653
4.2.5.6. Zbieg zabezpieczenia sądowego z postępowaniem upadłościowym	655
4.2.5.7. Zbieg zabezpieczenia sądowego z postępowaniami restrukturyzacyjnymi	656
4.3. Wykonanie zabezpieczenia w inny sposób	658
4.4. Wykonanie zabezpieczenia na mieniu należącym do majątku wspólnego małżonków	662
4.5. Zakończenie postępowania	673
5. Postępowanie postrozpoznawcze	679
5.1. Uwagi wstępne	679
5.2. Zmiana albo uchylenie zabezpieczenia	684
5.2.1. Uwagi wstępne	684
5.2.2. Zmiana albo uchylenie zabezpieczenia na wniosek uprawnionego ...	684
5.2.3. Zmiana albo uchylenie zabezpieczenia na wniosek obowiązowanego ...	687
5.2.4. Zmiana albo uchylenie zabezpieczenia z urzędu	698
5.3. Ograniczenie zabezpieczenia	699
5.4. Przedłużanie okresu obowiązywania zabezpieczenia	702
5.5. Wydanie dalszego tytułu zabezpieczenia	706
5.6. Upadek zabezpieczenia	707
5.6.1. Pojęcie upadku zabezpieczenia	707
5.6.2. Przyczyny upadku zabezpieczenia	708
5.6.2.1. Uwagi wprowadzające	708
5.6.2.2. Brak wszczęcia w oznaczonym terminie postępowania w sprawie głównej	709
5.6.2.3. Złożenie przez obowiązowanego sumy zabezpieczenia na rachunek depozytowy	710

5.6.2.4. Prawomocne zakończenie postępowania w sprawie głównej z wynikiem negatywnym dla uprawnionego albo upływ oznaczonego terminu od uprawnomocnienia się orzeczenia uwzględniającego zabezpieczone roszczenie	713
5.6.2.5. Upływ okresu, na jaki ustanowiono albo przedłużono zabezpieczenie	715
5.6.2.6. Niewystąpienie przez uprawnionego z wnioskiem o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi obowiązany albo nieuwzględnienie takiego wniosku	716
5.6.3. Stwierdzanie upadku zabezpieczenia	717
5.7. Rozstrzyganie o kosztach postępowania zabezpieczającego	722
5.7.1. Czas orzekania o kosztach postępowania zabezpieczającego	722
5.7.2. Zasady ponoszenia kosztów postępowania zabezpieczającego	730
5.7.3. Elementy składowe kosztów postępowania zabezpieczającego	734
5.7.4. Orzekanie w przedmiocie kosztów postępowania zabezpieczającego ..	744
5.8. Orzekanie co do roszczenia restytucyjnego	748
5.9. Zwrot kaucji	749
ROZDZIAŁ 9. Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wskutek ustanowienia lub wykonania zabezpieczenia	755
1. Podstawa i reżim odpowiedzialności	757
2. Funkcje odpowiedzialności	761
3. Zasada odpowiedzialności	763
4. Podmiot odpowiedzialny i poszkodowany	772
4.1. Podmiot odpowiedzialny	772
4.2. Poszkodowany	776
5. Przesłanki odpowiedzialności	776
5.1. Zdarzenie wyrządzające szkodę	776
5.1.1. Uwagi wstępne	776
5.1.2. Ustanowienie lub wykonanie zabezpieczenia	777
5.1.3. Brak wszczęcia albo negatywny wynik postępowania w sprawie głównej ..	783
5.2. Bezprawność zdarzenia	788
5.3. Szkada	792
5.4. Związek przyczynowy	798
6. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność	798
7. Dochodzenie odszkodowania	802
7.1. Tryb dochodzenia odszkodowania	802
7.2. Termin dochodzenia odszkodowania	803
7.3. Ciężar dowodu	807
7.4. Kaucja	808
8. Stosunek do innych podstaw odpowiedzialności	813
8.1. Bezpodstawne wzbogacenie	813
8.2. Roszczenie regresowe z art. 140 k.r.o.	815
8.3. Roszczenie restytucyjne	817
8.4. Odpowiedzialność za działania organów postępowania	821
Skorowidz przedmiotowy	825

WYKAZ SKRÓTÓW

I. Akty prawne

- EO – austriacka ordynacja egzekucyjna – Exekutionsordnung
- k.c. – ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 380 ze zm.)
- k.h. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 czerwca 1934 r. – Kodeks Handlowy (Dz. U. Nr 57, poz. 502 ze zm.)
- k.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1137 ze zm.)
- k.k.s. – ustawa z 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 186 ze zm.)
- k.k.w. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 ze zm.)
- k.m. – ustawa z 18 września 2001 r. – Kodeks morski (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 66 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- konwencja brukselska – Konwencja z 27 września 1968 r. o jurysdykcji krajowej i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 299 z 31.12.1972, s. 32)
- konwencja z Lugano I – Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, sporządzona w Lugano, 16 września 1988 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 10, poz. 132)
- konwencja z Lugano II – Konwencja z 30 października 2007 r. o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 147 z 10.6.2009, s. 5)
- k.p. – ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 1502 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.)

- k.p.c. z 1930 r. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 29 listopada 1930 r.
– Kodeks postępowania cywilnego (uwaga: przepisy przywoływane w brzmieniu tekstu jedn. Dz. U. z 1932 r. Nr 112, poz. 934 ze zm.; jeśli przywoływane przepisy są w brzmieniu tekstu jedn. Dz. U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 ze zm., jest to wyraźnie zaznaczone w tekście)
- k.p.k. – ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 ze zm.)
- k.p.n. – dekret z 18 lipca 1945 r. – Kodeks postępowania niespornego (Dz. U. Nr 27, poz. 169 ze zm.)
- k.r.o. – ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 2082 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1578 ze zm.)
- p.g.g. – ustawa z 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 1131 ze zm.)
- p.u.s.p. – ustawa z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 133 ze zm.)
- p.w.p. – ustawa z 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 1410 ze zm.)
- pr. aut. – ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 666 ze zm.)
- pr. bank. – ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 128 ze zm.)
- pr. not. – ustawa z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 164 ze zm.)
- pr. restr. – ustawa z 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. poz. 978 ze zm.)
- pr. up. – ustawa z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.)
- pr. wod. – ustawa z 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 469 ze zm.)
- r.c.k. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 9 marca 1968 r. w sprawie czynności komorników (Dz. U. Nr 10, poz. 52 ze zm.)
- r.o.c.a. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800)
- r.o.c.r. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. poz. 1804)
- reg. sąd. – rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z 23 grudnia 2015 r. – Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. poz. 2316 ze zm.)

rozporządzenie Bruksela I	– rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16.1.2001, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 4, s. 42)
rozporządzenie Bruksela I bis	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, s. 1)
rozporządzenie Bruksela II	– rozporządzenie Rady (WE) nr 1347/2000 z 29 maja 2000 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej za dzieci obojga małżonków (Dz. Urz. WE L 160 z 30.6.2000, s. 19; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 19, t. 1, s. 209)
rozporządzenie nr 655/2014	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 655/2014 z 15 maja 2014 r. ustanawiające procedurę europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym w celu ułatwienia transgranicznego dochodzenia wierzytelności w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 189 z 27.6.2014, s. 59)
szwajcarski ZPO	– jednolity szwajcarski kodeks postępowania cywilnego – Schweizerische Zivilprozessordnung
u.k.s.c.	– ustawa z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 623)
u.k.s.e.	– ustawa z 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r., poz. 790)
u.k.w.h.	– ustawa z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 790 ze zm.)
u.p.e.a.	– ustawa z 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 599 ze zm.)
u.p.g.	– ustawa z 17 grudnia 2009 r. o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym (Dz. U. z 2010 r. Nr 7, poz. 44)
u.p.p.	– ustawa z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 186 ze zm.)
u.p.s.n.	– ustawa z 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 382 ze zm.)
u.s.m.	– ustawa z 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (tekst jedn. Dz. U. z 2013 r., poz. 1222 ze zm.)
u.z.r.r.z.	– ustawa z 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 297 ze zm.)
ustawa o BFG	– ustawa z 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 1866 ze zm.)

ustawa o KRS	– ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (tekst jedn. Dz. U. z 2016 r., poz. 687 ze zm.)
ustawa o TK	– ustawa z 22 lipca 2016 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1157)
ZPO	– niemiecki kodeks postępowania cywilnego

II. Czasopisma i publikatory

ADR	– „ADR. Arbitraż i Mediacja”
AUL	– „Acta Universitatis Lodziensis”
AUWr	– „Acta Universitatis Wratislaviensis”
BMS	– „Biuletyn Ministerstwa Sprawiedliwości”
DPP	– „Demokratyczny Przegląd Prawniczy”
ECR	– European Court Reports
EP	– „Edukacja Prawnicza”
Gł. Sąd.	– „Głos Sądownictwa”
GP	– „Gazeta Prawna”
GSP	– „Gdańskie Studia Prawnicze”
GSW	– „Gazeta Sądowa Warszawska”
KPP	– „Kwartalnik Prawa Prywatnego”
MoP	– „Monitor Prawniczy”
NP	– „Nowe Prawo”
OSN(C)	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego (Izba Cywilna)
OSNCP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNP	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych (od 2003 r.)
OSPika	– Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
PiP	– „Państwo i Prawo”
PPC	– „Polski Proces Cywilny”
PPE	– „Przegląd Prawa Egzekucyjnego”
PPH	– „Przegląd Prawa Handlowego”
Pr. Spółek	– „Prawo Spółek”
Prob.Egz.S.	– „Problemy Egzekucji Sądowej”
Prob.Egz.	– „Problemy Egzekucji”
Prok. i Pr.	– „Prokuratura i Prawo”

Wykaz skrótów

Prz. Handl.	– „Przegląd Handlowy”
Prz. Leg.	– „Przegląd Legislacyjny”
Prz. Sejm.	– „Przegląd Sejmowy”
PS	– „Przegląd Sądowy”
PwD	– „Prawo w Działaniu”
R.Pr.	– „Radca Prawny”
Riv.Dir.Proc.	– „Rivista di Diritto Processuale”
RPEiS	– „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”
SC	– „Studia Cywilistyczne”
SI	– „Studia Iuridica”
St. Praw.	– „Studia Prawnicze”
TPP	– „Transformacje Prawa Prywatnego”
ZESP	– „Zagadnienia Egzekucji Sądowej w Polsce”
ZNIBPS	– „Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego”
ZNUJ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego”
ZNUJ PWiOWI	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej”
ZNUŁ	– „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego”

III. Inne

EWG	– Europejska Wspólnota Gospodarcza
NZ	– Narody Zjednoczone
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SW	– sąd wojewódzki
TK	– Trybunał Konstytucyjny
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

WYKAZ PODSTAWOWEJ LITERATURY PODAWANEJ WYŁĄCZNIE W ZAPISIE SKRÓCONYM

SYSTEMY

System PH, t. 3,
red. E. Nowińska,
K. Szczepanowska-Kozłowska

J. Kępiński, A. Kisielewicz, M. Modrzejewska, A. Niewę-
głowski, E. Nowińska, J. Ożegalska-Trybalska, P. Pod-
recki, U. Promińska, J. Sieńczyło-Chłabicz, R. Sikorski,
K. Szczepanowska-Kozłowska, A. Szewc, T. Targosz, A. Tis-
chner, R. Tomczyk, E. Wojcieszko-Głuszko, *System Prawa
Handlowego*, t. 3, *Prawo własności przemysłowej*, red. serii
S. Włodyka, red. tomu E. Nowińska, K. Szczepanowska-
Kozłowska Warszawa 2015

System PH, t. 6, red. A. Hrycaj,
A. Jakubecki, A. Witosz

R. Adamus, S. Cieślak, S. Cyfert, P. Feliga, P. Filipiak,
M. Geromin, I. Gil, B. Groele, A. Hrycaj, A. Jakubecki,
J. Kruczałak-Jankowska, Z. Miczek, A. Piasecki, E. Skibiń-
ska, A. Torbus, P.M. Wiórek, A. Witosz, A. Witosz, P. Zim-
merman, *System Prawa Handlowego*, t. 6, *Prawo restruktu-
ryzacyjne i upadłościowe*, red. serii S. Włodyka, red. tomu
A. Hrycaj, A. Jakubecki, A. Witosz, Warszawa 2016

System PH, t. 7,
red. T. Wiśniewski

G. Bieniek, E. Marszałkowska-Krześ, P. Pogonowski,
T. Wiśniewski, *System Prawa Handlowego*, t. 7, *Postępowanie
sądowe w sprawach gospodarczych*, red. serii S. Włodyka,
red. tomu T. Wiśniewski, Warszawa 2007

System PP, t. 6,
red. A. Olejniczak

Z. Banaszczyk, A. Brzozowski, M. Jagielska, M. Kaliń-
ski, P. Machnikowski, P. Mostowik, M. Pyziak-Szafnicka,
A. Śmieja, K. Zawada, F. Zoll, *System Prawa Prywatnego*,
t. 6, *Prawo zobowiązań – część ogólna*, red. nacz. Z. Rad-
wański, red. tomu A. Olejniczak, Warszawa 2014

System PP, t. 11,
red. T. Smoczyński

J. Gajda, M. Nazar, J. Panowicz-Lipska, T. Smoczyński,
T. Sokołowski, W. Stojanowska, *System Prawa Prywatnego*,
t. 11, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. T. Smoczyński, War-
szawa 2009

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

<p><i>System PP</i>, t. 12,
red. T. Smoczyński</p>	M. Andrzejewski, E. Holewińska-Łapińska, T. Smoczyński, W. Stojanowska, J. Strzebinczyk, <i>System Prawa Prywatnego</i>, t. 12, <i>Prawo rodzinne i opiekuńcze</i>, red. T. Smoczyński, Warszawa 2003
<i>System PP</i>, t. 13, red. J. Barta	J. Barta, J. Błęszyński, M. Czajkowska-Dąbrowska, B. Giesen, T. Grzeszak, S. Grzybowski, M. Kępiński, B. Kleban, J. Maricnkowska, R. Markiewicz, A. Matlak, A. Niewęglowski, A. Nowicka, M. Poźniak-Niedzielska, J. Preussner-Zamorska, E. Traple, A. Wojciechowska, E. Wojnicka, <i>System Prawa Prywatnego</i>, t. 13, <i>Prawo autorskie</i>, red. J. Barta, Warszawa 2003; Warszawa 2013
<i>System PP</i>, t. 14B, red. R. Skubisz	E. Całka, A. Jakubecki, M. Kępiński, M. Mazurek, A. Nowicka, E. Nowińska, P. Podrecki, M. Późniak-Niedzielska, J. Sieńczyło-Chlabicz, E. Skrzydło-Tefelska, R. Skubisz, K. Szczepanowska-Kozłowska, A. Szewc, A. Tischner, E. Traple, M. Trzebiatowski, U. Promińska, A. Wojciechowska, E. Wojcieszko-Głuszko, <i>System Prawa Prywatnego</i>, t. 14B, <i>Prawo własności przemysłowej</i>, red. R. Skubisz, Warszawa 2012
<p><i>System PP</i>, t. 17A,
red. S. Sołtysiński</p>	A. Herbet, M. Michalski, P. Moskwa, J. Napierała, G. Nita-Jagielski, T. Siemiątkowski, S. Sołtysiński, A. Szajkowski, T. Szczurowski, A. Szumański, M. Tarska, <i>System Prawa Prywatnego</i>, t. 17A, <i>Prawo spółek handlowych</i>, Warszawa 2015
<p><i>System prawa cywilnego</i>, t. I,
red. S. Grzybowski</p>	B. Gawlik, S. Grzybowski, J. Ignatowicz, B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, Z. Radwański, <i>System prawa cywilnego</i>, t. I, <i>Część ogólna</i>, red. nac. W. Czachórski, red. tomu S. Grzybowski, Ossolineum 1974
<i>System</i>, t. II, red. Z. Resich	S. Dalka, T. Ereciński, M. Jędrzejewska, K. Korzan, T. Miśsiuk, K. Piasecki, Z. Resich, W. Siedlecki, A. Zieliński, <i>System prawa procesowego cywilnego</i>, t. II, <i>Postępowanie rozpoznawcze przed sądami pierwszej instancji</i>, red. naczelny W. Berutowicz, red. tomu Z. Resich, Ossolineum 1987
<p><i>System</i>, t. III, cz. I/II,
red. J. Gudowski</p>	T. Ereciński, P. Grzegorzczak, J. Gudowski, K. Markiewicz, H. Pietrkowski, M. Romańska, K. Weitz, T. Wiśniewski, T. Zembrzusi, <i>System Prawa Procesowego Cywilnego</i>, t. III, <i>Środki zaskarżenia</i>, cz. I, cz. II, red. nac. T. Ereciński, red. tomu J. Gudowski, Warszawa 2013

KOMENTARZE DO KODEKSÓW POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

M. Allerhand, <i>Kodeks</i>	M. Allerhand, <i>Kodeks postępowania cywilnego</i>, Lwów 1932
M. Allerhand, <i>Kodeks. Część druga</i>	M. Allerhand, <i>Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające</i>, Lwów 1933

- S. Dalka, J. Rodziewicz, *Komentarz* S. Dalka, J. Rodziewicz, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Gdańsk 1994
- H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks*, t. II H. Dolecki, J. Iwulski, I. Koper, G. Misiurek, P. Pogonowski, T. Wiśniewski, D. Zawistowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II, *Artykuły 367–505*³⁷, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2013
- H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks*, t. III H. Ciepla, H. Dolecki, T. Domińczyk, A. Góra-Błaszczkowska, A. Górski, A. Jakubecki, I. Koper, G. Misiurek, Z. Strus, T. Żyznowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. III, *Artykuły 506–729*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2011; Warszawa 2013
- H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks*, t. IV H. Ciepla, D. Zawistowski, T. Żyznowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. IV, *Artykuły 730–1088*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2011; Warszawa 2014
- H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks*, t. V A. Hrycaj, A. Jakubecki, P. Rylski P., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V, *Artykuły 1096–1217*, red. H. Dolecki, T. Wiśniewski, Warszawa 2011; Warszawa 2013
- T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. I T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, P. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. I, red. T. Ereciński, Warszawa 2012
- T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. II T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, P. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze*, t. II, red. T. Ereciński, Warszawa 2012
- T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. III T. Ereciński, J. Gudowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie rozpoznawcze. Postępowanie zabezpieczające*, t. III, red. T. Ereciński, Warszawa 2009; Warszawa 2012
- T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. IV H. Pietrzkowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Postępowanie egzekucyjne*, t. IV, red. T. Ereciński, Warszawa 2012; Warszawa 2016
- T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. V T. Ereciński, J. Ciszewski, K. Weitz, P. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Międzynarodowe postępowanie cywilne. Sąd polubowny (arbitrażowy)*, t. V, red. T. Ereciński, Warszawa 2009; Warszawa 2012
- J. Gołaczyński (red.), *Kodeks* M. Brulińska, I. Gil, J. Gołaczyński, B. Pękalski, A. Stangret-Smoczyńska, M. Uliasz, Z. Woźniak, D. Zawistowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2012

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks*, cz. 2 S. Gołąb, Z. Wusatowski, *Kodeks postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające*, Kraków 1933
- A. Góra-Błaszczkowska (red.), *Kodeks*, t. I S. Cieślak, P. Cioch, R. Flejszar, K. Gajda-Roszczyńska, A. Góra-Błaszczkowska, J. Jankowski, M.J. Kaczyński, I. Kunicki, M. Malczyk, M. Muliński, M. Sorysz, A. Harast-Sidowska, *Kodeks postępowania cywilnego*, t. 1, *Komentarz. Art. 1–729*, red. A. Góra-Błaszczkowska, Warszawa 2013
- A. Jakubecki (red.), *Kodeks* J. Bodio, T. Demendecki, A. Jakubecki, O. Marcewicz, P. Telenga, M.P. Wójcik, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2010; Warszawa 2012; Warszawa 2014; Warszawa 2015
- J. Jodłowski, K. Piasecki (red.), *Kodeks*, t. 3 T. Ereciński, M. Jędrzejewska, J. Jodłowski, J. Krajewski, Z. Krzemiński, K. Piasecki, J. Pietrzykowski, E. Wengerek, A. Zieliński, *Kodeks postępowania cywilnego z komentarzem*, red. J. Jodłowski, K. Piasecki, t. 3, Warszawa 1989
- J. Korzonek, *Postępowanie. Część druga*, t. I/II J. Korzonek, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Część druga kodeksu postępowania cywilnego*, t. I, t. II, Kraków 1934
- J.J. Litauer, *Komentarz* J.J. Litauer, *Komentarz do procedury cywilnej*, Warszawa 1933
- M. Manowska (red.), *Kodeks*, t. 1 A. Adamczuk, M. Manowska, P. Pruś, M. Radwan, M. Sieńko, E. Stefańska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 1, *Art. 1–505³⁷*, red. M. Manowska, Warszawa 2011, Warszawa 2015
- M. Manowska (red.), *Kodeks*, t. 2 A. Adamczuk, M. Manowska, P. Pruś, M. Radwan, M. Sieńko, E. Stefańska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 2, *Art. 506–1217*, red. M. Manowska, Warszawa 2011; Warszawa 2015
- A. Marciniak, K. Piasecki (red.), *Kodeks*, t. I H. Ciepla, B. Czech, K. Gonera, J. Górowski, J. Jagieła, R. Kulski, I. Kunicki, A. Laskowska-Hulisz, A. Marciniak, M. Michalska-Marciniak, K. Piasecki, J. Rodziewicz, A. Stempniak, M. Sychowicz, A. Torbus, *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I, *Komentarz. Art. 1–366*, Warszawa 2014
- K. Piasecki (red.), *Kodeks*, t. II K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do artykułów 506–1088*, Warszawa 2006
- K. Piasecki (red.), *Kodeks*, t. II K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do artykułów 425–843*, Warszawa 2002
- K. Piasecki (red.), *Kodeks*, t. II K. Piasecki (red.), *Kodeks postępowania cywilnego*, t. II, *Komentarz do artykułów 425–1153*, Warszawa 2000

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

K. Piasecki, A. Marciniak (red.),
<i>Kodeks</i> , t. III	B. Czech, J. Jagieła, R. Kulski, I. Kunicki, A. Marciniak, K. Markiewicz, M. Michalska-Marciniak, K. Piasecki, J. Pietrzykowski, K. Pietrzykowski, M. Sychowicz, T. Żyznowski, <i>Kodeks postępowania cywilnego</i> , t. III, <i>Postępowanie nieprocesowe, w razie zaginięcia lub zniszczenia akt, zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz do artykułów 506–1088</i> , red. K. Piasecki, A. Marciniak, Warszawa 2012; Warszawa 2015
Z. Resich, W. Siedlecki (red.),
<i>Kodeks</i> , t. I	B. Dobrzański, M. Lisiewski, Z. Resich, W. Siedlecki, <i>Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz</i> , t. I, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1975
Z. Resich, W. Siedlecki (red.),
<i>Kodeks</i> , t. I/II	B. Dobrzański, M. Lisiewski, Z. Resich, W. Siedlecki, <i>Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz</i> , t. I, t. II, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1969
Z. Resich, W. Siedlecki (red.),
<i>Kodeks</i> , t. II	B. Dobrzański, M. Lisiewski, Z. Resich, W. Siedlecki, <i>Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz</i> , t. II, red. Z. Resich, W. Siedlecki, Warszawa 1976
M. Romańska, O. Leśniak,
<i>Postępowanie</i>	M. Romańska, O. Leśniak, <i>Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne</i> , red. serii J. Ignaczewski, Warszawa 2013
Z. Świeboda, <i>Komentarz</i>	Z. Świeboda, <i>Komentarz do kodeksu postępowania cywilnego. Część druga. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne</i> , Warszawa 2004
M. Uliasz, <i>Kodeks</i>	M. Uliasz, <i>Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz</i> , Warszawa 2008
E. Wengerek, <i>Komentarz</i> , 1972	E. Wengerek, <i>Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz</i> , Warszawa 1972
E. Wengerek, <i>Komentarz</i> , 2009	E. Wengerek, <i>Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz</i> , red. M. Romańska, Warszawa 2009
F. Zedler, <i>Komentarz</i> , t. I, 1994	F. Zedler, <i>Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz</i> , t. I, Toruń 1994
F. Zedler, <i>Komentarz</i> , t. I–IV, 1995	F. Zedler, <i>Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz</i> , t. I–IV, Toruń 1995
A. Zieliński (red.), <i>Kodeks</i>	A. Zieliński, K. Flaga-Gieruszyńska, <i>Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz</i> , red. A. Zieliński, Warszawa 2005; Warszawa 2008; Warszawa 2010; Warszawa 2011; Warszawa 2012; Warszawa 2014; Warszawa 2016

PODRĘCZNIKI, MONOGRAFIE, INNE KOMENTARZE

W. Broniewicz, <i>Postępowanie</i>	W. Broniewicz, <i>Postępowanie cywilne w zarysie</i> , Warszawa 1973; Warszawa 1998; Warszawa 1999; Warszawa 2005; Warszawa 2006; Warszawa 2008

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

- H. Dolecki, *Postępowanie. Zarys wykładu*
- P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Europejskie prawo*
- A. Hrycaj, *Egzekucja*
- A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe*
- J. Jodłowski (red.), *Wstęp*
- J. Jodłowski i in., *Postępowanie cywilne*
- J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie. Część ogólna*
- K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*
- K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*
- E. Marszałkowska-Krześ (red.), *Postępowanie cywilne*
- H. Mądrzak, E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie cywilne*
- W. Miszewski, *Proces. Część pierwsza*
- H. Pietrkowski, *Metodyka*
- P. Pogonowski, *Postępowanie*
- Polska procedura, t. I*
- Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne*
- W. Siedlecki, *Postępowanie. Część szczegółowa*
- H. Dolecki, *Postępowanie cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2005; Warszawa 2006; Warszawa 2007; Warszawa 2011; Warszawa 2013
- P. Grzegorzczak, R. Morek, M. Pilich, P. Rylski, R. Sikorski, K. Weitz, M. Wojewoda, *Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne*, red. P. Grzegorzczak, K. Weitz, Warszawa 2012
- A. Hrycaj, *Egzekucja praktyczna*, Poznań 2007
- A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010
- W. Berutowicz, J. Jodłowski, W. Siedlecki, S. Włodyka, E. Wengerek, *Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego. Zbiór studiów*, red. J. Jodłowski, Ossolineum 1974
- J. Jodłowski, Z. Resich, J. Lapiere, T. Misiuk-Jodłowska, K. Weitz, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1996; Warszawa 2009; Warszawa 2014
- J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1958
- K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, Warszawa 2004
- K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1986
- Postępowanie cywilne*, red. E. Marszałkowska-Krześ, Warszawa 2008; Warszawa 2011; Warszawa, 2013
- H. Mądrzak, E. Marszałkowska-Krześ, *Postępowanie cywilne*, Warszawa 1999, Warszawa 2003
- W. Miszewski, *Proces cywilny w zarysie. Część pierwsza*, Warszawa–Łódź 1946
- H. Pietrkowski, *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2014
- P. Pogonowski, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, Warszawa 2007
- Polska procedura cywilna. Projekty referentów z uzasadnieniem, przedruk wyczerpanych druków z r. 1921 i 1923, t. I*, Warszawa 1928
- Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2013, Warszawa 2015
- W. Siedlecki, *Postępowanie cywilne. Część szczegółowa*, Warszawa 1959

Wykaz podstawowej literatury podawanej wyłącznie w zapisie skróconym

W. Siedlecki, Z. Świeboda, <i>Postępowanie nieprocesowe</i>	W. Siedlecki, Z. Świeboda, <i>Postępowanie nieprocesowe</i> , Warszawa 2001
W. Siedlecki, Z. Świeboda, <i>Postępowanie. Zarys</i>	W. Siedlecki, Z. Świeboda, <i>Postępowanie cywilne. Zarys wykładu</i> , Warszawa 1998, Warszawa 2000; Warszawa 2003; Warszawa 2004
M. Waligórski, <i>Funkcja</i>	M. Waligórski, <i>Polskie prawo procesowe cywilne. Funkcja i struktura procesu</i> , Warszawa 1947
E. Waśkowski, <i>Podręcznik</i>	E. Waśkowski, <i>Podręcznik procesu cywilnego</i> , Wilno 1932
E. Wengerek, <i>Sądowe postępowanie egzekucyjne</i>	E. Wengerek, <i>Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych</i> , Warszawa 1978
T. Wiśniewski, <i>Przebieg procesu</i>	T. Wiśniewski, <i>Przebieg procesu cywilnego</i> , Warszawa 2013
A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, <i>Prawo cywilne</i>	A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, <i>Prawo cywilne. Zarys wykładu</i> , Warszawa 2001

KSIEGI

<i>Księga dedykowana Profesorowi A. Stelmachowskiemu</i>	<i>Z zagadnień prawa cywilnego. Księga dedykowana Profesorowi Andrzejowi Stelmachowskiemu</i> , Białystok 1991
<i>Księga dedykowana Profesorowi F. Zedlerowi</i>	<i>Proces cywilny. Nauka – kodyfikacja – praktyka. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Feliksowi Zedlerowi</i> , red. P. Grzegorzczak, K. Knoppek, M. Walasik, Warszawa 2012
<i>Księga dedykowana Profesorowi S. Sołtyśińskiemu</i>	<i>Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśińskiemu</i> , red. A. Nowicka, Poznań 2005
<i>Księga ku czci J. Tredera</i>	<i>W poszukiwaniu prawa dobrego i sprawiedliwego. Księga pamiątkowa ku czci Jana Tredera</i> , red. K. Lubiński, Warszawa 2013
<i>Księga ku czci Profesora J. Szwejki</i>	<i>Księga pamiątkowa ku czci Profesora Janusza Szwejki</i> , red. E. Nowińska, M. du Vall, Kraków 2004
<i>Księga ku czci Profesora L. Steckiego</i>	<i>Księga pamiątkowa ku czci Profesora Leopolda Steckiego</i> , red. M. Bączyk, Toruń 1997
<i>Księga ku czci Z. Resicha</i>	<i>Studia z prawa postępowania cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Zbigniewa Resicha</i> , red. M. Jędrzejewska, T. Ereciński, Warszawa 1985
<i>Księga Profesora K. Korzana</i>	<i>Wokół problematyki cywilnoprosesowej. Studium teoretyczno-prawne: księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej profesora Kazimierza Korzana</i> , red. A. Nowak, Katowice 2001
<i>Księga z okazji 75. urodzin Profesora A. Zielińskiego</i>	<i>Aequitas sequitur legem. Księga jubileuszowa z okazji 75. urodzin profesora Andrzeja Zielińskiego</i> , red. K. Flaga-Gieruszyńska, G. Jędrejek, Warszawa 2014

ROZDZIAŁ 1

POJĘCIE, CELE I FUNKCJA POSTĘPOWANIA ZABEZPIECZAJĄCEGO

1. Uwagi wstępne	27
2. Tymczasowa ochrona prawna	29
3. Postępowanie zabezpieczające jako przejaw tymczasowej ochrony prawnej (cele postępowania zabezpieczającego)	35
4. Funkcja postępowania zabezpieczającego	71

Literatura: **Allerhand M.**, *Odpowiedź na pytanie prawne*, PPC 1930, nr 18; **Andreoni M.M.**, *La tutela cautelare anticipatoria. Premesse per uno studio dei provvedimenti cautelari nel diritto della proprietà intellettuale*, Università degli Studi di Milano – Bicocca 2008/2009, http://boa.unimib.it/bitstream/10281/7773/1/phd_unimib_700112.pdf; **Angst P.**, Jakusch W., Pimmer H., *Exekutionsordnung*, Wien 2009; **Baumbach A.**, **Lauter W.**, **Albers J.**, **Hartmann P.**, *Zivilprozessordnung*, München 1989, 2004; **Baur F.**, *Studien zum einseitigen Rechtsschutz*, Tübingen 1967; **Berutowicz W.**, *Funkcja postępowania cywilnego w Polsce Ludowej* (w:) J. Jodłowski (red.), *Wstęp*; **Bładowski B.**, *Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r.*, I CZ 155/83, NP 1985, nr 7–8; **Bogucka I.**, *Funkcje prawa, analiza pojęcia*, Kraków 2000; **Broniewicz W.**, **Marciniak A.**, **Kunicki I.**, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2014; **Carpi F.**, **Colesanti V.**, **Taruffo M.**, *Commentario breve al codice di procedura civile*, Padova 1984; **Chorus J.**, **Gerver P.**, **Hondius E.**, *Introduction to Dutch Law*, Denver 2006; **Cieślak S.**, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008; **Cieślik M.**, *Sprawy gruntowe*, BMS 1959, nr 10; **Cieśliński M.M.**, *Charakter prawny postanowienia zabezpieczającego antycypacyjnego*, PS 2009, nr 9; **Cieśliński M.M.**, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach o rozwód*, Warszawa 2014; **Comoglio L.P.**, **Ferri C.**, *La tutela cautelare in Italia: profili sistematici e riscontri comparativi*, Riv.Dir.Proc. 1990, nr 4; **Crawford J.**, **Williams M.**, *The International Law Association. Report of the sixty-seventh Conference held at Helsinki, Finland 12 to 17 August 1996*, London 1996; *Dispute Resolution around the World. Switzerland*, <http://www.bakermckenzie.com/files/Uplo>

ads/Documents/Global%20Dispute%20Resolution/Dispute%20Resolution%20Around%20the%20World/dratw_switzerland.pdf; **Droit et pratique de la procédure civile**, red. S. Guinchard, Paris 1998; **Ereciński T.**, O zabezpieczeniu nowacyjnym, PS 1992, nr 3; Ereciński T., *Sprawozdanie z VIII Światowego Kongresu Prawa Procesowego (Utrecht 24–28 VIII 1987)*, PiP 1988, z. 1; **Flejszar R.**, Podstawy zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu zabezpieczającym – wybrane zagadnienia (art. 730¹, 753 i 753¹ KPC) (w:) *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego. Szczecin–Niechorze 28–30.9.2007*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009; **Frąckowiak J.**, Glosa do uchwały SN z 9 października 1991 r. III CZP 93/91, OSP 1992, z. 10, poz. 213; **Garlicki S.**, Pytania i odpowiedzi prawne, Palestra 1961, nr 12; Garlicki S., *Zabezpieczenie wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej. Polemika II*, Palestra 1962, nr 3–4; **Gil I.**, Postępowanie zabezpieczające na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości, Warszawa 2012; **Grzegorzczak P.**, *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej*, Warszawa 2007; Grzegorzczak P., *Zabezpieczenie roszczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego Nr 1215/2012 (Bruksela Ia)* (w:) *Księga z okazji 75. urodzin Profesora A. Zielińskiego*; **Hahn Z.**, Zarządzenia tymczasowe (postępowanie zabezpieczające), cz. 1 i 2, PPC 1937, nr 3–4 oraz nr 5–6; **Hattori T., Henderson D.F.**, *Civil Procedure in Japan*, New York 1985; **I procedimenti cautelari**, red. G. Tarzia, Padova 1990; **Ignatowicz J.**, *Ochrona posiadania*, Warszawa 1957; **Ingman T.**, *The English Legal Process*, New York 2006; **Iżykowski M.**, Definitywny charakter postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w sprawie szeroko rozumianego obowiązku alimentacyjnego na czas trwania procesu o rozwód lub separację. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2010 r. (III CZP 50/10), PPC 2012, nr 2; Iżykowski M., Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r., I CZ 155/83, OSPiKA 1985, z. 3, poz. 56; Iżykowski M., *Przesłanki zabezpieczenia powództwa*, Palestra 1985, nr 11; Iżykowski M., *Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych*, NP 1982, nr 1–2; Iżykowski M., *Zabezpieczenie roszczeń jako forma tymczasowej ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, Palestra 1988, nr 8–9; Iżykowski M., *Zarządzenia tymczasowe a postanowienia z art. 443 k.p.c. wydawane w toku procesu o rozwód*, RPEiS 1982, z. 1; **Jacob J.I.H.**, *The Fabric of English Justice*, London 1987; Jacob J.I.H., *The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure*, London 1982; **Jagiela J.**, *Tymczasowa ochrona prawna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2007; Jagiela J., *Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych*, NP 1991, nr 1–3; **Jakubecki A.**, *Charakter prawny postanowień w sprawach rodziny wydawanych w toku procesu o rozwód, o separację i o unieważnienie małżeństwa* (w:) *Księga dedykowana Profesorowi M. Pazdanowi*; Jakubecki A., *Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej*, Kraków 2002; Jakubecki A., *Zabezpieczenie roszczeń w sprawach z zakresu ochrony własności intelektualnej (zagadnienia wybrane)* (w:) *Zbiór referatów z seminarium*

rzeczników patentowych szkół wyższych, Cedzyna 19–23 września 1995 r., red. A. Adamczyk, Kielce 1995; **Jakubecki A., Skubisz R.**, Zabezpieczenie roszczeń wynikających z naruszenia prawa z rejestracji znaku towarowego, ZNUJ 1989, nr 50; **Karnicka-Kawczyńska A., Kawczyński J.**, Postępowanie zabezpieczające w praktyce sądowej, MoP 1999, nr 4; **Knypl Z.**, Postępowanie zabezpieczające, Sopot 2011; **Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz**, red. M. Manowska, Warszawa 2013; **Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz**, t. II, red. J. Jankowski, Warszawa 2013; **Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz**, red. Z. Szczurek, Sopot 2005, 2013; **Koper I.**, Zabezpieczenie kosztów utrzymania rodziny i alimentów pomiędzy małżonkami w sprawach o rozwód (w:) *Księga ku czci Profesora T. Erecińskiego*, t. I; **Korzan K.**, Zabezpieczenie roszczeń i praw w postępowaniu cywilnym (studium teoretyczno-procesowe), PPH 1992, nr 3; **Korzonek J.**, Zabezpieczenie roszczeń cywilnych według kodeksu postępowania cywilnego, PS 1939, nr 1; **Kramer X.E.**, *Harminization of Provisional and Protective Measures in Europe* (w:) *Procedural Laws in Europe: Toward Harminization*, red. M. Storme, Antwerpen–Apeldoorn 2003; **Kruszelnicki F.**, *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934; **Kulski R.**, *Cel i funkcje postępowania cywilnego* (w:) *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego w Katowicach-Kocierz* (26–29 września 2013 r.), red. K. Markiewicz, A. Torbus, Warszawa 2014; **Liebman E.**, *Unità del procedimento cautelare*, Riv.Dir. Proc. 1954, nr 1; **Lisiewski M.**, *Nowy kodeks postępowania cywilnego*, Palestra 1965, nr 7–8 (wkładka); **Mądrzak H.**, *Charakter i zakres ochrony prawnej realizowanej w trybie postępowania zabezpieczającego* (w:) *Jednolitość prawa sądowego cywilnego a jego odrębności krajowe*, red. M. Sawczuk, Lublin 1997; **Mądrzak H.**, *Natychmiastowa wykonalność wyroków w procesie cywilnym PRL*, AUWr 1965, nr 35; **Meijknecht P., Verschuur R.Ch.**, *Usage et abus des procédures sommaires* (w:) *The Eighth World Conference on Procedural Law, Justice and Efficiency – Utrecht, August 24–28, 1987*, red. W. Wedekind, Deventer–Antwerp–Boston 1989; **Merino-Blanco E.**, *Spanish Law and Legal System*, London 2006; **Miączyński A.**, Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym, ZNUJ 1974, nr 67; **van Mierlo A.I.M., Hoebeke B.R.D.**, *The Netherlands. Attachment of Assets* (w:) *Enforcement of Money Judgments*, red. L.W. Newman, LLC 2011, www.jurispub.com; **Misiuk T.**, *Komentarz do postanowienia SN z dnia 19 X 1983 r., I CZ 155/83* (w:) *Przegląd orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego za rok 1984*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 1987, poz. 43; **Misiuk-Jodłowska T.**, Zabezpieczenie powództwa zawierającego żądanie uchylecia uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni, PS 1993, nr 7–8; **Murray P.R., Stürner R.**, *German Civil Justice*, Durham, North Carolina 2004; **Myczkowski L.**, *Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r., I CZ 155/83*, NP 1985, nr 7–8; **Osuchowski W.**, *Zarys rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1971; **Perrot R.**, *Les mesures provisoires en droit français* (w:) *Les mesures provisoires en procédure civile*, Atti del Colloquio internazio-

nale, Milano 12–13 ottobre 1984, red. G. Tarzia, Milano 1985; **Piasecki K.**, *Z problematyki postępowania w sprawach o naruszenie posiadania*, NP 1985, nr 11–12; **Piekarski M.**, *Postępowanie zabezpieczające* (skrypt ZPP), Katowice 1965; **Pisani P.**, *Appunti sulla tutela cautelare nel processo civile*, Riv.Dir.Proc. 1987, nr 1; **Pogonowski P.**, *Udzielanie tymczasowej ochrony prawnej w sądowym postępowaniu cywilnym. Postępowanie zabezpieczające po zmianach z 2005 r.*, Prz. Leg. 2006, nr 3; **Przegląd orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego za rok 1984**, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 1987, poz. 43; **Rosenberg L.**, *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, Berlin–München 1956; **Rosenberg L.**, **Gaul H.F.**, **Schilken E.**, **Becker-Eberhard E.**, **Lakkis P.**, *Zwangsvollstreckungsrecht*, München 2010; **Rosenberg M.**, **Smit H.**, **Korn H.L.**, *Elements of Civil Procedure. Cases and Materials*, Mineola–New York 1985; **Sawczuk M.**, *O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego)* (w:) *Księga ku czci W. Broniewicza*; **Skubisz R.**, *Prawo z rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawno-porównawczym*, Lublin 1988; **Stein F.**, **Jonas M.**, *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Tübingen 1964; **Stelmachowski B.**, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku*, t. II, Łódź 1923; **Świeboda Z.**, *Recenzja pracy K. Korzana „Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych”*, PiP 1988, z. 11; **Tarzia G.**, *Considerazioni comparative sulle misure provvisorie nel processo civile*, Riv. Dir.Proc. 1985, nr 2; **Tarzia G.**, *Considerazioni conclusive* (w:) *Les mesures provisoires en procédure civile*, Atti del Colloquio internazionale, Milano 12–13 ottobre 1984, red. G. Tarzia, Milano 1985; **Tarzia G.**, *Rimidi processuali contro i provvedimenti d’urgenza* (w:) *Studi in onore di E. Allorio*, t. II (nadbitka), Milano 1989; **Tomaszek A.**, *Efektywność ochrony praw do znaków towarowych*, MoP 2001, nr 17; **Tomaszek A.**, *Zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych w sprawach o naruszenie prawa z rejestracji znaków towarowych*, MoP 1994, nr 8; **Trammer H.**, *Zarys problematyki międzynarodowego procesu cywilnego państw kapitalistycznych*, Warszawa 1956; **Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz**, red. J. Szwaja, Warszawa 2013; **Wach A.**, *Glosa do uchwały SN z 14 kwietnia 1978 r.*, III CZP 22/78, PiP 1980, z. 6; **Warzocha E.**, *Postępowanie zabezpieczające. Komentarz do art. 730–757 k.p.c.*, Warszawa 2007; **Warzocha E.**, *Przyczynek do badań nad rozwojem instytucji zabezpieczenia powództwa* (w:) *Księga ku czci Profesora L. Steckiego*; **Wańkowski E.**, *Skarga, powództwo i prawo do ochrony prawnej*, PPC 1937, nr 9–10; **Wengerek E.**, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego* (w:) J. Jodłowski (red.), *Wstęp*; **Wengerek E.**, *Recenzja pracy F. Baura*, Studien zum einsweiligen Rechtsschutz, PiP 1968, z. 8–9; **Wieczorek E.**, *Rola zabezpieczenia nowacyjnego w ugruntowaniu praworządności* (w:) *Ochrona praw człowieka oraz wpływ nauki na ugruntowanie praworządności*, red. K. Korzan, Katowice 2000; **Wieczorek E.**, *Zabezpieczenie roszczeń i praw w sądowym postępowaniu cywilnym* (w:) *Księga Profesora K. Korzana*; **Wieczorek P.**, *Funkcje postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Prob.Egz. 2000, nr 7; **Włodyka S.**, *Pojęcie postępowania cywil-*

nego i jego rodzaje (w:) J. Jodłowski (red.), *Wstęp*; **Wróblewski B.**, *Zabezpieczenie wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej. Polemika I*, Palestra 1962, nr 3–4; **Yessiou-Faltsi P.**, *Civil Procedure in Hellas*, Athens–Hague–London–Boston 1995; **Zawistowski D.**, *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające. Komentarz*, Warszawa 2013; **Zedler F.**, *Glosa do wyroku SN z 21 czerwca 1977 r., III CZP 46/77*, OSPiKA 1978, z. 6, poz. 107; Zedler F., *Interes prawny jako podstawa zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym* (w:) *Księga ku czci Z. Resicha*; Zedler F., *Uwagi o pojęciu postępowania zabezpieczającego w sprawach cywilnych* (w:) *Księga ku czci W. Berutowicza*; **Zöller R.**, *Zivilprozessordnung*, Köln 1995.

1. UWAGI WSTĘPNE

1. Postępowanie zabezpieczające jest instytucją kojarzoną ściśle z udzielaniem w postępowaniu cywilnym tzw. tymczasowej ochrony prawnej¹. Potrzeba uzyskania takiej ochrony wynika stąd, że z przeprowadzeniem postępowania cywilnego łączy się zawsze upływ czasu, niezbędny do należytego wyjaśnienia i rozstrzygnięcia sprawy². Zanim więc w postępowaniu cywilnym dojdzie do definitywnego udzielenia ochrony prawnej, czy to już przez wydanie merytorycznego orzeczenia w sprawie, czy przez wykonanie tego orzeczenia, nierzadko może się okazać, że w stanie faktycznym lub prawnym stron (uczestników) postępowania zaszły już takie zmiany, iż zapadłe orzeczenie nie może być wykonane lub nie może wyrzucić innych właściwych dla siebie skutków³. Ochrona prawna, która została udzielona zbyt późno, nie zasługuje na miano należytej ochrony. Problemu tego nie da się jednak rozwiązać wyłącznie przez usprawnienie i przyspieszenie postępowania cywilnego, ponieważ postulat szybkiego rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy nie może być realizowany kosztem prawidłowości rozstrzygnięcia sądowego. Skoro zaś należyte rozpoznanie i rozstrzygnię-

¹ W literaturze polskiej zob. E. Wengerek, *Recenzja pracy F. Baura, Studien zum einseitigen Rechtsschutz*, PiP 1968, z. 8–9, s. 427 i n.; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 7; M. Izykowski, *Zabezpieczenie roszczeń jako forma tymczasowej ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, Palestra 1988, nr 8–9, s. 38 i n.; F. Zedler, *Komentarz*, t. I, 1995, s. 12; E. Wieczorek, *Zabezpieczenie roszczeń i praw w sądowym postępowaniu zabezpieczającym* (w:) *Księga Profesora K. Korzana*, s. 294; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej*, Kraków 2002, s. 172 i n.; J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona prawna w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2007, s. 136; W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie cywilne w zarysie*, Warszawa 2014, s. 416.

² M. Waligórski, *Funkcja*, s. 50.

³ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 88.

cie sprawy zawsze wymaga czasu, to zagadnienie zapewnienia należytej ochrony prawnej musi być rozważane nie z perspektywy przyspieszenia postępowania⁴, choć kwestii tej (w rozsądnych granicach) nie należy lekceważyć. Sednem problemu jest natomiast to, żeby system prawny zapewniał możliwość skorzystania ze środków gwarantujących uzyskanie szybkiej ochrony prawnej jeszcze przed ostatecznym rozstrzygnięciem sporu. Środki takie w literaturze światowej określa się mianem środków tymczasowych⁵ lub prowizorycznych (*provisional remedies; provisional measures, mesure conservatoire, les mesures provisoires*) czy też środków zabezpieczających (*protective measures*)⁶.

2. Wzrost potrzeby w zakresie uzyskiwania szybkiej ochrony prawnej w sprawach cywilnych jest wiązany z rozwojem cywilizacyjnym, który potęguje liczbę konfliktów prawnych w różnych sferach życia⁷. Sam problem nie zaistniał jednak w czasach współczesnych, o czym świadczą wyniki badań historycznych na temat zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym. Kształtowanie się bowiem nowoczesnych form zabezpieczenia rozpoczęło się w Europie jeszcze w XVI w., a już średniowieczu istniały rozwiązania prawne służące tymczasowej ochronie wierzycieli⁸. Niektóre z tych rozwiązań sięgały do tradycji czy też ewoluowały z instytucji prawa rzymskiego⁹.

⁴ Zob. np. P. Pogonowski, *Postępowanie*, s. 4.

⁵ Zob. K. Weitz (w:) P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Europejskie prawo*, s. 86.

⁶ W art. 24 konwencji brukselskiej, art. 31 konwencji z Lugano I, art. 31 rozporządzenia Bruksela I, a także art. 35 rozporządzenia Bruksela I bis występuje pojęcie „środków tymczasowych włącznie ze środkami zabezpieczającymi” („środków tymczasowych, w tym zabezpieczających”). Pojęcie środków tymczasowych w powołanych przepisach ma szerszy zakres niż pojęcie środków służących zabezpieczeniu roszczenia; szerzej o tym P. Grzegorzczak, *Zabezpieczenie roszczeń w europejskim prawie procesowym cywilnym według rozporządzenia Rady i Parlamentu Europejskiego Nr 1215/2012 (Bruksela Ia)* (w:) *Księga z okazji 75. urodzin Profesora A. Zielińskiego*, s. 150–158; K. Weitz (w:) P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Europejskie prawo*, s. 86 i n.; zob. też powołane w obu pracach literatura i orzecznictwo.

⁷ F. Baur, *Studien zum einsweiligen Rechsschutz*, Tübingen 1967, s. 4 i n.

⁸ E. Warzocha, *Przyczynek do badań nad rozwojem instytucji zabezpieczenia powództwa* (w:) *Księga ku czci Profesora L. Steckiego*, s. 528; zob. też I. Gil, *Postępowanie zabezpieczające na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości*, Warszawa 2012, s. 30 i n.; M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach o rozwód*, Warszawa 2014, s. 65 i n.

⁹ Wśród instytucji prawa rzymskiego stanowiących pierwowzory współczesnego zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym wymienia się: stypulacje pretorskie, interdykty, *restitutio in integrum*, *missiones*, a także *legis actio per pignoris capionem* i *missio in bona*; zob. M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 65; w szczególności w *missio in bona* można upatrywać pierwowzoru zabezpieczenia roszczenia w drodze zajęcia rzeczy, zaś w interdyktach – odpowiednika nakazów i zakazów sądowych orzekanych tytułem zabezpieczenia. Wymienione instytucje prawa rzymskiego w większości zaliczane są

Jak podkreślono w nauce, środki tymczasowe i zabezpieczające można znaleźć współcześnie w każdym rozwiniętym systemie prawnym¹⁰. Przepisy dotyczące tych środków, jak też ich treść oraz zakres w poszczególnych państwach są jednak dość zróżnicowane¹¹. Zwiększenie się liczby sporów ponadgranicznych powoduje więc wzrost znaczenia odrębności krajowych w zakresie możliwości skorzystania z tych środków¹². Powyższe spostrzeżenie zwraca uwagę na praktyczne znaczenie badań prawnoporównawczych nad zabezpieczeniem roszczeń w postępowaniu cywilnym.

2. TYMCZASOWA OCHRONA PRAWNA

1. W polskiej nauce prawa procesowego cywilnego nie posługiwano się pojęciem środków tymczasowych lub środków zabezpieczenia. Tradycyjnie pisano zaś o zabezpieczeniu roszczeń, które jest dokonywane w postępowaniu zabezpieczającym¹³. Wyrażenie „środki tymczasowe” czy „środki zabezpieczające” nie występuje bowiem w przepisach kodeksu postępowania cywilnego. Jednakże współcześnie wyrażenia te pojawiają się coraz częściej w polskiej literaturze procesowej¹⁴, a dzieje się tak pod wpływem publikacji zagranicznych oraz ze względu na fakt, że są one używane w przepisach prawa europejskiego¹⁵. Pojęcia te w polskim piśmiennictwie analizowane są z reguły w kontekście postępowania zabezpieczającego¹⁶.

2. Pojęcie środków tymczasowych i zabezpieczających czy też środków tymczasowych włącznie z zabezpieczającymi może być kojarzone z nieco innym pojęciem, które ma już ugruntowane miejsce w polskiej doktrynie.

do środków ochrony pozaprocessowej; W. Osuchowski, *Zarys rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1971, s. 205 i n.

¹⁰ P. Hartmann (w:) A. Baumbach, W. Lauter, J. Albers, P. Hartmann, *Zivilprozessordnung*, München 2004, s. 2433.

¹¹ X.E. Kramer, *Harminization of Provisional and Protective Measures in Europe* (w:) *Procedural Laws in Europe: Toward Harminization*, red. M. Storme, Antwerpen–Apeldoorn 2003, s. 305.

¹² H. Hershkoff (w:) O.G. Chase, H. Hershkoff (red.), *Civil Litigation in Comparative Context*, Thomson West 2007, s. 294.

¹³ Zob. np. F. Kruszelnicki, *Zarys systemu*, s. 215; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 7 i n.; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 189.

¹⁴ K. Weitz (w:) P. Grzegorzczak, K. Weitz (red.), *Europejskie prawo*, s. 86 i n.

¹⁵ Zob. przypis 6.

¹⁶ Zob. np. P. Grzegorzczak, *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej*, Warszawa 2007, s. 423 i n.

Jest nim pojęciem tymczasowej ochrony prawnej¹⁷, w ramach której wspomina się o środkach tymczasowej ochrony prawnej lub o środkach tymczasowych¹⁸. Pojęcie tymczasowej ochrony prawnej zostało przeniesione na grunt doktryny polskiej z literatury niemieckiej. W piśmiennictwie niemieckim pojęciem tymczasowej ochrony prawnej (*Einstweilige Rechtsschutz*) F. Baur objął nie tylko zabezpieczenie roszczeń w postępowaniu cywilnym, lecz także takie instytucje, jak zabezpieczenie roszczeń w procesie karnym i przed sądami szczególnymi oraz natychmiastową wykonalność wyroków i innych orzeczeń¹⁹. W nawiązaniu do relacji pomiędzy ochroną tymczasową oraz orzeczeniem rozstrzygającym sprawę F. Baur wyróżnia ochronę prawną pierwotną i wtórną. Różnica między nimi polega na tym, że w przypadku ochrony pierwotnej zarządzenie sądu stwarza zabezpieczający lub regulujący tytuł prawny ochrony w sytuacji, gdy brak jeszcze orzeczenia rozstrzygającego sprawę, a zatem dzieje się to pierwotnie (z wyprzedzeniem) w stosunku do tego orzeczenia. W przypadku wtórnej ochrony tymczasowej orzeczenie rozstrzygające sprawę już istnieje, a więc decyzja sądu udzielająca tymczasowej ochrony prawnej jest wtórna w stosunku do tegoż orzeczenia²⁰. Do pierwotnej tymczasowej ochrony prawnej F. Baur zalicza zabezpieczenie roszczeń w postępowaniu procesowym i nieprocesowym oraz w postępowaniu karnym, a także zabezpieczenie przed sądami szczególnymi. Do wtórnej tymczasowej ochrony prawnej, według F. Baura, należą natychmiastowa wykonalność wyroków oraz przypadki sądownictwa szczególnego²¹.

Co się tyczy nauki polskiej, to E. Wengerek, nawiązując do poglądów F. Baura, przyjmuje, że w świetle polskiego kodeksu postępowania cywilnego tymczasowa ochrona prawna obejmuje nie tylko zabezpieczenie roszczeń, ale ponadto rozmaite czynności zabezpieczające w postępowaniu nieprocesowym, jak ustanowienie kuratora oraz doradcy tymczasowego w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie, zabezpieczenie spadku, spis inwentarza, ustanowienie kuratora spadku itd., zabezpieczenie dowodu, a także postępowanie posesoryjne, wszelkie postanowienia w przedmiocie zawieszenia postępowania egzekucyjnego, wstrzymanie wykonania orzeczenia, jak również natychmiastową wykonalność orzeczeń²². Pojęcie tymczasowej ochrony prawnej zaakceptował

¹⁷ Zob. najpełniej w tej kwestii J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 1 i n.

¹⁸ J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 9.

¹⁹ F. Baur, *Studien...*, s. 3 i n.

²⁰ F. Baur, *Studien...*, s. 9–11.

²¹ F. Baur, *Studien...*, s. 20–42.

²² E. Wengerek, *Recenzja pracy F. Baura...*, s. 429.

K. Korzan, zaliczając do niej zabezpieczenie roszczeń w trybie art. 730 k.p.c., natychmiastową wykonalność wyroków, wstrzymanie wykonania zaskarżonego orzeczenia, zabezpieczenie spadku i zabezpieczenia praw dotyczących bytu rodziny²³. Ponadto do pozaprosesowej ochrony tymczasowej zalicza on również „zabezpieczenie roszczeń” na podstawie przepisów prawa materialnego, np. zastaw na rzeczach wniesionych przez najemcę do przedmiotu najmu w celu zabezpieczenia czynszu i świadczeń dodatkowych (art. 670 § 1 k.c.), zastrzeżenie prawa własności rzeczy sprzedanej do czasu zapłaty ceny (art. 589 k.c. i n.), a nawet poręczenie i tzw. zabezpieczenie wekslowe²⁴.

Pojęcie tymczasowej ochrony prawnej w odniesieniu do zabezpieczenia roszczeń występuje też w innych pracach²⁵. W szczególności W. Broniewicz, nawiązując do poglądów K. Korzana, za cel postępowania zabezpieczającego uznaje właśnie udzielenie tymczasowej ochrony prawnej²⁶. Ostatnio problematyka tymczasowej ochrony prawnej została najpełniej przedstawiona przez J. Jagiełę, który wyróżnia tymczasową ochronę o charakterze: zabezpieczającym (konserwacyjnym), regulującym oraz antycypacyjnym.

3. Do przejawów tymczasowej ochrony prawnej o charakterze konserwacyjnym J. Jagieła zalicza m.in.:

- 1) zabezpieczenie kosztów (art. 97 § 1 oraz art. 1119 i n. k.p.c.);
- 2) zabezpieczenie dowodów (art. 310 i n. oraz art. 1137 k.p.c., art. 80 ust. 1 pr. aut.);
- 3) ustanowienie kuratora (art. 69, 144, 510 § 2, art. 547 § 2²⁷, art. 666, 802, 818 § 1, art. 819, 928 k.p.c.);
- 4) ustanowienie doradcy tymczasowego (art. 548 i n. k.p.c.);
- 5) zabezpieczenie spadku (art. 633 i n. oraz art. 1139 k.p.c.);
- 6) sporządzenie spisu inwentarza spadku (art. 637 i n. k.p.c.);
- 7) zabezpieczenie praw osób zamieszkałych w Polsce oraz obywateli polskich zamieszkałych za granicą oraz podatku od nabycia praw majątkowych w sprawach spadkowych po cudzoziemcach (art. 1141 § 2 k.p.c.);

²³ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 7.

²⁴ K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 7 oraz 19 i n.

²⁵ Zob. F. Zedler, *Komentarz*, t. I, 1995, s. 12; A. Jakubecki, R. Skubisz, *Zabezpieczenie roszczeń wynikających z naruszenia prawa z rejestracji znaku towarowego*, ZNUJ 1989, nr 50, s. 107; A. Jakubecki, *Zabezpieczenie roszczeń w sprawach z zakresu ochrony własności intelektualnej (zagadnienia wybrane)* (w:) *Zbiór referatów z seminarium rzeczników patentowych szkół wyższych, Cedzyna 19–23 września 1995 r.*, red. A. Adamczyk, Kielce 1995, s. 61; Z. Knypl, *Postępowanie zabezpieczające*, Sopot 2011, s. 5.

²⁶ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, 2014, s. 416.

²⁷ Przepis ten został uchylony w 2007 r. Obecnie o kuratorze w postępowaniu o ubezwłasnowolnienie mowa jest w art. 550 § 1 pkt 2 k.p.c.

- 8) zabezpieczenie roszczeń w postępowaniu cywilnym albo przed sądem polubownym (art. 492 § 1, art. 730 i n. k.p.c.);
- 9) zabezpieczenie roszczeń pozwanego o przywrócenie stanu poprzedniego i o naprawienie szkody (art. 334 § 1, art. 388 § 1, art. 414, 739 § 1 k.p.c.);
- 10) zabezpieczenie roszczeń dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym (art. 821 § 3 k.p.c.);
- 11) zabezpieczenie roszczeń wierzyciela o naprawienie szkody grożącej wskutek dalszego działania dłużnika wbrew obowiązкови (art. 1051 § 2 k.p.c.);
- 12) zabezpieczenie wykonania wyroku (art. 346 § 1, art. 821 § 1, art. 1210 k.p.c.);
- 13) zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 799 § 2, art. 820, 946 § 3 k.p.c.)²⁸;
- 14) wstrzymanie się komornika z dokonaniem czynności (art. 822, 1046 § 4 k.p.c.);
- 15) wstrzymanie przetargu nieruchomości lub jej części (art. 979 § 1 k.p.c.);
- 16) wpisanie ostrzeżenia o niezgodności stanu prawnego ujawnionego w księdze wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 626¹³ § 1 k.p.c.);
- 17) wpisanie do księgi wieczystej wzmianki o wniesieniu apelacji albo skargi kasacyjnej od wpisu (art. 626¹¹ § 1 i 2 k.p.c.);
- 18) wpisanie stosownego ostrzeżenia w księdze wieczystej lub we właściwym rejestrze (art. 755 § 1 pkt 5 k.p.c.)²⁹.

Pojęciem tymczasowej ochrony o charakterze regulującym powołany autor obejmuje:

- 1) rozstrzygnięcia sądu wydawane w czasie trwania procesu o rozwód, separację i unieważnienie małżeństwa o zaspokajaniu potrzeb rodziny, o alimenty pomiędzy małżonkami albo małżonkami a ich małoletnimi dziećmi za okres od wytoczenia powództwa (art. 753 § 1 k.p.c.) oraz o władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi (art. 755 § 1 pkt 4 k.p.c.), jak też o wydanie małżonkowi opuszczającemu mieszkanie potrzebnych mu przedmiotów (art. 756 k.p.c.);
- 2) zawieszenie rygoru natychmiastowej wykonalności (art. 346 § 1 k.p.c.);
- 3) uregulowanie stosunków na czas toczącego się postępowania (art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c.);
- 4) ustanowienie zakazu zbywania przedmiotów lub praw objętych postępowaniem (art. 755 § 1 pkt 2 k.p.c.);
- 5) zawieszenie egzekucji lub postępowania wykonawczego (art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c.);

²⁸ Obecnie zaliczyć tu można także art. 820² i 820³ k.p.c.

²⁹ J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 372.

- 6) zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 821 k.p.c.);
- 7) uregulowanie sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi (art. 755 § 1 pkt 4 k.p.c.);
- 8) wstrzymanie wykonania orzeczenia (art. 388 § 1, art. 396, 414, 492 § 3, art. 521 § 2, art. 635 § 6, art. 742 § 3, art. 1210 k.p.c.);
- 9) wstrzymanie wydania powodowi rzeczy lub wyegzekwowanych sum pieniężnych oraz wstrzymanie sprzedaży majątku (art. 334 § 2, art. 388 § 2 k.p.c.);
- 10) wstrzymanie sprzedaży nieruchomości (art. 388 § 3 k.p.c.);
- 11) wstrzymanie wydania pieniędzy (art. 852 § 2 k.p.c.);
- 12) wstrzymanie udzielenia przybicia (art. 988 § 2 k.p.c.);
- 13) wstrzymanie i zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 767² § 2 k.p.c.);
- 14) zawieszenie postępowania egzekucyjnego (art. 820² § 1, art. 821 § 1 k.p.c., art. 39 ust. 1 pr. up.);
- 15) ograniczenie postępowania egzekucyjnego (art. 820² § 1 k.p.c.);
- 16) odroczenie przybicia (art. 988 § 1 k.p.c.);
- 17) zawieszenie współnika w wykonywaniu jego praw udziałowych (art. 268 k.s.h.) i inne.

Jeżeli zaś chodzi o tymczasową ochronę prawną o charakterze antycypującym, to J. Jagieła zalicza do niej:

- 1) natychmiastową wykonalność orzeczeń (art. 333 § 1–2, art. 477², 360, 492 § 3, art. 578, 635 § 5 k.p.c.);
- 2) natychmiastową skuteczność orzeczeń (art. 360, 548 § 5, art. 578 k.p.c.);
- 3) nowacyjne zabezpieczenie roszczeń wskazanych w art. 753 i 753¹ k.p.c.;
- 4) zabezpieczenie przyszłych roszczeń związanych z ustaleniem ojcostwa (art. 754 k.p.c.) i inne.

4. Zważywszy na wielką różnorodność instytucji obejmowanych w literaturze pojęciem tymczasowej ochrony prawnej, w piśmiennictwie zwrócono uwagę, że jedynym wyraźnym kryterium ich wyodrębnienia staje się czysto zewnętrzne podobieństwo polegające na tymczasowości (prowizoryczności) udzielanej ochrony prawnej oraz element wewnętrznego związku, prowadzący się do bardzo ogólnie określonego wspólnego celu tych instytucji, polegającego na usunięciu stanu zagrożenia prawa lub niepewności prawnej, który jest wynikiem tego, że nie istnieje jeszcze ostateczne (tj. prawomocne) orzeczenie rozstrzygające sprawę³⁰. Za wątpliwe uznano także to, czy możliwa jest łączna analiza wszystkich wchodzących w grę instytucji w celu

³⁰ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 174; cel ten został określony przez F. Baura, *Studien...*, s. 9 i n.

wytyczenia zadań tymczasowej ochrony prawnej³¹. Z drugiej jednak strony podniesiono również³², że taka różnorodność nie zwalnia z podejmowania prób wyjaśnienia pojęcia tymczasowej ochrony prawnej na gruncie postępowania cywilnego. Nie doszło do uzgodnienia stanowisk co do zakresu instytucji składających się na tymczasową ochronę prawną. W związku z tym w podejmowanych próbach dąży się do wyjaśnienia „istoty tymczasowości udzielanej ochrony”, a nie do enumeratywnego wyliczenia i omówienia wszystkich jej przejawów³³. Jest to podejście słuszne. Tymczasowa ochrona prawna nie jest bowiem instytucją prawną, lecz zbiorczym pojęciem stworzonym w doktrynie, które obejmuje różne instytucje. Postulat stworzenia „wspólnego mianownika” dla wszystkich czynności obejmowanych nazwą „tymczasowa ochrona prawna” i wytyczenia jej zadań w polskim procesie cywilnym był wysuwany przez E. Wengerka jeszcze w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia³⁴. W nawiązaniu do tego w nauce proponuje się, aby przez pojęcie tymczasowej ochrony prawnej rozumieć „przejaw działalności organów procesowych i egzekucyjnych, zmierzającej do realizacji funkcji postępowania cywilnego przez udzielanie prowizorycznej ochrony prawnej prawom podmiotowym, procesowym i uprawnieniom procesowym uzasadnionej innym postępowaniem (głównym), w którym ma być, albo została udzielona ochrona prawna definitywna”³⁵. Jest to określenie bardzo pojemne, umożliwiające objęcie nim bardzo różnych regulacji procesowych, ale zarazem nieostre. Najistotniejszą cechą przytoczonego określenia jest to, że udzielanie tymczasowej ochrony prawnej związane jest nie tylko z działalnością sądów, ale także organów egzekucyjnych³⁶ oraz że poza zakresem tego pojęcia pozostawia się instytucje prawa materialnego, takie jak zastaw (art. 670 i n. k.c.) czy zastrzeżenie prawa własności do czasu uiszczenia ceny (art. 589 i n. k.c.)³⁷.

³¹ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 173.

³² J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 4.

³³ Zob. J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 148 i n.

³⁴ E. Wengerek, *Recenzja pracy F. Baura...*, s. 428.

³⁵ J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 369.

³⁶ W piśmiennictwie już wcześniej podnoszono, że tymczasową ochronę prawną należy ograniczyć do tej sfery działalności sądów w postępowaniu cywilnym, której cechą charakterystyczną jest prowizoryczność wydawanych orzeczeń; zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 175.

³⁷ Zob. odmiennie K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 19 i n.; w związku z wątpliwościami zgłaszanymi przez J. Jagiełę (*Tymczasowa ochrona...*, s. 356) podkreślam, że w swej pracy (*Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 174) pojęciem tymczasowej ochrony prawnej nie obejmowałem instytucji materialnoprawnych, a jedynie referowałem odmienny pogląd występujący w nauce.

Prowizoryczność tymczasowej ochrony prawnej oznacza czasowe ograniczenie skuteczności orzeczenia, a nie możliwość jego wzruszenia przez wniesienie środków zaskarżenia. Celem tak pojmowanej tymczasowej ochrony prawnej jest wyeliminowanie zagrożenia praw podmiotowych (a niekiedy także innych interesów np. w przypadku ochrony posiadania) do czasu, kiedy możliwe stanie się udzielenie definitywnej ochrony prawnej³⁸.

3. POSTĘPOWANIE ZABEZPIECZAJĄCE JAKO PRZEJAW TYMCZASOWEJ OCHRONY PRAWNEJ (CELE POSTĘPOWANIA ZABEZPIECZAJĄCEGO)

1. Niezależnie od wielkiej różnorodności instytucji prawnych obejmowanych w doktrynie pojęciem tymczasowej ochrony prawnej w polskim systemie prawa procesowego cywilnego najbardziej typowym jej przejawem jest instytucja postępowania zabezpieczającego, unormowana w przepisach art. 730–757 k.p.c. W ramach tego postępowania, jak wynika z systematyki kodeksu postępowania cywilnego, unormowane są zabezpieczenie roszczeń pieniężnych (art. 747–754¹ k.p.c.) oraz inne wypadki zabezpieczenia (art. 755–757 k.p.c.), określane także mianem zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych. Wyodrębnienie tego rodzaju ochrony prawnej nastąpiło zatem w drodze wykreowania specyficznego rodzaju postępowania cywilnego, w którym dokonuje się zabezpieczenia roszczeń oraz innych wypadków zabezpieczenia. W polskim prawie wyeksponowano więc proceduralną odrębność postępowania służącego zabezpieczeniu roszczeń w postępowaniu cywilnym, pozostawiając nieco w tle samą instytucję zabezpieczenia³⁹.

³⁸ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 175.

³⁹ Przykładem odmiennego podejścia jest niemiecki kodeks postępowania cywilnego, w którym rozdział 5 księgi 8 nosi tytuł „*Arrest und einstweilige Verfügung*” („Zajęcie i zarządzenie tymczasowe”); zauważyć trzeba, że wyrażenie *Arrest* w polskiej literaturze tradycyjnie tłumaczone jest nie jako „zajęcie”, lecz jako „areszt”. W austriackiej ordynacji egzekucyjnej z kolei część druga ustawy, obejmująca *exekution zur Sicherung* (egzekucję ku zabezpieczeniu) oraz *einstweilige Verfügung*, jest zatytułowana „*Sicherung*” („Zabezpieczenie”). W pierwotnej wersji polskiego kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. (przed jego nowelizacją z 1932 r., w wyniku której do kodeksu włączono przepisy o postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym) w przepisach o postępowaniu przed sądem okręgowym zawarty był rozdział „Zabezpieczenie powództwa” (art. 221–223); po nowelizacji z 1932 r. część druga kodeksu „Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające” zawierała już księgę 2, zatytułowaną „Postępowanie zabezpieczające”, natomiast przepisy o zabezpieczeniu powództwa skreślono.

Najogólniej rzecz ujmując, cel postępowania zabezpieczającego leży w płaszczyźnie zapewnienia efektywności postępowania cywilnego, rozumianej jak osiągnięcie celów postępowania cywilnego, pomimo nieuniknionego upływu czasu pomiędzy wszczęciem postępowania cywilnego (rozpoznawczego) oraz jego zakończeniem w drodze wydania merytorycznego orzeczenia w sprawie⁴⁰. W tym kontekście mówi się również o zapewnieniu skuteczności przyszłego orzeczenia⁴¹, o natychmiastowym udzieleniu tymczasowej ochrony prawnej⁴².

2. Problem zapewnienia efektywności orzeczeń sądów w sprawach cywilnych jest kwestią występującą we wszystkich systemach prawnych⁴³, w związku z czym w prawie procesowym różnych krajów występują różne instytucje prawne odnoszące się do tej kwestii⁴⁴. W Niemczech instytucja ta określana jest mianem *Arrest und einstweilige Verfügung*, w Austrii – *Sicherung*, we Francji – *réfère*, w Holandii – *kort geding*, we Włoszech – *procedimenti cautelari* (lub *provvedimenti di urgenza*), w Grecji – *asfalistika metra*, w Wielkiej Brytanii – *pre-trial remedies* lub *interim (interlocutory) relief*, w Stanach Zjednoczonych – *seizure i preliminary injunction*, w Japonii – *kari-sashiosae* (zajęcie) i *kari-shobun* (zarządzenie tymczasowe). Używane jest także ogólniejsze określenie „środki tymczasowe i zabezpieczające” – np. angielskie *provisional and protective measures* lub *provisional remedies*, francuskie *mesure provisoires* lub włoskie *misure provvisorie*.

⁴⁰ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 88; por. J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 101; P. Pogonowski, *Postępowanie*, s. 4; P. Pogonowski (w:) *System PH*, t. 7, red. T. Wiśniewski, s. 434 i n.; J. Jodłowski (w:) J. Jodłowski i in., *Postępowanie cywilne*, 2014, s. 488.

⁴¹ W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie. Zarys*, 2004, s. 380.

⁴² H. Dolecki, *Postępowanie. Zarys wykładu*, 2013, s. 338.

⁴³ Z badań E. Warzocha wynika, że współczesne zabezpieczenie roszczeń rozwinęło się ze średniowiecznej instytucji samopomocy, w ramach której dochodziło pierwotnie do samowolnego zajęcia rzeczy dla zabezpieczenia roszczeń; była to praktyka znana w prawie włoskim już w VI w., która stopniowo została ograniczona przez wymóg uzyskania uprzedniego upoważnienia sądu. Charakterystyczne jest, że początkowo zabezpieczenie traktowano bardziej jako działanie skierowane przeciw osobie dłużnika, zapobiegające jego niestawiennictwu w sądzie, niż przeciw mieniu stanowiącemu rzeczą podstawę zaspokojenia roszczenia wierzyciela. Można to, jak się wydaje, wiązać – jak zauważa E. Warzocha – z wielością jurysdykcji istniejących ówczesnie, ale także z etapem rozwoju kultury prawnej (szerzej zob. E. Warzocha, *Przyczynek do badań...*, s. 529–531); współczesny kształt postępowania zabezpieczającego przybrało dopiero w XVIII w.; zob. H. Mądrzak, *Charakter i zakres ochrony prawnej realizowanej w trybie postępowania zabezpieczającego* (w:) *Jednolitość prawa sądowego cywilnego a jego odrębności krajowe*, red. M. Sawczuk, Lublin 1997, s. 256.

⁴⁴ Jeśli chodzi o kraje europejskie brak regulacji postępowania zabezpieczającego występuje w ustawodawstwie węgierskim oraz bułgarskim; zob. P. Meijknecht, R.Ch. Verschuur, *Usage et abus des procédures sommaires* (w:) *The Eighth World Conference on Procedural Law, Justice and Efficiency – Utrecht, August 24–28, 1987*, red. W. Wedekind, Deventer–Antwerp–Boston 1989, s. 368 i n.

Na wstępie należy zaznaczyć, że pojęciu środków tymczasowych i ochronnych w poszczególnych systemach prawnych przypisuje się różny zakres. Niekiedy pojęciem tym obejmuje się także instytucje zbliżone do polskiego postępowania nakazowego i upominawczego, a przynajmniej omawia się je łącznie ze środkami tymczasowymi i zabezpieczającymi⁴⁵. W tym ujęciu z jednej strony eksponuje się wspólną cechę instytucji typu nakazy zapłaty oraz środków tymczasowych i zabezpieczających, jaką jest uproszczone (*summary*) postępowanie służące uzyskaniu tych środków. Z drugiej strony niekiedy pojęcie środków tymczasowych i zabezpieczających jest ograniczane do tych środków prawnych, których celem jest utrzymanie *status quo* w czasie postępowania oraz zabezpieczenie majątku, z którego będzie można przeprowadzić w przyszłości egzekucję orzeczenia. Takie ujęcie jest jednak krytykowane jako zbyt wąskie i nieodpowiadające europejskiej perspektywie⁴⁶.

3. Zadania, jakie stawia się przed postępowaniem zabezpieczającym w systemach prawa procesowego poszczególnych krajów, są zróżnicowane i wykraczają poza zapewnienie wykonalności orzeczeń w postępowaniu cywilnym. Na podstawie raportów narodowych przedstawionych na VIII Światowym Kongresie Prawa Procesowego w Utrechcie w 1987 r. P. Meijknecht i R.Ch. Verschuur wyróżnili trzy kategorie (typy) zarządzeń tymczasowych występujących w europejskich systemach prawa procesowego cywilnego, a mianowicie:

- 1) zarządzenia tymczasowe mające zabezpieczyć wykonanie orzeczenia w sprawie,
- 2) zarządzenia tymczasowe o charakterze wyłącznie regulacyjnym oraz
- 3) zarządzenia tymczasowe antycypujące orzeczenie co do istoty sprawy⁴⁷.

Środki tymczasowe mające zabezpieczyć wykonanie przyszłego orzeczenia w sprawie są najbardziej rozpowszechnionym typem zarządzeń tymczasowych, spotykanym zarówno w kontynentalnych (europejskich) systemach prawa, jak i w systemach anglosaskich. Mają one za zadanie utrzymanie istniejącego stanu rzeczy (np. stanu majątkowego dłużnika), aby zapewnić skuteczność przyszłej egzekucji. Co się tyczy zarządzeń tymczasowych o charakterze regulacyjnym, to uważa się, że w tym przypadku chodzi nie o utrzy-

⁴⁵ Zob. na ten temat H. Hershkoff (w:) *Civil Litigation...*, red. O.G. Chase, H. Hershkoff, s. 276.

⁴⁶ X.E. Kramer, *Harminization of Provisional...*, s. 310, w odniesieniu do stanowiska zaprezentowanego w raporcie przedstawionym na Konferencji w Helsinkach w 1996 r. – J. Crawford, M. Williams, *The International Law Association. Report of the sixty-seventh Conference held at Helsinki, Finland 12 to 17 August 1996*, London 1996, s. 185–204.

⁴⁷ P. Meijknecht, R.Ch. Verschuur, *Usage et abus des procédures...*, s. 370; zob. też T. Ereciński, *Sprawozdanie z VIII Światowego Kongresu Prawa Procesowego (Utrecht 24–28 VIII 1987)*, PiP 1988, z. 1, s. 132.

manie istniejącego *status quo* w celu zagwarantowania wykonalności wyroku, lecz o czasowe stworzenie nowej sytuacji⁴⁸. Trzecią grupę zarządzeń tymczasowych, według P. Meijknecht i R.Ch. Verschuura, stanowią zarządzenia, które antycypacyjnie zapewniają uprawnionemu taką samą ochronę jak orzeczenie co do istoty sprawy⁴⁹. Chodzi więc o zarządzenia tymczasowe, które antycypują treść przyszłego merytorycznego orzeczenia w sprawie.

4. Jeśli chodzi o prawo niemieckie, to instytucją służącą zapewnieniu wykonalności przyszłego orzeczenia sądu jest *Arrest*, unormowany w § 916–934 ZPO⁵⁰. Termin *Arrest* najbliższy jest polskiemu określeniu „zajęcie”⁵¹. *Arrest* służy zabezpieczeniu wykonalności orzeczenia zasądającego roszczenie pieniężne albo roszczenia, które może przekształcić się w roszczenie pieniężne⁵². Co się zaś tyczy roszczeń niepieniężnych, to zastosowanie znajduje *Einstweilige Verfügung bezüglich Streitgegenstand* (zarządzenie tymczasowe dotyczące przedmiotu sporu) przewidziane w § 935 ZPO, które może być wydane w przypadku, gdy istnieje obawa, że realizacja prawa strony może być udaremniona lub utrudniona wskutek zmiany okoliczności sprawy. Chodzi tu więc w istocie o zapewnienie egzekucji przyszłego wyroku zasądającego roszczenie niepieniężne⁵³. W § 940 ZPO przewidziane jest ponadto *einstweilige Verfügung zum Zwecke der Regelung eines einstweiligen Zustandes in bezug auf ein streitiges Rechtsverhältnis* (zarządzenie tymczasowe w celu tymczasowego uregulowania stosunku prawnego związanego z przedmiotem sporu). Ten środek zabezpieczający zaliczany jest do zabezpieczeń regulacyjnych⁵⁴, a podstawą jego zastosowania jest istnienie konieczności zapobieżenia istotnemu uszczerbkowi, zapobieżenia użyciu siły lub istnienie innych powodów, zwłaszcza w sprawach dotyczących stosunków prawnych długookresowych⁵⁵. Na tej podstawie dopuszczalne jest m.in. nowacyjne zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych⁵⁶.

⁴⁸ P. Meijknecht, R.Ch. Verschuur, *Usage et abus des procédures...*, s. 376.

⁴⁹ P. Meijknecht, R.Ch. Verschuur, *Usage et abus des procédures...*, s. 381; T. Ereciński, *Sprawozdanie z VIII Światowego Kongresu...*, s. 132.

⁵⁰ R. Zöller, *Zivilprozessordnung*, Köln 1995, s. 2108 i n.; A. Baumbach, W. Lauterbach, J. Albers, P. Hartman, *Zivilprozessordnung*, München 1989, s. 2018 i n.

⁵¹ W angielskich przekładach i opracowaniach dotyczących niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego używa się słowa *seizure* albo *attachment*.

⁵² P.R. Murray, R. Stürner, *German Civil Justice*, Durham, North Carolina 2004, s. 434.

⁵³ L. Rosenberg, H.F. Gaul, E. Schilken, E. Becker-Eberhard, P. Lakkis, *Zwangsvollstreckungsrecht*, München 2010, s. 1208.

⁵⁴ L. Rosenberg, H.F. Gaul, E. Schilken, E. Becker-Eberhard, P. Lakkis, *Zwangsvollstreckungsrecht...*, s. 1222; P.R. Murray, R. Stürner, *German Civil...*, s. 438.

⁵⁵ Szerzej L. Rosenberg, H.F. Gaul, E. Schilken, E. Becker-Eberhard, P. Lakkis, *Zwangsvollstreckungsrecht...*, s. 1226 i n.

⁵⁶ Zob. P.R. Murray, R. Stürner, *German Civil...*, s. 438.

W austriackiej ordynacji egzekucyjnej instytucja zabezpieczenia (*sicherung*), obejmuje – obok tzw. egzekucji ku zabezpieczeniu (§ 370–377 EO), odpowiadającej natychmiastowej wykonalności wyroków⁵⁷ – zarządzenie tymczasowe (*einstweilige Verfügung*), unormowane w § 379–388 EO. Zarządzenie to w odniesieniu do zabezpieczenia roszczeń pieniężnych może polegać m.in. na oddaniu rzeczy dłużnika na przechowanie lub w zarząd, zakazie zbywania lub zastawiania rzeczy ruchomych lub zakazie rozporządzania roszczeniem przysługującym w stosunku do osoby trzeciej oraz nakazie, aby osoba trzecia nie płaciła dłużnikowi tego, co mu jest dłużna, ani nie wydawała rzeczy, które mu się od niej należą (§ 379 EO). Tego rodzaju zabezpieczenie zmierza do zapewnienia wykonalności przyszłego orzeczenia zasądzającego roszczenie pieniężne⁵⁸. Zabezpieczenie roszczeń innych niż pieniężne przewidziane jest w § 381 EO, a sposoby zabezpieczenia (które sąd stosownie do celu może zarządzić) wskazane są w § 382 EO (np. oddanie rzeczy ruchomych na przechowanie lub w zarząd, zakaz rozporządzania rzeczami ruchomymi lub obciążania ich, nakaz lub zakaz skutecznienia pewnych czynności w stosunku do rzeczy i inne). Poza zapewnieniem wykonalności przyszłego orzeczenia przed zabezpieczeniem w austriackim prawie procesowym stawia się także zadanie określenia i zachowania przez pewien czas określonego stanu faktycznego oraz prowizorycznego zaspokojenia roszczenia strony.

Jednolity szwajcarski kodeks postępowania cywilnego, który wszedł w życie w 2011 r., w odniesieniu do środków tymczasowych zawiera syntetyczną regulację, z której wynika, że sąd może zastosować jakikolwiek odpowiedni środek tymczasowy, aby zapobiec grożącej szkodzi, a w szczególności wydać: zarządzenie, polecenie usunięcia bezprawnej sytuacji, polecenie skierowane do władzy prowadzącej rejestr albo do osoby trzeciej, spełnienie świadczenia w naturze oraz zapłatę sumy pieniężnej w przypadkach określonych przez prawo (art. 262 szwajcarskiego ZPO). Zabezpieczenie roszczeń pieniężnych normują także odrębne przepisy⁵⁹, w których jako sposób zabezpieczenia przewidziane jest zajęcie. Oprócz zabezpieczeń o konserwacyjnym charakterze w praktyce szwajcarskiej występują zabezpieczenia mające za zadanie unormowanie stosunku istniejącego między stronami, jak też zabezpie-

⁵⁷ H. Trammer, *Zarys problematyki międzynarodowego procesu cywilnego państw kapitalistycznych*, Warszawa 1956, s. 116.

⁵⁸ H. Pimmer (w:) P. Angst, W. Jakusch, H. Pimmer, *Exekutionsordnung*, Wien 2009, s. 670 i n.

⁵⁹ Debt Enforcement and Bankruptcy Act z 11 kwietnia 1889 r.

czenia polegające na zakazie lub nakazie określonego działania (np. zakazie oszczerzczych działań)⁶⁰.

W holenderskim kodeksie postępowania cywilnego rozróżnia się środki tymczasowe oraz środki zabezpieczające (zapobiegawcze). Ogólną podstawą pierwszych z nich jest art. 223 holenderskiego k.p.c., przewidujący wydawanie zarządzeń tymczasowych (w postępowaniu *kort geding*). Ich treść nie jest określona w przepisach, lecz jest kształtowana w praktyce sądowej⁶¹. Antycypują one prowizorycznie przyszłe merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, także (przy spełnieniu dodatkowych wymagań prawnych) w odniesieniu do roszczeń pieniężnych⁶². Do środków zabezpieczających zalicza się natomiast zajęcie (*conservatoir beslag*)⁶³ orzekane na podstawie art. 700 i n. holenderskiego k.p.c., które może być połączone z oddaniem zajętych przedmiotów pod dozór osoby wyznaczonej przez sąd (*gerechtelijke bewaring*) lub w zarząd.

We włoskim prawie procesowym unormowania odnoszące się do środków tymczasowych ulokowane są w różnych częściach kodeksu postępowania cywilnego. Zapewnieniu wykonalności orzeczeń służy sekwestr (zajęcie) konserwacyjny (*sequestro conservativo*) rzeczy ruchomych lub nieruchomości, lub innego mienia albo kwot w celu zapewnienia wykonania przyszłego orzeczenia zasądzającego świadczenie pieniężne (art. 671 włoskiego k.p.c.), a także sekwestr sądowy (*sequestro giudiziario*) rzeczy ruchomych i nieruchomości, przedsiębiorstwa lub innych zbiorów rzeczy, co do których istnieje spór odnośnie do własności lub posiadania, jak też ksiąg, rejestrów, ewidencji (dokumentów), próbek i innych przedmiotów o znaczeniu dowodowym (art. 670 pkt 1 włoskiego k.p.c.)⁶⁴. Poza tym w grę wchodzi także środki tymczasowe (*provvedimento d'urgenza*) antycypujące przyszłe rozstrzygnięcie sprawy⁶⁵. Możliwość

⁶⁰ *Dispute Resolution Around the World. Switzerland*, http://www.bakermckenzie.com/files/Uploads/Documents/Global%20Dispute%20Resolution/Dispute%20Resolution%20Around%20the%20World/dratw_switzerland.pdf.

⁶¹ X.E. Kramer, *Harminization of Provisional...*, s. 306.

⁶² Ten sposób zabezpieczenia wypełnia lukę w holenderskim prawie procesowym, wynikającą stąd, że nie zna ono postępowania o charakterze upominawczym; X.E. Kramer, *Harminization of Provisional...*, s. 305.

⁶³ H.J. Snijders (w:) J. Chorus, P. Gerver, E. Hondius, *Introduction to Dutch Law*, Denver 2006, s. 264 i n.; A.I.M. van Mierlo, B.R.D. Hoebeke, *The Netherlands. Attachment of Assets (w:) Enforcement of Money Judgments*, red. L.W. Newman, LLC 2011, www.jurispublish.com.

⁶⁴ F. Carpi, V. Colesanti, M. Taruffo, *Commentario breve al codice di procedura civile*, Padova 1984, s. 669 i n.; L.P. Comoglio, C. Ferri, *La tutela cautelare in Italia: profili sistematici e riscontri comparativi*, Riv.Dir.Proc. 1990, nr 4, s. 964 i n.

⁶⁵ Zob. na ten temat obszernie M.M. Andreoni, *La tutela cautelare anticipatoria. Premesse per uno studio dei provvedimenti cautelari nel diritto della proprietà intellettuale*, Università degli Studi di Milano – Bicocca 2008/2009, http://boa.unimib.it/bitstream/10281/7773/1/phd_unimib_700112.pdf.

wydania tego typu zarządzeń tymczasowych jest uznawana m.in. w literaturze i praktyce włoskiej, a ich podstawą jest art. 700 włoskiego k.p.c., przewidujący wydawanie zarządzeń w przypadkach nagłych⁶⁶. Według art. 700 włoskiego k.p.c., poza innymi przypadkami uregulowanymi w postępowaniu zabezpieczającym (*procedimento cautelare*), w razie wykazania przez zainteresowanego groźby nieuchronnej i nieodwracalnej szkody sąd może stosować zarządzenia tymczasowe, które – stosownie do okoliczności – będą najodpowiedniejsze do zapewnienia prowizorycznie skutków orzeczenia co do istoty. Przepis ten jest podstawą wydawania zarządzeń tymczasowych, zapewniających uprawnionemu takie same efekty jak orzeczenie merytoryczne⁶⁷. Treść tych zarządzeń zależy od decyzji sędziego. Bywa, że zarządzenie takie powoduje skutki nieodwracalne i przesądza wynik procesu⁶⁸. Szczególnym przykładem omawianych zarządzeń tymczasowych są zarządzenia nakazujące zapłatę na rzecz powoda sumy pieniężnej, która dopiero zostanie zasądzona w merytorycznym orzeczeniu w sprawie.

We francuskim dawnym kodeksie postępowania cywilnego z 1806 r. znane było postępowanie *saisie conservatoire* oraz *saisie-arret*, w wyniku którego dochodziło do zajęcia mienia dłużnika w celu umożliwienia wykonania orzeczenia (art. 48–57 starego k.p.c.)⁶⁹. W ramach *référé* możliwe było uzyskanie takich środków prawnych, jak prowizoryczny zakaz lub prowizoryczne wstrzymanie⁷⁰. W nowym kodeksie utrzymano te klasyczne rozwiązania *référé*, jednakże pojawiły się nowe szczególne jego rodzaje. Obecnie postępowanie *référé* może być wszczynane w celu uzyskania:

- 1) tymczasowego dochodzenia (*preliminary investigation* – *référé in futurum*),
- 2) prowizorycznej zapłaty odszkodowania,
- 3) środków (zbliżonych do angielskiego *injunction*) zapobiegających wyrządzeniu szkody lub nakazujących natychmiastowe zaniechanie kłopotliwej ingerencji, a nawet środków polegających na nakazaniu wykonania zobowiązania (*référé-injonction*)⁷¹.

⁶⁶ Zob. G. Tarzia, *Rimidi processuali contro i provvedimenti d'urgenza* (w:) *Studi in onore di E. Allorio*, t. II (nadbitka), Milano 1989, s. 1129 i n.

⁶⁷ L. Dittrich (w:) *I procedimenti cautelari*, red. G. Tarzia, Padova 1990, s. 170.

⁶⁸ G. Tarzia, *Considerazioni comparative sulle misure provvisorie nel processo civile*, Riv.Dir.Proc. 1985, nr 2, s. 246–249.

⁶⁹ R. Perrot, *Les mesures provisoires en droit français* (w:) *Les mesures provisoires en procédure civile*, Atti del Colloquio internazionale, Milano 12–13 ottobre 1984, red. G. Tarzia, Milano 1985, s. 175 i n.; zob. też Ph. Hoonaker (w:) *Droit et pratique de la procédure civile*, red. S. Guinchard, Paris 1998, uw. 271–300 oraz 3301 i n.

⁷⁰ H. Hershkoff (w:) *Civil Litigation...*, red. O.G. Chase, H. Hershkoff, s. 302.

⁷¹ H. Hershkoff (w:) *Civil Litigation...*, red. O.G. Chase, H. Hershkoff, s. 302 i n.

W greckiej procedurze cywilnej zabezpieczeniu wykonania orzeczeń służy zabezpieczenie sądowe (*Eggyodosia*), prenotacja hipoteczna (*egraphi prosimeioseos*), zajęcie konserwacyjne (*syndiritiki kataschesi*), piecza sądowa (*dikastiki messegysi*) oraz opieczętowanie, sporządzenie inwentarza i publiczny depozyt mienia (*sfragisi, apographi, dimosia katathesi*)⁷². Wymienione środki tymczasowe zaliczane są do środków konserwacyjnych. Poza tym w greckim kodeksie postępowania cywilnego przewidziane są również środki tymczasowe określane jako regulacyjne, które mają prowizorycznie unormować sporną sytuację przez nakaz wykonania, zaniechania lub znoszenia określonych czynności. Szczególnym rodzajem tych zarządzeń jest tymczasowe zasądzenie roszczenia (np. z tytułu środków utrzymania, wynagrodzenia lub naprawienia szkody) w celu udzielenia natychmiastowej pomocy stronie słabszej⁷³.

Według art. 721 hiszpańskiego k.p.c. powód może żądać wydania przez sąd zarządzenia odnoszącego się do środków zabezpieczających, jakie uważa on za konieczne do zapewnienia skuteczności ochrony, która zostanie udzielona w korzystnym orzeczeniu wydanym przez sąd. W zarządzeniu sąd może orzec o zastosowaniu jakiegokolwiek bezpośredniego lub pośredniego postępowania względem rzeczy lub praw pozwanego, które zmierza wyłącznie do zagwarantowania skuteczności sądowej ochrony oraz nie można go zastąpić przez inny środek równie skuteczny, lecz mniej uciążliwy lub szkodliwy dla pozwanego. Bez obrazy dla tymczasowej, prowizorycznej i warunkowej natury zarządzenia oraz możliwości jego zmiany lub uchylecia sąd może zastosować takie nakazy lub zakazy, które w treści są podobne do żądanych w postępowaniu, nie przesądzając jednak ostatecznego rozstrzygnięcia sprawy (art. 726 ust. 2 hiszpańskiego k.p.c.). Przykładowe wyliczenie zarządzeń zamieszczone jest w art. 727 hiszpańskiego k.p.c.⁷⁴ Wśród nich wspomina się m.in. o zajęciu w celu zabezpieczenia wykonania orzeczenia nakazującego zapłatę kwoty pieniężnej, zarząd przedmiotów majątkowych objętych sporem, złożenie do depozytu rzeczy ruchomych, których wydania żąda powód, sporządzenie inwentarza, ale także tymczasowy zakaz określonych działań lub nakaz kontynuowania działań czy np. tymczasowy depozyt obiektów wytworzonych z naruszeniem przepisów prawa własności intelektualnej oraz własności przemysłowej oraz zawieszenie zaskarżonej uchwały organów korporacyjnych. W świetle wzmiankowanej regulacji zabezpieczenie w hiszpańskim

⁷² P. Yessiou-Faltsi, *Civil Procedure in Hellas*, Athens–Hague–London–Boston 1995, s. 243 i n.

⁷³ P. Yessiou-Faltsi, *Civil Procedure...*, s. 243.

⁷⁴ Zob. też E. Merino-Blanco, *Spanish Law and Legal System*, London 2006, s. 110 i n.

prawie procesowym odnosi się nie tylko do sytuacji, w których chodzi o zapewnienie wykonalności przyszłego orzeczenia sądu, ale także może zmierzać do tymczasowego unormowania stosunków między stronami (np. tymczasowy nakaz zaprzestania określonych działań lub zakaz wstrzymania lub zaprzestania pewnej działalności), jak również do tymczasowego, prowizorycznego zaspokojenia żądania powoda.

W amerykańskim prawie procesowym środkami zabezpieczenia wykonalności wyroków pieniężnych jest *seizure of person or property* („zatrzymanie” osoby lub majątku), przybierające postać *arrest, attachment, sequestration, garnishment* (rule 64 Federal Rules of Civil Procedure⁷⁵), a w odniesieniu do takich mas majątkowych jak przedsiębiorstwo – również postać czasowego zarządu (*temporary receivership*)⁷⁶. W rule 65 Federal Rules of Civil Procedure przewidziane jest także wydawanie *preliminary injunction* (zarządzenia tymczasowego) oraz *temporary restraining order* (tymczasowego nakazu powstrzymania się).

W prawie brytyjskim środki tymczasowe (*interim remedies*) wskazane są w części 25 Civil Procedure Rules. Obejmują one szerokie spektrum środków od zarządzeń tymczasowych (*interim injunctions*) przez polecenie zajęcia, nadzoru przechowania majątku (*order for the detention, custody or preservation of relevant property*), polecenie „zamrożenia” aktywów (*freezing injunctions*) aż po nakaz dostarczenia informacji i nakaz umożliwienia stronie wstępu do pomieszczeń w celu zabezpieczenia dowodów oraz inne. Nie wszystkie z tych środków mają więc związek z zabezpieczeniem roszczenia. W literaturze brytyjskiej zauważa się, że *interim injunction* (wcześniej zwane *interlocutory injunction*) są wydawane w celu zachowania *status quo*. Ich zadaniem jest zapobieżenie naruszeniu prawa powoda w taki sposób, że w razie wygranej w procesie nie byłoby możliwe odpowiednie zrekompensowanie szkody przez odszkodowanie. W praktyce do rzadkości należą zarządzenia tymczasowe upoważniające powoda do określonego działania (*mandatory injunction*). Zazwyczaj chodzi o zakaz podjęcia, kontynuowania lub powtórzenia określonego działania (*prohibitory injunction*)⁷⁷. Podkreśla się natomiast, że sądy brytyjskie nie mają generalnie uprawnienia do zabezpieczania obowiązku zapłaty sumy pieniężnej, który może być nałożony na pozwanego orzeczeniem sądu. W szczególności nie wchodzi w grę zajęcie (*attachment*) mienia dłużnika, o charakterze

⁷⁵ *Federal Rules of Civil Procedure as Amended to May 1, 1993*, St. Paul, Minn. 1993, s. 182.

⁷⁶ Zob. *Federal Civil Judicial Procedure and Rules*, St. Paul, Minn. 1985, s. 144 i n.; M. Rosenberg, H. Smit, H.L. Korn, *Elements of Civil Procedure. Cases and Materials*, Mineola–New York 1985, s. 141–144.

⁷⁷ T. Ingman, *The English Legal Process*, New York 2006, s. 383 i n.

niemieckiego *Arrest* lub francuskiego *saisie conservatoire* i *saisie-arret*⁷⁸. Funkcję zabezpieczenia pełni natomiast zarządzenie tymczasowe, zwane *Mareva Injunction* (zarządzenie *Mareva*) od nazwy sprawy, w której po raz pierwszy zostało zastosowane w 1980 r. Dopuszczalność wydawania tego typu zarządzeń została usankcjonowana w ustawie o Sądzie Najwyższym (Supreme Court Act) z 1981 r. W zarządzeniu *Mareva* pozwanemu zakazuje się usunięcia majątku spod jurysdykcji sądu oraz dokonywania jakichkolwiek innych czynności w stosunku do swego majątku, mogących utrudnić wykonanie lub w inny sposób wpłynąć na skutki orzeczenia sądu. Zakaz ten ma skutki wyłącznie osobiste i nie daje powodowi jakiegokolwiek pierwszeństwa, jeśli chodzi o zaspokojenie się z mienia pozwanego. Zarządzenie *Mareva* jest określane jako *freezing injunction* (dosłownie: „zamrażające”), które można uzyskać nie tylko przed ostatecznym rozstrzygnięciem sprawy, ale także już po wydaniu rozstrzygnięcia, jeśli istnieje obawa, że pozwany przeszkodzi egzekucji⁷⁹.

Jeśli chodzi o prawo japońskie, to tymczasowe środki ochrony unormowane są poza kodeksem postępowania cywilnego: w prawie o cywilnych środkach tymczasowych (Civil Provisional Remedies Law – Minji hoze-hô) z 1989 r. oraz w przepisach o cywilnych środkach tymczasowych (Civil Provisional Remedies Rules – Minji hozen kisoku) z 1990 r. Przewidziane są tam dwa podstawowe rodzaje środków tymczasowych: tymczasowe zajęcie (*provisional attachment* – *kari-sashiosae*) oraz zarządzenie tymczasowe (*provisional disposition* – *kari-shobun*)⁸⁰. Tymczasowe zajęcie służy zabezpieczeniu egzekucji świadczeń pieniężnych na podstawie przyszłego orzeczenia sądu. Natomiast zarządzenie tymczasowe może przybrać postać zarządzenia dotyczącego przedmiotu sporu (*keisôbutsu ni kansuru kari-shobun*) albo zarządzenia tymczasowego ustanawiającego tymczasowy stan rzeczy (*kari no chii wo sadameru kari-shobun*). Zarządzenie dotyczące przedmiotu sporu, podobnie jak tymczasowe zajęcie, jest środkiem procesowym, który umożliwia wierzycielowi egzekucyjne wykonanie przyszłego orzeczenia zasądzającego inne świadczenie niż pieniężne. Do uzyskania takiego zabezpieczenia konieczne jest wykazanie obawy, że realizacja roszczenia okaże się niemożliwa albo że wystąpi poważna trudność w jego zaspokojeniu wskutek zmiany okolicz-

⁷⁸ J.I.H. Jacob, *The Fabric of English Justice*, London 1987, s. 139 i 144; J.I.H. Jacob, *The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure*, London 1982, s. 269; zob. także *Zukerman on Civil Procedure: Principles of Practice* – tekst przytoczony przez H. Hershkoff (w:) *Civil Litigation...*, red. O.G. Chase, H. Hershkoff, s. 319.

⁷⁹ T. Ingman, *The English...*, s. 394.

⁸⁰ T. Hattori, D.F. Henderson, *Civil Procedure in Japan*, New York 1985, s. 495; zob. też H. Hershkoff (w:) *Civil Litigation...*, red. G. Chase, H. Hershkoff, s. 312 i n.

ności sprawy⁸¹. Zasadniczo odmienny charakter ma zarządzenie ustanawiające tymczasowy stan rzeczy związany ze spornym stosunkiem. Jak zauważa się w literaturze, przy jego wykorzystaniu sąd kreuje tymczasowy stosunek prawny, przyznając uprawnionemu, w części lub w całości, określoną ochronę na czas trwania postępowania. Ochrona ta może polegać np. na zakazie dokonywania czynności, które według twierdzenia powoda naruszają patent lub nazwę handlową⁸².

Przepisy dotyczące środków tymczasowych i zabezpieczających w poszczególnych krajach różnią się znacząco pod względem przesłanek ich użycia, zakresu i treści. Największe różnice w krajach europejskich istnieją w odniesieniu do antycypacyjnych środków prawnych⁸³. Stosowanie antycypacyjnych zarządzeń tymczasowych poza materią roszczeń alimentacyjnych i roszczeń związanych z ustaleniem ojcostwa w wielu krajach napotyka opory. W szczególności za cechę charakterystyczną regulacji prawnych postępowania zabezpieczającego obowiązujących w Niemczech i Austrii uważa się to, że ich celem jest przede wszystkim utrzymanie istniejącego *status quo* po to, aby zapewnić efektywność egzekucji przyszłego orzeczenia sądowego⁸⁴. Natomiast w ustawodawstwach procesowych państw o innej tradycji prawnej podejście do zarządzeń tymczasowych, które antycypacyjnie zapewniają zainteresowanemu podmiotowi taką samą ochronę, jaką zapewnić mu ma merytoryczne orzeczenie w procesie cywilnym, jest bardziej liberalne. Wyjątki od zasady, że zarządzenie tymczasowe nie powinno zaspokajać roszczenia uprawnionego, spotyka się jednak również w praktyce niemieckiej (np. w sprawach z zakresu zwalczania nieuczciwej konkurencji), austriackiej czy greckiej.⁸⁵ Zdaniem G. Tarzii współczesny rozwój instytucji zarządzeń tymczasowych zmierza właśnie w kierunku zapewnienia uprawnionemu antycypacyjnie takiej ochrony, jaką uzyskałby on w drodze wygrania sprawy co do istoty. Tendencję tę obserwuje się w Niemczech, Szwajcarii, we Francji, w Austrii, Grecji, we Włoszech, a także w Hiszpanii⁸⁶ oraz Polsce.

⁸¹ Stanowi ono odpowiednik zarządzenia tymczasowego przewidzianego w § 935 ZPO (*einstweilige Verfuęung in bezug auf den Streitgegenstand*).

⁸² T. Hattori, D.F. Henderson, *Civil Procedure*..., s. 497; zdaniem cytowanych autorów omawiane zarządzenie jest odpowiednikiem zarządzenia tymczasowego przewidzianego w § 940 ZPO (*einstweilige Verfuęung zum Zwecke der Regelung eines einstweiligen Zustandes in bezug auf ein streitiges Rechtsverhaeltnis*).

⁸³ X.E. Kramer, *Harminization of Provisional*..., s. 305.

⁸⁴ P. Meijknecht, R.Ch. Verschuur, *Usage et abus des procédures*..., s. 372.

⁸⁵ P. Meijknecht, R.Ch. Verschuur, *Usage et abus des procédures*..., s. 382–390.

⁸⁶ G. Tarzia, *Considerazioni comparative*..., s. 246; G. Tarzia, *Considerazioni conclusive* (w:) *Les mesures provisoires en procédure*..., red. G. Tarzia, s. 309 i n.

5. Jeżeli chodzi o polskie unormowania procesowe, to na wstępie trzeba zaznaczyć, że – zarówno w dawnym, jak i obowiązującym kodeksie postępowania cywilnego – w odniesieniu do orzeczeń wydawanych w postępowaniu zabezpieczającym, podobnie jak w innych ustawodawstwach, posługiwano się pojęciem zarządzeń tymczasowych. Dopiero w wyniku nowelizacji dokonanej ustawą z 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 172, poz. 1804 ze zm.) powyższe wyrażenie zostało zastąpione określeniem „postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia” (np. art. 743 k.p.c.) czy „postanowienie, w którym udzielono zabezpieczenia” (np. art. 745 § 2 k.p.c.). Wobec niejednolitej terminologii ustawowej w literaturze występują również takie określenia, jak „postanowienie o zabezpieczeniu” czy „postanowienie zabezpieczające”. Użycie tych skrótowych określeń, dobrze oddających sens instytucji, należy uważać za dopuszczalne i poprawne. Wątpliwe *de lege lata* jest natomiast to, czy na tle aktualnych regulacji prawnych zasadne jest posługiwanie się określeniem „zarządzenie tymczasowe”.

W literaturze polskiej cel zarządzeń tymczasowych (a obecnie cel postanowień o zabezpieczeniu) był i jest utożsamiany z celem postępowania zabezpieczającego⁸⁷. Pytanie bowiem o cel postępowania zabezpieczającego jest właściwie pytaniem o to, czemu służy zabezpieczenie roszczeń w postępowaniu cywilnym, a więc pytaniem o cel zabezpieczenia⁸⁸. Dodać trzeba, że wyrażenia „postępowanie zabezpieczające” i „zabezpieczenie roszczeń”⁸⁹ niejednokrotnie używane są zamiennie jako różne nazwy tej samej instytucji procesowej. Nie są one jednak synonimami. Określenie „postępowanie zabezpieczające” oznacza bowiem jeden z rodzajów postępowania cywilnego, podczas gdy pojęcie zabezpieczenia roszczeń odnosi się do przedmiotu rozstrzygnięcia zapadającego w tymże postępowaniu.

Jeżeli chodzi o cele stawiane przed postępowaniem zabezpieczającym w świetle przepisów prawa polskiego, to zwykle przyjmowano, że są one zbieżne z celami stawianymi przed zabezpieczeniem w systemach prawa procesowego Niemiec i Austrii⁹⁰, co jest konsekwencją faktu, iż polskie unor-

⁸⁷ Zob. np. M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 79 i n.

⁸⁸ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 97.

⁸⁹ Twierdzenie, że w postępowaniu zabezpieczającym chodzi tylko o zabezpieczenie roszczeń, bywa jednak kwestionowane; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, zwłaszcza s. 27.

⁹⁰ G. Tarzia, *Considerazioni comparative...*, s. 246; G. Tarzia, *Considerazioni conclusive...*, s. 309 i n.

mowanie problematyki postępowania zabezpieczającego wyrasta z tradycji prawnej tych państw⁹¹.

Nie ulega wątpliwości, że – jak trafnie podnosi H. Mądrzak – w polskim prawie procesowym „postępowanie zabezpieczające skrojone zostało na miarę potrzeb egzekucji”⁹². Było to ewidentne na tle kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r., w którym przepisy o postępowaniu zabezpieczającym (art. 855–881 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r.) zamieszczono w jednej księdze z przepisami o egzekucji, lokując je wzorem prawa austriackiego po przepisach egzekucyjnych. Świadczyła o tym również wzmianka w art. 855 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r., że zabezpieczenie dotyczy roszczenia zdatnego do egzekucji sądowej. Regulacja postępowania zabezpieczającego wprowadzona w obecnym kodeksie postępowania cywilnego była kontynuacją rozwiązań istniejących w kodeksie z 1930 r. Do 2004 r. przepisy o postępowaniu zabezpieczającym ulegały tylko nieznacznym modyfikacjom. Na obecny kształt unormowań postępowania zabezpieczającego decydujący wpływ miała dopiero nowelizacja kodeksu postępowania cywilnego dokonana ustawą z 2 lipca 2004 r. Znaczącą rolę odegrała także nowelizacja dokonana ustawą z 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 233, poz. 1381).

Poglądy nauki polskiej na cele postępowania zabezpieczającego przeszły natomiast znaczącą ewolucję. Nie była ona jednak prostym odzwierciedle-

⁹¹ Projekt kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. w zakresie postępowania zabezpieczającego pozostawał pod wyraźnym wpływem austriackiej ordynacji egzekucyjnej z 1896 r. oraz niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego z 1877 r. Wzorcy te sprawiły, że zabezpieczenie roszczeń w postępowaniu zabezpieczającym było powiązane w systematyce kodeksu z egzekucją. Przepisy o postępowaniu egzekucyjnym zamieszczono w części drugiej k.p.c. „Postępowanie egzekucyjne i zabezpieczające”. Podobnie ma się rzecz z § 916–945 ZPO (*Arrest i Einstweilige Verfügung*), które zawarte są w księdze 8 „*Zwangsvollstreckung*”. W pierwotnej wersji kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. zabezpieczenie powództwa unormowane było tylko w trzech przepisach (art. 221–223) ze względu na fakt, że problematyka zabezpieczenia miała być kompleksowo unormowana w odrębnej, jak początkowo planowano wzorem austriackim, ustawie o prawie egzekucyjnym. Z chwilą włączenia do kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. przepisów projektu ustawy o prawie egzekucyjnym, co nastąpiło w 1932 r., postanowienia art. 221–223 z pierwotnej wersji kodeksu zostały uchylone. Wpływy wspomnianych ustawodawstw na prace Komisji Kodyfikacyjnej są zatem wyraźne, chociaż regulacja polska cechowała się oryginalnością rozwiązań w kwestiach szczegółowych; zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 97 i n.; por. R. Flejszar, *Podstawy zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu zabezpieczającym – wybrane zagadnienia (art. 730¹, 753 i 753¹ KPC)* (w:) *Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego. Szczecin–Niechorze 28–30.9.2007*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009, s. 147.

⁹² H. Mądrzak, *Charakter i zakres...*, s. 256.

niem zmian ustawodawczych. Jej inspirację stanowiło zmieniające się postrzeganie zadań ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu cywilnym.

6. W literaturze międzywojennej przy określaniu celów postępowania zabezpieczającego nawiązywano najczęściej do konieczności zapewnienia wierzycielowi zaspokojenia⁹³. Miało to swe uzasadnienie w treści art. 837 k.p.c. z 1930 r.⁹⁴, w którym była mowa o tym, że „niezabezpieczenie mogłoby pozbawić wierzyciela zaspokojenia”. Cel zabezpieczenia wiązany był też z zapewnieniem wykonalności orzeczenia⁹⁵. Także w literaturze powstałej po wejściu w życie obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego cel postępowania zabezpieczającego powszechnie był łączony z zapewnieniem wykonalności przyszłego orzeczenia merytorycznego bądź z zapewnieniem wierzycielowi zaspokojenia. Wynikało to z ówczesnego brzmienia art. 730 § 1 k.p.c., zgodnie z którym sąd mógł wydać zarządzenie tymczasowe w celu zabezpieczenia roszczenia, jeśli „brak zabezpieczenia mogłoby wierzyciela pozbawić zaspokojenia”, a także w innych wypadkach, gdy „jest to konieczne do zabezpieczenia wykonalności orzeczenia w sprawie”. W literaturze, zarówno międzywojennej, jak i późniejszej, występowały też sformułowania ogólniejsze, według których cel postępowania zabezpieczającego kojarzono z zapewnieniem osiągnięcia właściwych celów postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego⁹⁶ lub zapewnieniem osiągnięcia celu postępowania rozpoznawczego, głównie procesu cywilnego⁹⁷. W nowszej literaturze wyrażane były też poglądy, że celem postępowania zabezpieczającego jest zapewnienie wierzycielowi możliwości zaspokojenia świadczenia w drodze przymusowej przez zagwarantowanie mu wykonania później zapadłego orzeczenia⁹⁸. Za dominujące⁹⁹ można zatem uznać utożsamianie „zapewnienia wierzycie-

⁹³ F. Kruszelnicki, *Zarys systemu...*, s. 215.

⁹⁴ Zgodnie z tekstem jednolitym z 1950 r. przepis ten miał numer 855.

⁹⁵ B. Stelmachowski, *Zarys procedury cywilnej obowiązującej na ziemiach byłego zaboru pruskiego i na Górnym Śląsku*, t. II, Łódź 1923, s. 402; J. Korzonek, *Postępowanie. Część druga*, t. II, s. 1335; W. Miszewski, *Proces. Część pierwsza*, s. 91 i n.

⁹⁶ M. Waligórski, *Funkcja*, s. 50.

⁹⁷ W. Siedlecki (w:) W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie. Zarys*, 2004, s. 28.

⁹⁸ K. Korzan, *Zabezpieczenie roszczeń i praw w postępowaniu cywilnym (studium teoretyczno-procesowe)*, PPH 1992, nr 3, s. 1.

⁹⁹ Niekiedy jednak zaspokojenie wierzyciela przeciwstawiano zabezpieczeniu wykonalności orzeczenia. Zdaniem F. Zedlera okoliczność, że brak zabezpieczenia mogłoby pozbawić wierzyciela zaspokojenia, odnosiła się tylko do spraw, w których uprawniony podmiot dochodzi swych roszczeń o charakterze zobowiązaniowym; natomiast „zabezpieczenie wykonalności orzeczenia” odnosiło się do innych spraw niż sprawy ze stosunków obligacyjnych; F. Zedler, *Interes prawny jako podstawa zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym* (w:) *Księga ku czci Z. Resicha*, s. 323 i n.; zob. polemika A. Jakubeckiego, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 99 i n.; wobec zmian legislacyjnych wzmiankowany pogląd ma już tylko historyczne znaczenie.

lowi zaspokojenia” z „zabezpieczeniem wykonalności orzeczenia w sprawie”. Uogólniając, należy więc stwierdzić, że w nauce polskiej cel postępowania zabezpieczającego (zabezpieczenia roszczeń) tradycyjnie wiązany był z zapewnieniem wykonalności przyszłego orzeczenia, które zapadnie w sprawie.

Tak pojmowany cel postępowania zabezpieczającego odpowiada pierwszemu rodzajowi zarządzeń tymczasowych wyróżnionych przez P. Meijknechta i R.Ch. Verschuura, czyli zarządzeń mających zabezpieczyć wykonanie orzeczenia w sprawie.

Cel w postaci zapewnienia wykonania przyszłego orzeczenia w sprawie niewątpliwie przyświeca również współczesnej regulacji postępowania zabezpieczającego, a wynika to *expressis verbis* z art. 730¹ § 2 k.p.c., w którym mowa jest o istnieniu interesu prawnego w udzieleniu¹⁰⁰ zabezpieczenia, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia.

7. Wobec utożsamiania celu postępowania zabezpieczającego z zapewnieniem wykonalności orzeczenia jeszcze pod rządem kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. w doktrynie było sporne, czy dopuszczalne jest zabezpieczenie w sprawach, w których zapadają orzeczenia nienadające się do egzekucji. Dyskusja w tej kwestii toczyła się zwłaszcza na tle problematyki powództw o ukształtowanie i ustalenie prawa lub stosunku prawnego. W związku z tym, że w art. 837 k.p.c. z 1930 r.¹⁰¹ była mowa o zabezpieczeniu roszczenia, które nadaje się do egzekucji sądowej, część doktryny wykluczała zabezpieczenie w sprawach o ukształtowanie i ustalenie prawa lub stosunku prawnego¹⁰². Natomiast według J.J. Litauera w przypadku powództwa o ustalenie prawa lub stosunku prawnego brak zabezpieczenia nie zagrażał w poważny sposób roszczeniu powoda, a zatem kwestia zabezpieczenia jest wówczas w ogóle nieaktualna. Co się zaś tyczy powództwa o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego (np. o rozwiązanie spółki, przyznanie prawa przechodu przez grunt sąsiadów na drogę publiczną), to zabezpieczenie było jego zdaniem dopuszczalne. Podobne stanowisko w tej kwestii zajmował M. Allerhand¹⁰³. Niejednolite zapatrywania w kwestii zabezpie-

¹⁰⁰ Określenie „udzielenie zabezpieczenia” jest w tym kontekście niefortunne; zabezpieczenia udziela bowiem sąd, a interes prawny powinien posiadać ten, kto wnosi o udzielenie mu zabezpieczenia; należy więc raczej mówić o interesie prawnym w uzyskaniu zabezpieczenia.

¹⁰¹ Art. 855 w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r.

¹⁰² J. Korzonek, *Zabezpieczenie roszczeń cywilnych według kodeksu postępowania cywilnego*, PS 1939, nr 1, s. 18; F. Kruszelnicki, *Zarys systemu...*, s. 216; Z. Hahn, *Zarządzenia tymczasowe (postępowanie zabezpieczające)*, cz. 2, PPC 1937, nr 5–6, s. 152.

¹⁰³ M. Allerhand, *Kodeks. Część druga*, s. 623; zob. też M. Allerhand, *Odpowiedź na pytanie prawne*, PPC 1930, nr 18, s. 573.

czenia wspomnianych powództw prezentowała również międzywojenna judykatura¹⁰⁴. Wątpliwości rodziły się także na tle postępowania niespornego, a to ze względu na fakt, że większość postanowień merytorycznych w tym postępowaniu miała ustalający albo kształtujący charakter¹⁰⁵. W wyniku kodyfikacji przepisów o postępowaniu niespornym obowiązywać zaczął art. 4 k.p.n., z którego wynikało jednoznacznie, że w przypadkach nieunormowanych w kodeksie lub w przepisach szczególnych stosowało się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. Nie rozwiązało to jednak wcześniejszych wątpliwości co do dopuszczalności zabezpieczenia w tych sprawach. Część doktryny bowiem przyjmowała, że zabezpieczenie w postępowaniu niespornym jest dopuszczalne co do zasady tylko wtedy, gdy zapaść ma orzeczenie nadające się do egzekucji¹⁰⁶. Podobny pogląd na tle art. 16 k.p.n. wyraził SN w uchwale z 4 grudnia 1959 r., IV CO 22/58, OSNCK 1961, nr 2, poz. 34. Adwersarze replikowali, że przepisy (dawnego) kodeksu stosowało się w postępowaniu niespornym tylko odpowiednio. Skoro zaś w postępowaniu niespornym przewidziane było wydawanie zarządzeń tymczasowych także w sprawach, w których zapadały orzeczenia konstytucyjne, twierdzono, że zdatność orzeczenia do egzekucji nie jest warunkiem zabezpieczenia w postępowaniu niespornym i dlatego sąd może wydać zarządzenie tymczasowe, gdy przemawiają za tym odpowiednie względy¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Przeciwno dopuszczalności zabezpieczenia powództwa o unieważnienie uchwały walnego zgromadzenia akcjonariuszy wypowiedział się SA w Krakowie w orzeczeniu z 2 marca 1935 r., II CZ 832/35, niepubl., przyjmując, że wyrok w tej sprawie nie nadaje się do egzekucji, a w konsekwencji nie ma mowy o pozbawieniu powoda możliwości zaspokojenia. Odmienne zapatrywanie w analogicznej sprawie wyraził SO w Warszawie postanowieniem z 2–8 marca 1939 r., II 4 C 80/34, Prz. Handl. 1934, s. 116. W okresie powojennym jeszcze na podstawie kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. co do powództwa o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni SN w orzeczeniu z 11 lutego 1964 r., I CZ 152/63, PUG 1965, nr 2, s. 48, wyraził pogląd, że pomimo iż powództwo to zmierza do ukształtowania prawa, może być zabezpieczone w drodze rozszerzającej wykładni art. 855 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r.

¹⁰⁵ Zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 103 i n. oraz cytowana tam literatura.

¹⁰⁶ B. Wróblewski uznawał w związku z tym, że niedopuszczalne jest zabezpieczenie wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej; zob. B. Wróblewski, *Zabezpieczenie wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej, Polemika I*, Palestra 1962, nr 3–4, s. 118 i n.; należy wszakże zauważyć, że w kodeksie postępowania niespornego przewidziane były zarządzenia tymczasowe w sprawach, w których zapadały nienadające się do egzekucji orzeczenia konstytucyjne (np. w sprawach małżeńskich – art. 16 k.p.n.); unormowania te traktowano jednak jako regulacje szczególne.

¹⁰⁷ S. Garlicki, *Zabezpieczenie wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej. Polemika II*, Palestra 1962, nr 3–4, s. 119 i n.; S. Garlicki, *Pytania i odpowiedzi prawne*, Palestra 1961, nr 12, s. 47.

8. Przełom w sposobie myślenia o zabezpieczeniu w sprawach o ustalenie i o ukształtowanie stosunku prawnego nastąpił po wejściu w życie obowiązującego kodeksu postępowania cywilnego. W pierwotnym brzmieniu art. 730 k.p.c. pominięto bowiem wzmiankę o zdatności roszczenia do egzekucji sądowej. Zmianę tę uznano w nauce za ustawowe dozwoleństwo zabezpieczenia w sprawach, w których zapadają orzeczenia nienadające się do egzekucji¹⁰⁸. W. Siedlecki stwierdzał jednoznacznie, że art. 730 § 1 k.p.c. rozstrzygnął istniejące na tle dawnych przepisów wątpliwości co do dopuszczalności zabezpieczenia w postępowaniu nieprocesowym w takich sprawach, jak: ustanowienie drogi koniecznej, zniesienie współwłasności, pozbawienie władzy rodzicielskiej, podział majątku wspólnego, a także co do dopuszczalności zabezpieczenia powództw o ustalenie albo ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa¹⁰⁹. Pogląd ten powszechnie zaakceptowano w nauce¹¹⁰,

¹⁰⁸ M. Lisiewski, *Nowy kodeks postępowania cywilnego*, Palestra 1965, nr 7–8 (wkładka), s. 38 i 99; M. Piekarski, *Postępowanie zabezpieczające* (skrypt ZPP), Katowice 1965, s. 7; jeżeli chodzi o judykaturę, to była ona w omawianej kwestii bardzo skromna, a jej stanowisko niejednoznaczne; w postanowieniu z 19 października 1983 r., I CZ 155/83, LEX nr 2948, SN przyjął, że jest dopuszczalne zabezpieczenie powództwa w sprawie o uchylenie uchwały pozbawiającej powoda członkostwa w Zrzeszeniu Budowy Domów Jednorodzinnych, a więc w sprawie, w której zapada orzeczenie konstytutywne, nienadające się do egzekucji; natomiast w postanowieniu z 9 marca 1983 r., I CZ 20/83, LEX nr 8519, SN wyraził pogląd, że zabezpieczenie powództwa o ukształtowanie prawa w zasadzie nie jest dopuszczalne i tylko wyjątkowo możliwe jest zabezpieczenie pewnych skutków, jakie wywoła orzeczenie kształtujące prawo. W literaturze podkreślono jednak, że cytowane postanowienie zapadło na tle sprawy o zaprzeczenie ojcostwa, a wnioskowane zabezpieczenie odnosiło się do związanego z ustaleniem ojcostwa obowiązku alimentacyjnego. Sąd Najwyższy uznał, że powództwo o zaprzeczenie ojcostwa nie nadaje się do zabezpieczenia z uwagi na podmiotowy charakter roszczenia. W związku z tym stwierdzenie Sądu Najwyższego, iż zabezpieczenie powództwa o ukształtowanie prawa w zasadzie nie jest dopuszczalne, wydaje się zbyt daleko idącym uogólnieniem; zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 106.

¹⁰⁹ W. Siedlecki (w:) Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks*, t. II, 1969, s. 1020.

¹¹⁰ Zob. E. Wengerek, *Komentarz*, 1972, s. 18; E. Wengerek, *Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego* (w:) J. Jodłowski (red.), *Wstęp*, s. 360; M. Iżykowski, *Zarządzenia tymczasowe a postanowienia z art. 443 k.p.c. wydawane w toku procesu o rozwód*, RPEiS 1982, z. 1, s. 131; M. Iżykowski, *Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r.*, I CZ 155/83, OSPiKA 1985, z. 3, s. 139; M. Iżykowski, *Przesłanki zabezpieczenia powództwa*, Palestra 1985, nr 11, s. 25; B. Bładowski, *Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r.*, I CZ 155/83, NP 1985, nr 7–8, s. 144; M. Misiuk-Jodłowska, *Zabezpieczenie powództwa zawierającego żądanie uchylenia uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni*, PS 1993, nr 7–8, s. 50; T. Misiuk, *Komentarz do postanowienia SN z dnia 19 X 1983 r.*, I CZ 155/83 (w:) *Przegląd orzecznictwa i piśmiennictwa z zakresu prawa spółdzielczego za rok 1984*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 1987, poz. 43; F. Zedler, *Interes prawny...*, s. 324 i n.; F. Zedler, *Komentarz*, t. I, 1995, s. 18 i n.; w najnowszej literaturze zob. T. Ereciński (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. III, 2012, s. 621; Z. Knypl, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 13; E. Stefańska (w:) M. Manowska (red.), *Kodeks*, t. 2, 2015, s. 414; D. Zawistowski, *Postępowanie zabezpieczające*, s. 18; D. Zawistowski (w:) H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Komentarz*, t. IV, 2014, s. 17.

zdarzały się jednak zapatrywania odmienne. Rozbieżność poglądów dotyczyła wszakże nie samej dopuszczalności zabezpieczenia w sprawach o ustalenie lub ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego, lecz podstawy prawnej tego zabezpieczenia¹¹¹. Zdaniem K. Korzana w sprawach o ustalenie lub ukształtowanie prawa albo stosunku prawnego chodziło nie o zabezpieczenie roszczenia na podstawie art. 730 k.p.c. (w ówczesnym brzmieniu), ale o zabezpieczenie prawa zgodnie z art. 755 k.p.c.¹¹²

Pogląd, że zabezpieczenie może być dokonane również w sprawie, w której zapada orzeczenie nienadające się do egzekucji – abstrahując od potrzeby i zasadności rozróżniania pomiędzy zabezpieczeniem roszczenia a zabezpieczeniem prawa – implikuje wniosek, że celem postępowania zabezpieczającego może być coś innego niż zapewnienie wykonalności orzeczenia. Cel ten określa się w piśmiennictwie jako zapewnienie skuteczności przyszłego orzeczenia¹¹³. W niniejszych uwagach zapewnienie skuteczności orzeczenia jako cel zabezpieczenia rozumiane jest jako zapewnienie wszelkich skutków orzeczenia poza jego wykonalnością w drodze egzekucji¹¹⁴. U pod-

¹¹¹ Według K. Korzana, *Zabezpieczenie roszczeń i praw...*, s. 2 i n., art. 730 k.p.c. w ówczesnym brzmieniu dotyczył tylko zabezpieczenia roszczeń, a roszczenie to uprawnienie, na mocy którego wierzyciel ma prawo żądać od dłużnika konkretnego zachowania (świadczenia). O dochodzeniu roszczenia można więc mówić tylko w odniesieniu do powództw o zasądzenie świadczenia. W przypadku zaś powództw o ustalenie albo o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa nie mamy do czynienia z dochodzeniem „roszczenia”, lecz z prawem do wniesienia powództwa. Skoro więc w art. 730 § 1 k.p.c. była mowa o zabezpieczeniu roszczenia, którego „można dochodzić w sądzie powszechnym lub przed sądem polubownym”, to przepis ten – zdaniem cytowanego autora – nie mógł stanowić podstawy zabezpieczenia w sprawach o ustalenie i ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa. Przedstawione stanowisko jest konsekwencją zapatrywania K. Korzana, że przedmiotem zabezpieczenia jest roszczenie materialnoprawne. Identyczne stanowisko prezentowała E. Wieczorek, *Zabezpieczenie roszczeń i praw...*, s. 294 i n.

¹¹² K. Korzan, *Zabezpieczenie roszczeń i praw...*, s. 3; z rozważań K. Korzana wynika, iż za ogólny cel postępowania zabezpieczającego uważa on zabezpieczenie roszczeń oraz zabezpieczenie praw. Przez cel zabezpieczenia roszczeń K. Korzan rozumie „zapewnienie (...) zaspokojenia wierzyciela przez zagwarantowanie wykonania później zapadłego orzeczenia” (K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 21). Autor nie definiuje natomiast celu zabezpieczenia prawa, nie określa również, jaka relacja zachodzi pomiędzy zabezpieczeniem prawa a orzeczeniem merytorycznym mającym zapaść w sprawie, w związku z którą orzeczono takie zabezpieczenie. Przypadki, które K. Korzan traktował jako zabezpieczenie prawa, w literaturze uważane były zwykle za zabezpieczenie skuteczności orzeczenia; zob. o tym A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 112 i n.

¹¹³ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 109; A. Jakubecki (w:) A. Jakubecki (red.) *Kodeks*, 2014, s. 961; P. Pogonowski (w:) *System PH*, t. 7, red. T. Wiśniewski, s. 435; P. Pogonowski, *Postępowanie*, s. 6; E. Warzocha, *Postępowanie zabezpieczające. Komentarz do art. 730–757 k.p.c.*, Warszawa 2007, s. 9 i n.

¹¹⁴ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 109 i n.

staw tego poglądu leży założenie, że wykonalność oraz skuteczność orzeczenia są pojęciami odrębnymi¹¹⁵. W związku z tym poszukując określenia, które objęłoby zapewnienie zarówno wykonalności, jak i skuteczności orzeczenia jako celu postępowania zabezpieczającego, w nauce używa się niekiedy takich wyrażań jak „zapewnienie efektywności, a zwłaszcza wykonalności (...) orzeczenia”¹¹⁶.

9. Potrzeba zapewnienia skuteczności przyszłego orzeczenia pojawia się wtedy, gdy w świetle okoliczności sprawy ochrona prawna, którą ma zapewnić orzeczenie, przychodzi zbyt późno, wskutek czego nie może spowodować właściwych jej skutków¹¹⁷. W nauce zauważa się, że skuteczność orzeczenia „emanuje” poprzez działanie określonych skutków, które przybierają postać skutków bezpośrednich bądź ubocznych. Skutki bezpośrednie wypływają wprost z treści orzeczenia i są w nim określone, natomiast skutki pośrednie to te, o których sentencja orzeczenia się nie wypowiada¹¹⁸. Pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności jest przykładem skutku bezpośredniego wyroku uwzględniającego powództwo opozycyjne (art. 840 § 1 k.p.c.), a skutek uboczny tego wyroku polega na tym, że jest on podstawą umorzenia postępowania egzekucyjnego (art. 825 pkt 2 k.p.c.). Skutkiem bezpośrednim wyroku rozwiązującego spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością jest otwarcie likwidacji spółki (art. 274 § 1 k.s.h.), natomiast powstanie roszczenia współnika o wypłatę udziału w sumie likwidacyjnej, przy spełnieniu przesłanek z art. 286 § 2 k.s.h., można zaliczyć do skutków ubocznych tego wyroku.

Zabezpieczenie może dotyczyć każdego rodzaju wspomnianych skutków. W procesie o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności zabezpieczenie polegające na zawieszeniu postępowania egzekucyjnego (art. 755 § 1 pkt 3 k.p.c.) nie odnosi się do bezpośredniego skutku wyroku, ponieważ jego zaistnienie nie jest w niczym zagrożone. Chodzi tu zaś o zabezpieczenie skutku ubocznego w postaci umorzenia postępowania

¹¹⁵ Zob. K. Korzan (w:) *System*, t. II, red. Z. Resich, s. 453 oraz cytowana tam literatura; K. Korzan zauważa, że w dawniejszej literaturze wykonalność orzeczenia w drodze egzekucji oraz inne skutki orzeczenia obejmowano ogólnym pojęciem wykonalności, co prowadziło do wyróżniania wykonalności *sensu stricto* oraz *sensu largo*; w nowszej literaturze zdarza się z kolei, że pojęciu skuteczności nadaje się szerokie znaczenie i obejmuje nim także wykonalność w drodze egzekucji; A. Miączyński, *Skuteczność orzeczeń w postępowaniu cywilnym*, ZNUJ 1974, nr 67, s. 26 i n.; należy dodać, że w kodeksie postępowania cywilnego terminologiczne rozróżnienie wykonalności (w drodze egzekucji) oraz skuteczności orzeczeń nie jest konsekwentnie przeprowadzone.

¹¹⁶ W. Broniewicz, *Postępowanie*, 2008, s. 412; podobnie Z. Knypl (w:) Z. Szczurek (red.), *Kodeks*, 2013, s. 17.

¹¹⁷ A. Jakubecki (w:) A. Jakubecki (red.), *Kodeks*, 2014, s. 961.

¹¹⁸ K. Korzan (w:) *System*, t. II, red. Z. Resich, s. 460 i n.

nia egzekucyjnego. Bez zawieszenia postępowania egzekucyjnego egzekucja mogłaby być kontynuowana i w rezultacie – pomimo wyroku – powód nie uzyskałby odpowiedniej ochrony prawnej. Podobna sytuacja pojawia się w procesie o rozwiązanie spółki. Bezpośredni skutek wyroku rozwiązującego spółkę polega na wszczęciu postępowania likwidacyjnego, a zaistnienie tego skutku nie wymaga żadnego zabezpieczenia. Jeżeli jednak istnieje obawa, że przed otwarciem likwidacji dojdzie do rozporządzeń majątkiem spółki, w wyniku których unicestwione lub ograniczone zostanie roszczenie wspólnika o wypłatę udziału w sumie likwidacyjnej, dopuszczalne jest odpowiednie zabezpieczenie tego ubocznego skutku wyroku¹¹⁹. Na podobnej zasadzie w literaturze dopuszcza się dokonywanie na podstawie art. 755 k.p.c. zabezpieczenia w sprawach o rozwiązanie spółki cywilnej oraz o zniesienie wspólności ustawowej (obecnie – o ustanowienie rozdzielności majątkowej)¹²⁰.

Dla kształtowania się praktyki postępowania zabezpieczającego istotne znaczenie miało powoływane już powyżej postanowienie SN z 19 października 1983 r., I CZ 155/83, w którym stwierdzono, że w sprawie o uchylenie uchwały pozbawiającej członkostwa w Zrzeszeniu Budowy Domów

¹¹⁹ W uchwale z 9 października 1991 r., III CZP 93/91, OSP 1992, z. 10, poz. 213, SN przyjął, że nie jest dopuszczalne zabezpieczenie żądania wspólnika rozwiązania spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przez zajęcie konta bankowego i ruchomości należących do tej spółki. W uzasadnieniu podniesiono m.in., że przedmiot procesu o rozwiązanie spółki nie obejmuje innych roszczeń powoda odnoszących się do jego udziału w ostatecznych dochodach spółki lub jej majątku. Podkreślono też, że zajęcie mienia spółki dla zaspokojenia przyszłych roszczeń wspólnika uniemożliwi „wykonanie” wyroku, gdyż przeprowadzenie postępowania likwidacyjnego w warunkach zajęcia konta bankowego i ruchomości spółki nie jest wykonalne. Jeśli chodzi o pierwszy argument, to nie wydaje się on przekonujący, o ile zgodzić się, że roszczenie o wypłatę udziału w sumie likwidacyjnej należy do dalszych skutków wyroku. Oczywiście trafny jest drugi z przytoczonych argumentów. Jednakże w jego świetle jako nieodpowiedni w okolicznościach sprawy jawi się co najwyżej sposób zabezpieczenia, a nie samo zabezpieczenie. W krytycznej głosie do powołanej uchwały J. Frąckowiak (OSP 1992, z. 10, poz. 213) trafnie zauważył, że intencją wnioskodawcy było zajęcie rachunku bankowego i ruchomości spółki do czasu rozpoczęcia likwidacji, a ściślej do momentu ustanowienia likwidatora, aby zapobiec szkodliwej działalności zarządu spółki. W tym kontekście sposób zabezpieczenia należy uważać za odpowiedni.

¹²⁰ Tak K. Korzan, *Zabezpieczenie roszczeń i praw...*, s. 3 i n.; autor traktuje te przypadki nie jako zabezpieczenie roszczeń, lecz jako dokonywane na podstawie art. 755 k.p.c. zabezpieczenie prawa do podziału majątku w później wytoczonej sprawie. Takie ujęcie nie zmienia jednak istoty rzeczy. Przypadki, które K. Korzan traktuje jako zabezpieczenie prawa, w literaturze uważane są zwykle za zabezpieczenie skuteczności orzeczenia, a różnice w ujęciu wynikają z odmiennych założeń interpretacyjnych oraz odmiennej terminologii. Jak starałem się wykazać w innej publikacji, w istocie chodzi tu o zabezpieczenie ubocznych skutków orzeczenia, które ma zapaść w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej bądź o rozwiązanie spółki; zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 111–113.

Jednorodzinnych możliwe jest zabezpieczenie powództwa przez zakaz rozdyponowania odpowiedniej liczby działek budowlanych. W uzasadnieniu podkreślono, że wprawdzie przedmiotem żądania w sprawie było przywrócenie powodom praw członkowskich w zrzeszeniu, nie zaś wydanie działek budowlanych, jednakże członkostwo w zrzeszeniu nie było celem samym w sobie, lecz chodziło o wzniesienie domów jednorodzinnych, czego w razie rozdyponowania działek nie dałoby się osiągnąć. W rezultacie nie osiągnięto by celu postępowania w sprawie. Pogląd ten znalazł szeroką akceptację w nauce¹²¹. Orzecznictwo dostarcza przykładów innych spraw, w których zapadają orzeczenia nienadające się do egzekucji i w których dopuszczono zabezpieczenie¹²².

10. Zapatrywanie, że zabezpieczenie może być dokonane w sprawach, w których zapadają orzeczenia nienadające się do egzekucyjnego wykonania, i w konsekwencji że celem zabezpieczenia – obok zapewnienia wykonalności orzeczenia – może być także zapewnienie jego skuteczności, znajduje obecnie mocną podstawę w art. 730¹ § 2 k.p.c. Przepis ten stanowi, że interes prawny w udzieleniu zabezpieczenia istnieje wtedy, gdy brak zabezpieczenia uniemożliwi lub poważnie utrudni wykonanie zapadłego w sprawie orzeczenia lub w inny sposób uniemożliwi lub poważnie utrudni osiągnięcie celu postępowania w sprawie. Przeprowadzone w tym przepisie rozróżnienie uniemożliwienia lub utrudnienia wykonania orzeczenia oraz uniemożliwienia lub utrudnienia w inny sposób osiągnięcia celu postępowania było podyktowane dążeniem do poszerzenia zadań postępowania zabezpieczającego w taki sposób, aby obejmowały one również m.in. zapewnienie skuteczności orzeczeń niepodlegających wykonaniu w postępowaniu egzekucyjnym¹²³. Ze względu

¹²¹ Zob. B. Bładowski, *Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r.*, I CZ 155/83, s. 148; M. Iżykowski, *Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r.*, I CZ 155/83, OSPiKA 1985, z. 3, poz. 56; L. Myczkowski, *Glosa do postanowienia SN z 19 października 1983 r.*, I CZ 155/83, NP 1985, nr 7–8, s. 144, a także komentarz T. Misiuk (w:) *Przegląd orzecznictwa i piśmiennictwa...*, red. K. Pietrzykowski; zob. też T. Misiuk-Jodłowska, *Zabezpieczenie powództwa zawierającego żądanie...*, s. 50 i n.

¹²² Uchwała składu 7 sędziów SN z 14 lutego 1975 r., V PZP 1/75, OSNCP 1975, nr 5, poz. 74 (powództwo o ograniczenie odszkodowania z tytułu szkód wyrządzonych zakładowi pracy przez pracownika); uchwała SN z 27 lutego 1975 r., III PZ 2/75, nr 10–11, poz. 146 (powództwo o uchylenie lub obniżenie obowiązku płacenia renty uzupełniającej); uchwała SN z 27 listopada 1980 r., III CZP 60/80, OSNC 1981, nr 6, poz. 97 (powództwo o uchylenie lub obniżenie obowiązku alimentacyjnego); uchwała SN z 21 lipca 2010 r., III CZP 49/10, OSNC 2011, nr 1, poz. 7 (powództwo o stwierdzenie nieważności uchwały wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością).

¹²³ Zob. uzasadnienie projektu ustawy z 2 lipca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, na które powołuje się E. Stefańska (w:) *Kodeks...*, red. M. Manowska, 2013, s. 1240.

jednak na przedstawiony wyżej stan poglądów nauki i orzecznictwa należałoby raczej mówić o definitywnym przesądzeniu przez ustawodawcę wątpliwości występujących niekiedy w tej kwestii w praktyce i literaturze, a nie o poszerzeniu zadań postępowania zabezpieczającego w ścisłym znaczeniu.

11. Zagadnieniem wymagającym odrębnego naświetlenia jest cel tzw. zabezpieczenia nowacyjnego, a więc zabezpieczenia polegającego na stworzeniu nowej prowizorycznej sytuacji na określony czas¹²⁴ czy też na tymczasowym unormowaniu stosunków między stronami¹²⁵. Z zabezpieczeniem nowacyjnym w kodeksie postępowania cywilnego mamy do czynienia w przypadku zabezpieczenia roszczeń pieniężnych oraz roszczeń niepieniężnych. Jeśli chodzi o roszczenia pieniężne, to nowacyjne zabezpieczenie przewidziane jest w odniesieniu do:

- 1) roszczeń o alimenty (art. 753 k.p.c.);
- 2) przyszłych roszczeń alimentacyjnych związanych z ustaleniem ojcostwa (art. 754 k.p.c.);
- 3) roszczeń o: rentę; sumę potrzebną na leczenie, z tytułu odpowiedzialności za uszkodzenie ciała lub utratę życia żywiciela albo rozstrój zdrowia oraz o zmianę uprawnień objętych treścią dożywocia na dożywotnią rentę;
- 4) roszczeń o wynagrodzenie za pracę;
- 5) roszczeń o należności z tytułu rękojmi lub gwarancji jakości albo kary umownej, jak również należności z tytułu niezgodności towaru konsumpcyjnego z umową sprzedaży konsumenckiej, przeciwko przedsiębiorcy do wysokości 20 000 zł;
- 6) roszczeń o należności z tytułu najmu lub dzierżawy, a także należności z tytułu opłat obciążających najemcę lub dzierżawcę oraz opłat z tytułu korzystania z lokalu mieszkalnego lub użytkowego;
- 7) roszczeń o naprawienie szkody wynikającej z naruszenia przepisów o ochronie środowiska;
- 8) roszczeń o wynagrodzenie przysługujące twórcy projektu wynalazczego (art. 753¹ § 1 k.p.c.);
- 9) roszczeń o przyznanie państwowej kompensaty przysługującej ofiarom niektórych czynów zabronionych, w części na pokrycie niezbędnych kosztów leczenia, rehabilitacji lub pogrzebu.

Jeżeli chodzi z kolei o zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych, to nowacyjny charakter mają takie sposoby zabezpieczenia, przewidziane w art. 755 k.p.c., jak:

- 1) unormowanie praw i obowiązków stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania;

¹²⁴ W. Siedlecki (w.): W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie. Zarys*, 2004, s. 369.

¹²⁵ W. Broniewicz, A. Marciniak, I. Kunicki, *Postępowanie...*, 2014, s. 416.

- 2) ustanowienie zakazu zbywania przedmiotów lub praw objętych postępowaniem;
- 3) zawieszenie postępowanie egzekucyjnego¹²⁶ lub innych postępowań zmierzających do wykonania orzeczenia;
- 4) uregulowanie sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i kontaktów z dzieckiem;
- 5) zakaz publikacji w sprawach o ochronę dóbr osobistych.

W literaturze zagranicznej tego typu zabezpieczania zalicza się, jak była już o tym mowa, do zabezpieczeń antycypujących przyszłe merytoryczne rozstrzygnięcie w sprawie. Natomiast w polskiej nauce zagadnienie, czy zabezpieczenie może zaspokajać roszczenie uprawnionego, należało do wyjątkowo spornych. U podstaw sporu leżało katerygoryczne sformułowanie art. 731 k.p.c., zgodnie z którym zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia. Do datek „chyba że ustawa stanowi inaczej” pojawił się w tym przepisie dopiero po nowelizacji dokonanej ustawą z 13 lipca 1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 55, poz. 318). Z jednej strony zatem w kodeksie istniało wyraźne unormowanie wykluczające zaspokojenie roszczenia w postępowaniu zabezpieczającym¹²⁷, z drugiej zaś strony przepisy dopuszczały nowacyjne zabezpieczenie (w owym czasie) roszczeń alimentacyjnych oraz roszczeń o dostarczanie środków utrzymania (art. 753 i 754 k.p.c. w pierwotnym brzmieniu). Ten paradoks pierwotnie wyjaśniano w nauce w dwojaki sposób. Część doktryny przyjmowała, że w przypadkach z art. 753 i 754 k.p.c. wierzyciel zostaje zaspokojony do wysokości otrzymanej kwoty¹²⁸, co jest wyjątkiem od zasady z art. 731 k.p.c. (*lex specialis derogat legi generali*). Część nauki twierdziła natomiast, że zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych nigdy nie może powodować zaspokojenia wierzyciela, w związku z czym nie można przyznać uprawnionemu kwoty w wysokości, jakiej żąda on w pozwie¹²⁹. Szczególny charakter

¹²⁶ E. Wieczorek, *Rola zabezpieczenia nowacyjnego w ugruntowaniu praworządności* (w:) *Ochrona praw człowieka oraz wpływ nauki na ugruntowanie praworządności*, red. K. Korzan, Katowice 2000, s. 120 i n.

¹²⁷ W obcych systemach prawnych brak jest reguły ustanawiającej zakaz zaspokojenia roszczenia w trybie zabezpieczenia; E. Wieczorek, *Rola zabezpieczenia nowacyjnego...*, s. 127.

¹²⁸ F. Zedler, *Glosa do wyroku SN z 21 czerwca 1977 r., III CZP 46/77*, OSpIKA 1978, z. 6, poz. 107; F. Zedler, *Uwagi o pojęciu postępowania zabezpieczającego w sprawach cywilnych* (w:) *Księga ku czci W. Berutowicza*, s. 231 i n.; podobnie J. Korzonek, *Postępowanie. Część druga*, t. II, s. 1405; H. Mądrzak, *Charakter i zakres...*, s. 257; H. Mądrzak, *Natychniastowa wykonalność wyroków w procesie cywilnym PRL*, AUWr 1965, nr 35, s. 20 i n.; J. Jagieła, *Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych*, NP 1991, nr 1–3, s. 55 i n.; A. Jakubicki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 117 i n.

¹²⁹ M. Iżykowski, *Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych*, NP 1982, nr 1–2, s. 61; E. Wengerek, *Komentarz*, 1972, s. 64; pierwotny pogląd E. Wengerkę został zmieniony przez D. Czajkę (w:) E. Wengerek, *Komentarz*, 2009, s. 88.

miał pogląd (K. Korzan), zgodnie z którym w art. 731 k.p.c. chodziło wyłącznie o zakaz zaspokojenia wierzyciela w znaczeniu definitywnym (trwałym), natomiast zabezpieczenie nowacyjne ma charakter tymczasowy, a zatem jest dopuszczalne¹³⁰ i nie stanowi wyjątku od zasady wyrażonej w art. 731 k.p.c.¹³¹ W orzecznictwie natomiast lansowany był pogląd, że kwoty płacone z tytułu zabezpieczenia roszczenia alimentacyjnego zaspokajają wprost bieżące potrzeby uprawnionego, a art. 753 § 1 k.p.c., jako przepis szczególny, stanowi odstępstwo od art. 731 k.p.c.¹³² Zmianę brzmienia art. 731 k.p.c. dokonaną ustawą z 13 lipca 1990 r. w piśmiennictwie potraktowano jako ustawowe potwierdzenie interpretacji, że od zasady, iż zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, mogą istnieć wyjątki¹³³. Skoro zaś celem zabezpieczenia roszczeń alimentacyjnych oraz innych roszczeń wymienionych w art. 730 § 1 k.p.c. (w dawnym brzmieniu) było dostarczanie uprawnionemu koniecznych środków utrzymania, to przy tym zabezpieczeniu chodziło o tymczasowe zaspokojenie roszczenia¹³⁴. Odmienność tego ostatniego poglądu od zasygnalizowanego wyżej stanowiska K. Korzana polega na tym, że art. 731 k.p.c. traktowany jest tu jako podstawa zakazu (także tymczasowego) zaspokajania roszczenia, od którego to zakazu w świetle przepisów szczególnych zachodzą jednak wyjątki. Gdyby bowiem uznać, że w art. 731 k.p.c. chodzi wyłącznie o zakaz definitywnego zaspokajania roszczenia, to przepis ten zostałby pozbawiony praktycznego znaczenia, a przepisy takie jak art. 753 i 754 k.p.c. stałyby się zbędne.

¹³⁰ K. Korzan, *Zabezpieczenie roszczeń i praw...*, s. 4; w okresie międzywojennym Z. Hahn, *Zarządzenia tymczasowe (postępowanie zabezpieczające)*, cz. 1, PPC 1937, nr 3–4, s. 99, pisał, że zarządzenie tymczasowe nie jest przedwczesnym wykonaniem przymusowym, chociaż nie różni się czasem od wykonania, np. gdy chodzi o zabezpieczenie powództwa o alimenty, ale i w tym przypadku służy tylko do zabezpieczenia, a nie do zaspokojenia roszczenia, i nie jest dozwoleńiem egzekucji. Dopiero bowiem rozstrzygnięcie w sprawie głównej ustali, czy roszczenie z uregulowanego tymczasowo stosunku istnieje. Z powyższego wynikałoby, że zdaniem Z. Hahna zabezpieczenie alimentów nie zaspokaja wierzyciela, gdyż ma ono tymczasowy charakter. Nie jest więc zaspokojeniem to, co nie jest definitywne. W tym sensie nie prowadziłyby więc do zaspokojenia wierzyciela również egzekucja prowadzona na podstawie nieprawomocnego orzeczenia, gdyż dopiero prawomocne orzeczenie przesądza, iż świadczenie należy się wierzycielowi; zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 116, przypis.

¹³¹ E. Wieczorek, *Rola zabezpieczenia nowacyjnego...*, s. 117; podobny pogląd na tle zabezpieczenia nowacyjnego roszczeń niepieniężnych na podstawie art. 755 k.p.c. prezentuje M. Uliasz, *Kodeks*, 2008, s. 1105; natomiast w odniesieniu do zabezpieczenia roszczeń pieniężnych na podstawie art. 753, 753¹ i 754 k.p.c. autor ten przyjmuje, że wskazane przepisy kreują wyjątki od zasady z art. 731 k.p.c. (M. Uliasz, *Kodeks*, 2008, s. 1045).

¹³² Zob. teza wyroku SA w Gdańsku z 14 grudnia 1995 r., I ACr 850/95, LEX nr 24842.

¹³³ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 117.

¹³⁴ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 120; zob. też polemika z poglądami przeciwnymi na s. 116 i n.

12. Bardziej złożona jest kwestia antycypacyjnego charakteru zabezpieczeń orzekanych na podstawie art. 755 k.p.c. w odniesieniu do roszczeń niepieniężnych. W literaturze dostrzegano wprawdzie, że unormowanie stosunków na czas trwania postępowania, o czym wspomniano w art. 755 § 1 k.p.c. (w dawnym brzmieniu), ma nowacyjny charakter, ale nie było zgody co do tego, czy owo unormowanie może przybrać postać tymczasowego zaspokojenia roszczenia uprawnionego oraz czy unormowanie stosunków jest samoistnym celem zabezpieczenia, czy raczej ma służyć zapewnieniu wykonalności lub skuteczności przyszłego orzeczenia w sprawie. Według jednych autorów unormowanie stosunków na czas trwania postępowania, podobnie jak nowacyjne zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych, było samoistnym celem tego zabezpieczenia¹³⁵, co oznacza, że realizuje ono inne zadania niż zapewnienie wykonalności lub skuteczności przyszłego orzeczenia. Stanowisko przeciwne przyjmowało zaś, że unormowanie stosunków na czas trwania postępowania zgodnie z art. 755 k.p.c. to wyłącznie kwestia sposobu, a nie celu zabezpieczenia¹³⁶. Jak pisał M. Iżykowski, art. 755 k.p.c. stanowi jedynie dyrektywę co do wyboru sposobów zabezpieczenia i określa środki służące temu celowi. W celu zaprowadzenia ładu prawnego sąd może więc wydać określone zakazy lub nakazy tylko w zakresie niezbędnym do zapewnienia realizacji roszczenia, a zatem zabezpieczenie w drodze unormowania stosunków na czas trwania postępowania nie realizuje innego celu niż zapewnienie wykonalności lub skuteczności przyszłego orzeczenia¹³⁷. Wskazane stanowisko korespondowało z tymi poglądami doktryny, w których akcentowano, że zakaz zaspokojenia roszczenia ustanowiony w art. 731 k.p.c. ma znaczenie zwłaszcza właśnie przy zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych na podstawie art. 755 k.p.c., który to przepis nie wymienia sposobów zabezpieczenia¹³⁸.

¹³⁵ W. Broniewicz, *Postępowanie*, 1998, s. 390–392; tak też A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 125–131.

¹³⁶ M. Iżykowski, *Zarządzenia tymczasowe a postanowienia...*, s. 132; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 21; K. Korzan, *Zabezpieczenie roszczeń i praw...*, s. 4; Z. Świeboda, *Recenzja pracy K. Korzana „Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne w sprawach cywilnych”*, PiP 1988, z. 11, s. 108.

¹³⁷ M. Iżykowski, *Zarządzenia tymczasowe a postanowienia...*, s. 132; zob. też M. Iżykowski, *Definitywny charakter postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w sprawie szeroko rozumianego obowiązku alimentacyjnego na czas trwania procesu o rozwód lub separację. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2010 r. (III CZP 50/10)*, PPC 2012, nr 2, s. 337.

¹³⁸ W. Siedlecki (w.): Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks*, t. II, 1976, s. 1055 i 1074; E. Wengerek, *Komentarz*, 1972, s. 19 i 68; K. Piasecki, *Z problematyki postępowania w sprawach o naruszenie posiadania*, NP 1985, nr 11–12, s. 14; A. Karnicka-Kawczyńska, J. Kawczyński, *Postępowanie zabezpieczające w praktyce sądowej*, MoP 1999, nr 4, s. 20.

13. Warto zauważyć, że unormowanie art. 731 k.p.c. było wzorowane na art. 878 § 4 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r., z tym że to ostatnie unormowanie – inaczej niż obecnie – było ułożone właśnie wśród przepisów o zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych, a nie w ogólnych przepisach o postępowaniu zabezpieczającym. Przyznać też trzeba, że pierwotną intencją zakazu zaspokajania roszczenia rzeczywiście było wyłączenie antycypacyjnych sposobów zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych¹³⁹. Zakaz ten nie był jednak bezwzględny. W art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. przewidziano bowiem, że w sprawach z powództwa o ochronę lub przywrócenie posiadania jako też o zaniechanie czynności sąd może w drodze zabezpieczenia unormować tymczasowo stan faktyczny, jeżeli okaże się to konieczne do odwrócenia szkody. W literaturze¹⁴⁰ wykazano, że art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. jako *lex specialis* wyłączał zakaz zaspokojenia roszczenia wynikający z art. 878 § 4 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. Gdyby bowiem przyjąć, że zakaz zaspokojenia roszczenia odnosi się również do zabezpieczenia roszczeń posesoryjnych i roszczeń o zaniechanie czynności, to art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. byłby bezprzedmiotowy, ponieważ zabezpieczenie przez tymczasowe unormowanie stanu faktycznego było dopuszczalne już na podstawie art. 878 § 1 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r.

W orzecznictwie powstałym pod rządem kodeksu postępowania cywilnego z 1930 r. istnieje wiele przykładów rozstrzygnięć ilustrujących tezę, że cele zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych (art. 878 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r.) nie powinny wykraczać poza zapewnienie wykonalności i skuteczności orzeczenia¹⁴¹. Za niedopuszczalne uznano więc zabezpieczenie roszczenia o eksmisję z gruntu przez zakazanie

¹³⁹ W kodeksie postępowania cywilnego z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. zakaz był ustanowiony w art. 878 § 4 (według pierwotnej numeracji – art. 859 § 3) tylko przy zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych. W uzasadnieniu projektu podawano zaś tytułem przykładu, że jeśli artysta, naruszając umowę z przedsiębiorstwem teatralnym, występuje na scenie konkurencyjnej, nie można mu w trybie zabezpieczenia zakazać takich występów, gdyż byłoby to zaspokojeniem roszczenia przedsiębiorstwa – powołuję za J. Korzonek, *Postępowanie. Część druga*, t. II, s. 1410.

¹⁴⁰ J. Ignatowicz, *Ochrona posiadania*, Warszawa 1957, s. 158; M. Cieślak, *Sprawy gruntowe*, BMS 1959, nr 10, s. 158; zob. o tym A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 127.

¹⁴¹ Zob. np. orzeczenie SN z 31 sierpnia 1961 r., III CO 21/61, LEX nr 105633; postanowienie SN z 16 listopada 1962 r., I CZ 150/62, LEX nr 106076.

pozwanemu uprawy ziemi¹⁴² lub przez zakaz dokonywania prac na gruncie¹⁴³; zabezpieczenie roszczenia o eksmisję z lokalu przez zobowiązanie pozwanego do odstąpienia powodowi jednej izby z zajmowanego pomieszczenia¹⁴⁴ czy też zabezpieczenie powództwa o eksmisję i przeniesienie własności nieruchomości przez płacenie renty miesięcznej oraz przez ustanowienie zarządu nad przedsiębiorstwem znajdującym się na spornej nieruchomości, ze względu na fakt, że takie zabezpieczenie zmierzałoby do częściowego zaspokojenia roszczenia¹⁴⁵. Jednocześnie, zgodnie z przytoczonym stanowiskiem doktryny, znaleźć można też rozstrzygnięcia, w których dopuszczono zabezpieczenie roszczenia niepieniężnego w taki sposób, że zabezpieczenie zaspokaja dochodzone roszczenie. Takie stanowisko zajął Sąd Najwyższy w kwestii dopuszczalności zabezpieczenia wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej przez zezwolenie wnioskodawcy na przejazd przez cudzy grunt, zaznaczając, że jest to możliwe tylko wyjątkowo, jeżeli chodzi o odwrócenie szkody, np. w celu dokonania zwózki zbóż czy pilnych, a niezbędnych zasiewów¹⁴⁶. Sąd Najwyższy uzasadnił swój pogląd tym, że wniosek o ustanowienie drogi koniecznej ma wiele wspólnego z powództwem o ochronę posiadania i dlatego przy zabezpieczeniu tych wniosków należało odpowiednio stosować art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r., który pozwalał na nowacyjne zabezpieczenie roszczeń posesoryjnych oraz roszczeń o zaniechanie czynności. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy podkreślił zaś, że z uwagi na to, iż zabezpieczenie nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, opisany w tezie orzeczenia sposób zabezpieczenia można stosować tylko wtedy, gdy jest to konieczne do odwrócenia szkody, a więc właśnie wtedy, gdy zgodnie z brzmieniem art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. dopuszczalne było zabezpieczenie roszczenia posesoryjnego oraz roszczenia o zaniechanie czynności, polegające na unormowaniu tymczasowym stanu faktycznego aż do ukończenia sprawy. Za jedyne uzasadnienie zabezpieczenia w powołanym orzeczeniu uznano takie unormowanie stosunków między stronami, które sprowadzało się do tymczasowego zaspokojenia roszczenia uprawnionego w celu zapobieżenia szkodzie. W świetle okoliczności sprawy nie chodziło bowiem wcale o zapewnienie skuteczności

¹⁴² Orzeczenie SW w Warszawie z 30 kwietnia 1952 r., III CZ 340/52, NP 1953, nr 5, s. 86.

¹⁴³ Orzeczenie SW w Warszawie z 18 maja 1954 r., III CZ 448/53, BMS 1955, nr 6, s. 47. Orzeczenie to miało ideologiczne uzasadnienie, w którym powoływano się na otoczenie produkcji rolnej ochroną państwa.

¹⁴⁴ Orzeczenie SW w Warszawie z 20 grudnia 1956 r., III CZ 638/53, BMS 1957, nr 9, s. 43.

¹⁴⁵ Powoływane już postanowienie SN z 16 listopada 1962 r., I CZ 150/62.

¹⁴⁶ Powoływane już orzeczenie SN z 31 sierpnia 1961 r., III CO 21/61.

czy tym bardziej wykonalności orzeczenia, lecz chodziło wyłącznie o zapewnienie uprawnionemu tego, co przysługiwałoby mu dopiero na podstawie merytorycznego postanowienia o ustanowieniu służebności drogi koniecznej.

14. W kodeksie postępowania cywilnego z 1964 r. zakaz zaspokojenia roszczenia, jak zaznaczono, został określony w przepisach ogólnych o postępowaniu zabezpieczającym. W przepisach o innych wypadkach zabezpieczenia (o zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych) zrezygnowano zaś z odrębnego unormowania zabezpieczenia roszczeń posesoryjnych i roszczeń o zaniechanie czynności. Natomiast wzmianka o „unormowaniu stosunków na czas trwania postępowania”, jeżeli okaże się to konieczne w związku z przedmiotem sprawy, znalazła się w ogólnym przepisie art. 755 § 1 k.p.c. W ten sposób dopuszczalność zabezpieczenia przez unormowanie stosunków została rozciągnięta na wszelkie sprawy, o ile tylko okaże się to konieczne w związku z ich przedmiotem. Zagadnienie, kiedy zabezpieczenie przez unormowanie stosunków jest konieczne, pozostawiono wykładni. W art. 755 § 1 k.p.c. zrezygnowano bowiem z nawiązywania do celu zabezpieczenia polegającego na odwróceniu szkody (por. art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r.). Na tle takiego stanu prawnego w literaturze podkreślano, że pomimo przyjęcia zasady z art. 731 k.p.c. zabezpieczenie może nie różnić się co do sposobu od zaspokojenia roszczenia, a jako przykład podawano m.in. zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych na podstawie art. 755 k.p.c., w tym roszczenia posesoryjnego¹⁴⁷.

Intencją przyświecającą odmiennej regulacji zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych w kodeksie postępowania cywilnego z 1964 r. nie było zatem wyłączenie możliwości antycypacyjnego zabezpieczenia roszczeń posesoryjnych i roszczeń o zaniechanie czynności, lecz przeciwnie – chodziło o uczynienie takiego sposobu zabezpieczenia zasadą ogólną odnoszącą się do wszelkich roszczeń niepieniężnych, jeżeli tylko ich charakter (przedmiot sprawy) wymaga takiego zabezpieczenia. Z upływem czasu okazało się jednak, że – zwłaszcza w wyniku przesunięcia zakazu zaspokojenia roszczenia (art. 731 k.p.c.) do przepisów ogólnych – w praktyce¹⁴⁸, ale także w literaturze

¹⁴⁷ W. Siedlecki (w:) Z. Resich, W. Siedlecki (red.), *Kodeks*, t. II, 1976, s. 1055 i 1074.

¹⁴⁸ Według postanowienia SN z 17 lutego 1986 r., IV CZ 17/86, LEX nr 590557, unormowanie z art. 731 k.p.c., według którego zarządzenie tymczasowe nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia, dotyczy zarówno zabezpieczenia roszczeń pieniężnych (art. 747 k.p.c.), jak i zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych (art. 755 § 1 k.p.c.); z kolei w uchwale z 14 kwietnia 1978 r., III CZP 22/78, OSNC 1978, nr 12, poz. 221, SN stwierdził, że w sprawie o określenie sposobu korzystania z nieruchomości stanowiącej przedmiot współwłasności nie jest dopuszczalne zabezpieczenie wniosku przez wstrzymanie wykonania wyroku nakazującego przywrócenie posiadania jednego ze współwłaścicieli naruszonego przez drugiego współwłaściciela. W uza-

pojawiła się wykładnia negująca dopuszczalność antycypacyjnego zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, a przynajmniej nie eksponowano możliwości istnienia wyjątków¹⁴⁹. Odmienne podejście do tej kwestii pojawiło się natomiast w piśmiennictwie w odniesieniu do zabezpieczenia roszczeń o zaniechanie na tle prawa własności intelektualnej, przy którym – jak wykazywano – zakaz zaspokojenia roszczenia nie ma zastosowania¹⁵⁰.

15. Poglądy, że nowacyjne zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych, poza tymczasowością, może nie różnić się od zaspokojenia roszczenia, znalazły dodatkowe normatywne potwierdzenie w nowelizacji dokonanej ustawą z 2 lipca 2004 r.¹⁵¹ W jej wyniku w art. 755 k.p.c. zwrot „unormowanie stosunków na czas trwania postępowania” został zastąpiony wyrażeniem „unormowanie praw i obowiązków stron lub uczestników postępowania na czas trwania postępowania”. Ten sposób zabezpieczenia został redakcyjnie zrównany z innymi sposobami zabezpieczenia, przykładowo wskazanymi w art. 755 § 1 k.p.c., wśród których odrębnie wymieniono też takie nowacyjne sposoby zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, jak: ustanowienie zakazu zbywania przedmiotów, zawieszenie postępowania egzekucyjnego czy uregulowanie sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i uregulowanie kontaktów z dzieckiem. Przede wszystkim jednak w art. 755 § 2 k.p.c. znalazła się regulacja dotycząca zabezpieczenia roszczeń w sprawach o ochronę dóbr osobistych, polegającego na zakazie publikacji. Jest to sposób zabezpieczenia będący ewidentnie przejawem unormowania prawa i obowiązków stron na

sadnieniu podniesiono, że swoboda w wyborze sposobu zabezpieczenia ulega ograniczeniu bądź to na podstawie wyraźnego przepisu ustawy, bądź według zasad ogólnych. Przede wszystkim obowiązuje w tym względzie ogólna norma art. 731 k.p.c., według którego zarządzenie tymczasowe nie może zmierzać do zaspokojenia roszczenia. Abstrahując od zasadności tezy przytoczonej uchwały w stanie faktycznym sprawy (uchwałę zaaprobował A. Wach, *Glosa do uchwały SN z 14 kwietnia 1978 r., III CZP 22/78*, PiP 1980, z. 6, s. 163 i n.), trzeba zauważyć, że jej uzasadnienie ilustruje podejście praktyki do wykładni art. 755 w zw. z art. 731 k.p.c.; zob. też niepublikowane orzeczenia sądów pierwszej i drugiej instancji omawiane w pracy: A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 143 i n.

¹⁴⁹ Zob. np. wywody E. Wengerka, *Komentarz*, 1972, s. 19 i 68; *de lege ferenda* poszerzenie zakresu przypadków, w których sąd w postępowaniu zabezpieczającym mógłby w antycypacyjny sposób udzielać takiej samej ochrony, jaką uprawniony uzyskałby w wyniku wygrania sprawy, postulował T. Ereciński, *O zabezpieczeniu nowacyjnym*, PS 1992, nr 3, s. 48.

¹⁵⁰ Zob. zwłaszcza A. Jakubecki, R. Skubisz, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 106 i n.; A. Jakubecki, *Zabezpieczenie roszczeń...*, s. 59 i n.; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 142–163; R. Skubisz, *Prawo z rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawnoporównawczym*, Lublin 1988, s. 216 i n.; A. Tomaszek, *Zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych w sprawach o naruszenie prawa z rejestracji znaków towarowych*, MoP 1994, nr 8, s. 230; A. Tomaszek, *Efektywność ochrony praw do znaków towarowych*, MoP 2001, nr 17, s. 871.

¹⁵¹ Ustawa weszła w życie 5 lutego 2005 r.

czas trwania postępowania, a nie ulega wątpliwości, że zakaz publikacji co do treści nie różni się od ochrony, którą ma zapewnić uprawnionemu przysądzone merytoryczne orzeczenie w sprawie o ochronę dóbr osobistych. Wynika stąd zatem, że w takim zakresie, w jakim przepisy pozwalają na nowacyjne zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych, dopuszczają one także odstępstwa od zasady wyrażonej w art. 731 k.p.c.¹⁵² Jednakże pomimo wspomnianej zmiany w treści art. 755 k.p.c. część doktryny najwyraźniej nie dostrzegła powodów do zmiany dotychczasowego zapatrywania co do bezwzględnej konieczności stosowania zakazu z art. 731 k.p.c. w przypadku zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych¹⁵³.

Wydaje się, że problem zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych w sposób nieróżniący się co do treści od merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy został ostatecznie przesądzony w wyniku nowelizacji kodeksu dokonanej ustawą z 16 września 2011 r. W art. 755 k.p.c. dodano § 2¹, w którym stwierdza się, że przepisu art. 731 k.p.c. nie stosuje się, jeżeli zabezpieczenie jest konieczne do odwrócenia grożącej szkody lub innych niekorzystnych następstw. Brzmienie tego przepisu nawiązuje do przytoczonego wyżej art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. Znaczenie art. 755 § 2¹ k.p.c. polega na tym, że – wyłączając zakaz zaspokajania roszczenia – *expressis verbis* pozwala on na antycypacyjne zabezpieczenie roszczeń niepieniężnych, a ponadto wskazuje podstawę orzekania takiego sposobu zabezpieczenia¹⁵⁴. Pod-

¹⁵² A. Jakubecki (w:) A. Jakubecki (red.), *Kodeks*, 2014, s. 1011; T. Ereciński (w:) T. Ereciński, *Kodeks*, t. III, 2009, s. 490, 570 i 572; D. Czajka (w:) E. Wengerek, *Komentarz*, 2009, s. 15 oraz 103; P. Pogonowski, *Udzielanie tymczasowej ochrony prawnej w sądowym postępowaniu cywilnym. Postępowanie zabezpieczające po zmianach z 2005 r.*, Prz. Leg. 2006, nr 3, s. 23 i 47; P. Pogonowski, *Postępowanie*, s. 8; zob. także E. Stefańska (w:) M. Manowska (red.), *Kodeks*, t. 2, 2015, s. 424 oraz 493; M.M. Cieśliński, *Charakter prawny postanowienia zabezpieczającego antycypacyjnego*, PS 2009, s. 66 i n.; stanowisko to ostatnio zaakceptował również SN, który w postanowieniu z 9 grudnia 2010 r., IV CSK 224/10, OSNC 2011, nr 9, poz. 101, stwierdził, że zakaz wynikający z art. 731 k.p.c. nie dotyczy zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych przez unormowanie praw i obowiązków stron na czas trwania postępowania (art. 755 § 1 pkt 1 k.p.c.).

¹⁵³ Zob. np. Z. Knypl (w:) Z. Szczurek (red.), *Kodeks*, 2005, s. 23 i 62; A. Zieliński (w:) A. Zieliński (red.), *Kodeks*, 2010, s. 1248 i 1288; a także J. Jagieła (w:) K. Piasecki (red.), *Kodeks*, t. II, 2006, s. 452 i 546; E. Warzocha, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 51, twierdził zaś wprost, że zabezpieczenie – np. w sprawach o naruszenie postępowania – sprawa trudności, gdyż często prowadzi do zaspokojenia roszczenia, a to jest sprzeczne z art. 731 k.p.c.; jeśli zatem zabezpieczenie miałoby w jakikolwiek sposób zmierzać do zaspokojenia roszczenia, to w takiej sytuacji wniosek uprawnionego należy oddalić.

¹⁵⁴ T. Ereciński (w:) T. Ereciński, *Kodeks*, t. III, 2012, s. 731; J. Jagieła (w:) K. Piasecki, A. Marciniak (red.), *Kodeks*, t. III, 2015, s. 25 i n. oraz 110; A. Jakubecki (w:) A. Jakubecki (red.), *Kodeks*, 2014, s. 1011 i n.; M. Muliński (w:) *Kodeks...*, t. II, red. J. Jankowski, 2013, s. 97; Z. Woźniak (w:) J. Gołaczyński (red.), *Kodeks*, s. 109; A. Zieliński (w:) A. Zieliński (red.), *Kodeks*, 2016, s. 1326.

stawą tą jest zapobieżenie szkodzie lub innym niekorzystnym dla uprawnionego skutkom.

16. Powyższa konstatacja nie oznacza, że w każdym przypadku, gdy przedmiotem postępowania jest roszczenie niepieniężne, sąd może zabezpieczyć roszczenie w sposób antycypujący przyszłe merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy. Tak jak pod rządem art. 879 k.p.c. z 1930 r. w brzmieniu tekstu jednolitego z 1950 r. musi ku temu istnieć ważna przyczyna wyrażająca się w tym, że brak natychmiastowej ochrony prawnej może doprowadzić do nieodwracalnych lub trudno restytuowalnych skutków dla uprawnionego. W szczególności chodzić może o szkodę, którą poniesie uprawniony, jeżeli nie nastąpi zabezpieczenie roszczenia. Pomimo że w art. 755 § 2¹ k.p.c. brak jest ograniczenia jego zastosowania do roszczeń posesoryjnych i roszczeń o zaniechanie czynności, to zauważyć trzeba, że w tych właśnie przypadkach najczęściej pojawia się konieczność uzyskania zabezpieczenia antycypującego przyszłe merytoryczne rozstrzygnięcie sprawy, aby zapobiec nieodwracalnym następstwom naruszenia prawa¹⁵⁵. Przy stosowaniu art. 755 § 2¹ k.p.c. należy mieć na uwadze cel zabezpieczenia w sprawie. Jeśli bowiem celem tym jest zapewnienie wykonalności przyszłego orzeczenia (zabezpieczenie konserwacyjne), to należy przestrzegać zakazu zaspokajania roszczenia¹⁵⁶. Przepis art. 755 § 2¹ k.p.c. należy więc wiązać z nowacyjnymi sposobami zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych.

W związku z tym należy jednak zaznaczyć, że o nowacyjnym albo konserwacyjnym charakterze zabezpieczenia nie decydują *eo ipso* cechy określonego sposobu zabezpieczenia, lecz cel, do realizacji którego sposób ten jest zastosowany¹⁵⁷. Te same sposoby zabezpieczenia mogą okazać się przydatne zarówno do utrzymania określonego stanu (zabezpieczenie konserwacyjne), jak i do ukształtowania tego stanu przez nałożenie określonych nakazów lub zakazów w tym celu, aby zmienić istniejący stan rzeczy w takim zakresie,

¹⁵⁵ Charakterystycznym przykładem jest zabezpieczenie roszczeń o zaniechanie w sprawach o ochronę dóbr osobistych, ochronę własności, ochronę posiadania, ochronę praw autorskich oraz praw własności przemysłowej czy w sprawach z zakresu nieuczciwej konkurencji. T. Ereciński (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. III, 2012, s. 728; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 134 i n.; A. Jakubecki, R. Skubisz (w:) *Ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Komentarz*, red. J. Szwaja, Warszawa 2013, s. 916 i n.

¹⁵⁶ Tak A. Jakubecki (w:) A. Jakubecki (red.), *Kodeks*, 2014, s. 963; stanowisko to aprobuje T. Ereciński (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. III, 2012, s. 636; M. Muliński (w:) *Kodeks...*, t. II, red. J. Jankowski, 2013, s. 25, oraz D. Zawistowski (w:) H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks*, t. IV, 2011, s. 30.

¹⁵⁷ Tak A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 334 i n.; por. K. Kozan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 50 i n.

w jakim stanowi on naruszenie lub zagrożenie praw lub innych interesów uprawnionego (zabezpieczenie nowacyjne)¹⁵⁸.

Odstąpienie od zakazu zaspokojenia roszczenia (art. 731 k.p.c.) przy zabezpieczeniu roszczeń niepieniężnych podyktowane jest groźącą szkodą lub innymi niekorzystnymi skutkami (art. 755 § 2¹ k.p.c.). Nie można zaś mówić o szkodzie lub innych niekorzystnych skutkach w przypadku, gdy jedyna dolegliwość dotycząca uprawnionego polega tylko na tym, że otrzyma on świadczenie dopiero po merytorycznym rozstrzygnięciu sprawy. W przypadku zatem gdy celem zabezpieczenia jest wyłącznie zapewnienie wykonalności orzeczenia w przyszłości, w świetle art. 755 § 2¹ k.p.c. brak jest podstaw do odstąpienia od zakazu zaspokojenia roszczenia¹⁵⁹.

17. W świetle dotychczasowych uwag należy skonstatować, że zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego można mówić o zróżnicowanych celach postępowania zabezpieczającego¹⁶⁰, które obejmują:

- 1) zapewnienie wykonalności orzeczenia (w drodze egzekucji),
- 2) zapewnienie skuteczności orzeczenia (nienadającego się do egzekucyjnego wykonania);
- 3) tymczasowe zaspokojenie roszczenia uprawnionego.

Odminną klasyfikację, na tle przepisów o postępowaniu zabezpieczającym w dawnym brzmieniu, przedstawili T. Ereciński oraz H. Mądrzak. Według T. Erecińskiego zarządzenia tymczasowe mogą zmierzać do zapewnienia wykonalności orzeczenia co do istoty sprawy (zabezpieczenie konserwacyjne), do uregulowania pewnej sytuacji prawnej (zabezpieczenie nowacyjne) oraz w pewnym sensie do zaspokojenia samego roszczenia (tzw. zarządzenie antycypacyjne)¹⁶¹. Z kolei H. Mądrzak wyróżnił funkcję zabezpieczającą zarządzeń tymczasowych, funkcję regulującą oraz funkcję zaspokajającą¹⁶².

¹⁵⁸ Zajęcie rzeczy ruchomej w celu zapewnienia wykonalności wyroku zasądzającego świadczenie pieniężne zmierza do utrzymania stanu majątkowego pozwanego (zabezpieczenie konserwacyjne). Natomiast zajęcie rzeczy w celu uniemożliwienia wprowadzenia ich do obrotu zmierza do uniemożliwienia pozwanemu dokonania czynności naruszającej prawo lub inny interes powoda (zabezpieczenie nowacyjne); szerzej na ten temat zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 331–337.

¹⁵⁹ Jeżeli natomiast powód wykaże np., że maszyna rolnicza, której wydania żąda w pozwie, jest mu niezbędna do przeprowadzenia żniw, a w razie jej braku poniesie szkodę, uzasadnione może się okazać zabezpieczenie polegające na nakazie tymczasowego wydania tej maszyny powodowi w celu przeprowadzenia żniw. W tym przypadku chodzi jednak o nowacyjne zabezpieczenie roszczenia, a nie o zapewnienie wydania maszyny w przyszłości (zabezpieczenie konserwacyjne).

¹⁶⁰ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 132; T. Ereciński (w:) T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. III, 2012, s. 724; P. Pogonowski, *Postępowanie*, s. 6.

¹⁶¹ T. Ereciński, *O zabezpieczeniu...*, s. 43.

¹⁶² H. Mądrzak, *Charakter i zakres...*, s. 258; tę klasyfikację akceptuje J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 215.

Przez funkcję zabezpieczającą autor ten rozumiał zapewnienie wykonalności orzeczeń w drodze egzekucji, funkcję zaspokajającą wiązał zaś z zabezpieczeniem roszczeń alimentacyjnych i roszczeń o dostarczanie środków utrzymania (art. 753 i 754 k.p.c. w dawnym brzmieniu). Co się zaś tyczy funkcji regulacyjnej, to H. Mądrzak odnosił ją do tymczasowego unormowania stosunków na czas trwania procesu zgodnie z art. 755 § 1 k.p.c. zdanie drugie (w dawnym brzmieniu), stwierdzając jednak, że takie zabezpieczenie nie mogło zapewnić wierzycielowi tego, co było możliwe na podstawie orzeczenia w procesie głównym¹⁶³. W ujęciu H. Mądrzaka funkcja regulacyjna jest zatem rozłączna z funkcją zaspokajającą. Podobne rozgraniczenie występuje w powołanej wyżej klasyfikacji przedstawionej przez P. Meijknehta i R.Ch. Verschuura.

Różnice w przedstawionych klasyfikacjach wynikają głównie z odmiennego rozłożenia akcentów. Jeżeli przyjąć – a wydaje się to zasadne – że antycypacyjne zabezpieczenie roszczeń pieniężnych jest szczególnym przypadkiem uregulowania stosunków (praw i obowiązków) między stronami lub uczestnikami na czas trwania postępowania¹⁶⁴, to antycypacyjne zabezpieczenia, orzekane zarówno w odniesieniu do roszczeń pieniężnych (w szczególności roszczeń alimentacyjnych), jak i niepieniężnych, są w istocie zabezpieczeniami regulacyjnymi. Unormowanie stosunków ma w tych przypadkach na celu tymczasowe zaspokojenie uprawnionego. Z drugiej strony prawdą jest, że nie każde zabezpieczenie polegające na uregulowaniu stosunków ma na celu choćby częściowe zaspokojenie roszczenia uprawnionego¹⁶⁵. Nie wszystkie zatem zabezpieczenia regulacyjne mają antycypacyjny charakter¹⁶⁶. Unormowanie stosunków na czas trwania postępowania może bowiem służyć rów-

¹⁶³ H. Mądrzak, *Charakter i zakres...*, s. 257.

¹⁶⁴ T. Ereciński (w.): T. Ereciński (red.), *Kodeks*, t. III, 2012, s. 621, trafnie zauważa, że nie istnieje ścisła granica pomiędzy zabezpieczeniem nowacyjnym i antycypacyjnym, skoro wśród tych ostatnich wymienia się także postanowienie o zabezpieczeniu roszczeń alimentacyjnych.

¹⁶⁵ Zwraca na to uwagę M.M. Cieśliński, *Charakter prawny postanowienia zabezpieczającego...*, s. 66 i n.

¹⁶⁶ W żadnym razie nie uważam, że w każdym przypadku, w którym sąd dokonuje zabezpieczenia polegającego na unormowaniu stosunków na czas trwania postępowania, celem tego zabezpieczenia jest zaspokojenie roszczenia uprawnionego; podkreślam to w związku z polemiką przedstawioną przez J. Jagiełę (*Tymczasowa ochrona...*, s. 216), która – jak sądzę – wynika jednak z nieporozumienia; w powołanej przez J. Jagiełę pozycji (A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 170 i n.) stwierdziłem jedynie, że z zaspokojeniem roszczenia mamy do czynienia w przypadku zabezpieczenia dokonanego na podstawie art. 753 i 754 k.p.c. Natomiast w odniesieniu do zabezpieczenia polegającego na unormowaniu stosunków między stronami na podstawie art. 755 k.p.c. stwierdziłem, że takie zabezpieczenie „może nie różnić się [podkr. A.J.] co do swej treści od merytorycznego orzeczenia w sprawie”, a nie że prowadzi ono czy musi prowadzić do zaspokojenia roszczenia.

nież zapewnieniu skuteczności przyszłego orzeczenia w sprawie¹⁶⁷, a nawet (przynajmniej teoretycznie) zapewnieniu jego wykonalności. Uregulowanie stosunków na czas trwania postępowania nie jest zatem celem samym w sobie w postępowaniu zabezpieczającym, lecz może służyć realizacji każdego z wyżej wskazanych celów postępowania zabezpieczającego (zapewnieniu wykonalności lub skuteczności orzeczeń oraz antycypacji). Z tych względów jestem przekonany, że wyróżnianie zabezpieczeń regulacyjnych obok zabezpieczeń mających na celu zapewnienie wykonalności oraz skuteczności orzeczeń, jak też zabezpieczeń antycypacyjnych nie oddaje istoty rzeczy. Nie chodzi tu bowiem o cel zabezpieczenia¹⁶⁸, lecz o taki sposób zabezpieczenia, który może służyć realizacji różnych celów. Kryterium wyodrębnienia zabezpieczeń regulacyjnych jest więc inne.

W nauce już wcześniej podnoszono, że unormowanie stosunków na czas trwania postępowania zgodnie z art. 755 k.p.c. to wyłącznie kwestia sposobu zabezpieczenia, a nie celu¹⁶⁹. M. Iżykowski podkreślał, iż przepis ten stanowi tylko dyrektywę co do wyboru sposobów zabezpieczenia, i określał środki służące temu celowi. Przepis ten został bowiem zamieszczony wśród przepisów dotyczących roszczeń niepieniężnych, a nie wśród ogólnych przepisów o postępowaniu zabezpieczającym, i nie może stanowić wyłomu w ukształtowanej wykładni art. 730 § 1 k.p.c., według której zabezpieczenie służy zapewnieniu wykonalności lub skuteczności przyszłego orzeczenia¹⁷⁰. Zdaniem tego autora sąd przy dokonywaniu zabezpieczenia na podstawie art. 755 k.p.c. powinien więc każdorazowo rozważyć, czy bez wydania zarządzenia tymcza-

¹⁶⁷ Przykładowo można się odwołać do zabezpieczenia roszczenia o uznanie w sprawie o uchylenie uchwały pozbawiającej członkostwa Zrzeszenia Budowy Domów Jednorodzinnych przez zakaz rozdysponowania odpowiedniej liczby działek budowlanych (powoływane już postanowienie SN z 19 października 1983 r., I CZ 155/83); zakaz taki jest przejawem uregulowania stosunków na czas trwania postępowania (zabezpieczenie nowacyjne); ma on jednak na celu zapewnienie skuteczności przyszłego orzeczenia.

¹⁶⁸ Uregulowanie stosunków między stronami na czas trwania postępowania za cel zabezpieczenia – obok zapewnienia efektywności, zwłaszcza wykonalności, mającego zapaść albo już zapadłego orzeczenia w sprawie – uważa np. W. Broniewicz, *Postępowanie*, 2008, s. 412; por. F. Zedler, *Komentarz*, t. I, 1995, s. 12.

¹⁶⁹ M. Iżykowski, *Zarządzenia tymczasowe a postanowienia...*, s. 132; K. Korzan, *Sądowe postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, s. 21; K. Korzan, *Zabezpieczenie roszczeń i praw...*, s. 4; Z. Świeboda, *Recenzja pracy K. Korzana...*, s. 108.

¹⁷⁰ M. Iżykowski, *Zarządzenia tymczasowe a postanowienia...*, s. 131, przyjmuje, że zgodnie z brzmieniem art. 730 § 1 k.p.c. celem zarządzenia tymczasowego jest tylko „zabezpieczenie roszczenia, co przy użyciu językowych dyrektyw wykładni kojarzyć należy z zapewnieniem realizacji roszczenia wierzyciela bądź z zagwarantowaniem wykonalności lub skuteczności orzeczenia w sprawie”; zabezpieczenie z art. 753 k.p.c., jego zdaniem, zmierza do stworzenia gwarancji, że wykonanie przyszłego wyroku nie nastroczy trudności.

sowego „realizacja roszczenia wierzyciela będzie zagrożona, czy też nie wpłynie to na zapewnienie wykonalności lub skuteczności przyszłego orzeczenia merytorycznego”¹⁷¹. Wobec powyższego autor twierdził, że zabezpieczenie roszczenia w drodze unormowania stosunków nie realizuje innego celu niż zapewnienie wykonalności lub skuteczności orzeczenia. Należy zaznaczyć, że M. Iżykowski należy do grona autorów, którzy negowali możliwość wydawania na podstawie art. 755 k.p.c. zabezpieczeń antycypujących przyszłe merytoryczne rozstrzygnięcie w sprawie. Nie dopuszczał więc, że celem zabezpieczenia na podstawie art. 755 k.p.c. może być antycypacja przyszłego rozstrzygnięcia¹⁷². Polemika z tym poglądem została przedstawiona wyżej, natomiast stanowisko, że tymczasowe unormowanie stosunków między stronami to kwestia sposobu, a nie celu zabezpieczenia, zasługuje na aprobatę.

18. W najnowszej literaturze podniesiono, że w sprawach o rozwód (a dotyczy to też spraw o separację i o unieważnienie małżeństwa) postępowanie zabezpieczające ma swą specyfikę, która wyraża się m.in. w tym, że cel zabezpieczenia polegający na tymczasowym unormowaniu stosunków odnosi się nie tylko do relacji między uprawnionym i obowiązany, lecz w zakres rozstrzygnięć mogą być wciągnięte inne osoby, przede wszystkim dzieci stron, a ponadto postępowanie zabezpieczające służy definitywnemu zaspokojeniu osób uprawnionych¹⁷³. Podstawą do sformułowania tego poglądu stały się zmiany wprowadzone do kodeksu postępowania cywilnego wskutek nowelizacji z 2 lipca 2004 r., polegające na uchyleniu art. 443 k.p.c. Przepis ten przewidywał możliwość wydawania przez sąd w sprawach o rozwód i o separację (a na podstawie art. 451 k.p.c. – także o unieważnienie małżeństwa), na żądanie jednego z małżonków lub z urzędu, postanowień określających wzajemne obowiązki małżonków na czas trwania procesu, a mianowicie postanowień o obowiązku przyczyniania się do zaspokojenia potrzeb rodziny przez czas trwania procesu oraz o sposobie roztoczenia w tym czasie pieczy nad wspólnymi dziećmi, a na żądanie jednego z małżonków – także o sposobie korzystania przez małżonków ze wspólnego mieszkania w czasie trwania procesu oraz o wydaniu małżonkowi opuszczającemu wspólne mieszkanie potrzebnych mu przedmiotów. Pomimo uchylenia tego przepisu z art. 445 § 1 oraz art. 445¹ § 1 k.p.c. wynika, że w postępowaniu o rozwód, o separację (i o unieważnienie małżeństwa) sąd może rozstrzygać o zaspokojeniu potrzeb rodziny i alimentach pomiędzy małżonkami albo między nimi i ich

¹⁷¹ M. Iżykowski, *Zarządzenia tymczasowe a postanowienia...*, s. 132.

¹⁷² M. Iżykowski, *Definitywny charakter...*, s. 337.

¹⁷³ M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 99 i n.

wspólnymi dziećmi, jak też o uregulowaniu sposobu roztoczenia pieczy nad małoletnimi dziećmi i ustaleniu kontaktów z dzieckiem. Rozstrzygnięcia te są wydawane według przepisów o postępowaniu zabezpieczającym.

W nauce trafnie zauważa się, że rozstrzygnięcia zapadające w wymienionych kwestiach mają definitywną naturę, w szczególności postanowienie w przedmiocie zaspokajania potrzeb rodziny w toku procesu rozwodowego (procesu o separację i o unieważnienie małżeństwa) służy „definitywnemu zaspokojeniu osób uprawnionych”, gdyż wszelkie świadczenia spełnione na podstawie postanowienia o zabezpieczeniu nie podlegają zwrotowi¹⁷⁴. Wobec tego wyrażane jest zapatrywanie, że w procesie o rozwód, o separację i o unieważnienie małżeństwa sąd może wydawać także takie postanowienia, których celem nie jest zabezpieczenie roszczeń dochodzonych w tym postępowaniu, lecz które zmierzają do merytorycznego i definitywnego rozstrzygnięcia o pewnych sprawach rodziny. Przedmiot tych rozstrzygnięć wykracza poza zakres przedmiotowy wyroku rozwodowego, a ich cel jest inny niż przedstawione wyżej ogólne cele postępowania zabezpieczającego¹⁷⁵.

Powyższe, niewątpliwie trafne spostrzeżenia co do charakteru prawnego, celu i funkcji postanowień wydawanych w procesie o rozwód (o separację, o unieważnienie małżeństwa) w kwestiach, o których mowa w art. 445 i 445¹ k.p.c., nie mogą jednak stanowić podstawy do sformułowania wniosków o poszerzeniu celów postępowania zabezpieczającego, czy to w ogólności, czy nawet tylko w sprawach o rozwód (o separację, o unieważnienie małżeństwa). Z przyczyn, które są przedstawione szerzej w rozdziale 3 pkt 2.5, omawianych rozstrzygnięć nie można uważać za postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia¹⁷⁶, a postępowanie, w których są one wydawane, nie jest w ogóle postępowaniem zabezpieczającym w rozumieniu art. 730 i n. k.p.c. Konstatacji tej nie zmienia okoliczność, że przy wydawaniu tychże postanowień sąd stosuje przepisy o postępowaniu zabezpieczającym¹⁷⁷.

¹⁷⁴ M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 99 i 113; zob. też J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 239 i n.; I. Koper, *Zabezpieczenie kosztów utrzymania rodziny i alimentów pomiędzy małżonkami w sprawach o rozwód* (w:) *Księga ku czci Profesora T. Erecińskiego*, t. I, s. 911; tak też uchwała SN z 20 października 2010 r., III CZP 59/10, OSNC 2011, nr 5, poz. 52.

¹⁷⁵ M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 87–106.

¹⁷⁶ Na całkowicie innej płaszczyźnie należy umiejscowić stwierdzenie, że w procesie rozwodowym chodzi o zabezpieczenie kosztów utrzymania rodziny (uzasadnienie powoływanej już uchwały SN z 20 października 2010 r., III CZP 59/10); takie ujęcie abstrahuje bowiem całkowicie od zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu zabezpieczającym.

¹⁷⁷ A. Jakubecki, *Charakter prawny postanowień w sprawach rodziny wydawanych w toku procesu o rozwód, o separację i o unieważnienie małżeństwa* (w:) *Księga dedykowana Profesorowi M. Pazdanowi*, s. 153 i n.; zob. także A. Jakubecki (w:) A. Jakubecki (red.), *Kodeks*, 2014, s. 1015.

19. Nie można również z postępowaniem zabezpieczającym wiązać instytucji unormowanej w art. 286¹ p.w.p., pomimo że w przepisie tym użyte zostało określenie „zabezpieczenie roszczeń”. Zabezpieczenie, o którym mowa w art. 286¹ p.w.p., odbywa się przez zobowiązanie naruszającego patent, dodatkowe prawo ochronne, prawo ochronne lub prawo z rejestracji (a także innej osoby niż naruszający – art. 286¹ ust. 1 pkt 1 p.w.p.) do udzielenia informacji, które są niezbędne do dochodzenia roszczeń określonych w art. 287 ust. 1 i art. 296 ust. 1 p.w.p., o pochodzeniu i sieciach dystrybucji towarów lub usług naruszających patent, dodatkowe prawo ochronne, prawo ochronne lub prawo z rejestracji. W art. 286¹ p.w.p. unormowane zostało tzw. roszczenie informacyjne, którego cel nie ma nic wspólnego z celami postępowania zabezpieczającego. Brak jest zatem podstaw, aby twierdzić, że ze względu na wprowadzenie do polskiego systemu prawnego regulacji art. 286¹ p.w.p. doszło do zmiany czy poszerzenia celów postępowania zabezpieczającego. Zagadnienie to omówione jest w rozdziale 2 pkt 3.7.

4. FUNKCJA POSTĘPOWANIA ZABEZPIECZAJĄCEGO

1. Postępowanie zabezpieczające jest jednym z rodzajów postępowania cywilnego, zatem pojęcie tymczasowej ochrony prawnej, którym posługuje się doktryna w odniesieniu do postępowania zabezpieczającego, powinno być rozważane w zakresie pojęć prawa procesowego cywilnego. W nauce prawa procesowego cywilnego dominuje pogląd, że postępowanie cywilne służy udzielaniu ochrony prawnej przez sądy¹⁷⁸. Udzielanie ochrony prawnej przez sądy uważane jest z reguły za podstawową¹⁷⁹ funk-

¹⁷⁸ Z wielu zob. np. W. Berutowicz, *Funkcja postępowania cywilnego w Polsce Ludowej* (w:) J. Jodłowski (red.), *Wstęp*, s. 42; K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, s. 13 i n.; M. Sawczuk, *O celach i funkcjach postępowania cywilnego procesowego i nieprocesowego (niespornego)* (w:) *Księga ku czci W. Broniewicza*, s. 313–329; W. Siedlecki (w:) W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie. Zarys*, 2004, s. 22 i n.; S. Włodyka, *Pojęcie postępowania cywilnego i jego rodzaje* (w:) J. Jodłowski (red.), *Wstęp*, s. 282 i n.; P. Wieczorek, *Funkcje postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego*, *Prob.Egz.* 2000, nr 7, s. 13 i n.; R. Kulski, *Cel i funkcje postępowania cywilnego* (w:) *Postępowanie rozpoznawcze w przyszłym kodeksie postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego w Katowicach-Kocierzu (26–29 września 2013 r.)*, red. K. Markiewicz, A. Torbus, Warszawa 2014, s. 467 i n.

¹⁷⁹ W literaturze wskazuje się także inne funkcje postępowania cywilnego, takie jak np. funkcja wychowawcza, funkcja prewencyjna czy funkcja represyjna.

cję tegoż postępowania, a nie za jego cel, przez który zwykle rozumie się konkretyzację¹⁸⁰ i realizację norm prawa cywilnego materialnego obowiązujących w zakresie prawa cywilnego¹⁸¹ czy też – w nieco innym ujęciu – wprowadzenie w życie normy prawa materialnego w formie potwierdzenia (deklaratywnie) lub urzeczywistnienia (konstytutywnie) stosunku prawnego¹⁸².

Niekiedy jednak w doktrynie stawia się znak równości między funkcją i celem postępowania cywilnego, używając tych pojęć wymiennie¹⁸³. W tym ujęciu konkretyzowanie i urzeczywistnianie norm prawnych uważane jest za funkcję postępowania cywilnego¹⁸⁴. Prowadzi to do zajęcia stanowiska, że zarówno celem, jak i funkcją postępowania cywilnego jest dokonanie prawem przewidzianych czynności, które mają doprowadzić do ustalenia i urzeczywistnienia norm prawnych obowiązujących w zakresie prawa cywilnego, a rozróżnienie celów i funkcji jest sztuczne, gdyż w obu przypadkach chodzi o udzielenie ochrony prawnej¹⁸⁵. Prawdą jest, że niektórzy autorzy nie przywiązują dużej wagi do rozróżnienia funkcji i celu postępowania, co wynika z bliskoźnaczności tych wyrażen w języku potocznym. W moim przekonaniu jednak pojęcia celu i funkcji postępowania cywilnego mają odrębne znaczenia i nie powinny być utożsamiane w nauce prawa¹⁸⁶. Nie zmienia tego fakt, że istnieje pomiędzy nimi ścisły związek. Realizacja funkcji postępowania cywil-

¹⁸⁰ Jednakże zdaniem W. Broniewicza (*Postępowanie*, 2008, s. 33 i n.), w postępowaniu cywilnym nie chodzi o konkretyzację norm prawnych, lecz o ustalenie istnienia lub nieistnienia wszelkich norm prawnych indywidualno-konkretnych. Konkretyzacja bowiem normy abstrakcyjno-generalnej, jego zdaniem, następuje już z chwilą powstania stanu faktycznego określonego w danej normie, a sąd w postępowaniu cywilnym jedynie ustala tę konkretyzację. Zauważyć wszakże trzeba, że to, co W. Broniewicz nazywa ustaleniem normy konkretno-indywidualnej, dla innych autorów jest właśnie konkretyzacją abstrakcyjnej normy. Różnica w ujęciu ma zatem jedynie wymiar terminologiczny.

¹⁸¹ W. Berutowicz, *Funkcja postępowania...*, s. 42; W. Siedlecki (w:) W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie. Zarys*, 2004, s. 22 i n.

¹⁸² M. Sawczuk, *O celach...*, s. 327; K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, s. 10.

¹⁸³ J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 206, który powołuje się na poglądy J. Lapierre (w:) J. Jodłowski i in., *Postępowanie cywilne*, 2014, s. 31; M. Waligórskiego, *Funkcja*, s. 32, i S. Włodyki, *Pojęcie postępowania...*, s. 282 i n.; zob. też M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 95.

¹⁸⁴ S. Włodyka, *Pojęcie postępowania...*, s. 282.

¹⁸⁵ J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 206.

¹⁸⁶ Zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 165; S. Cieślak, *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008, s. 56 i n.; K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, s. 13; R. Kulski, *Cel i funkcje...*, s. 466; P. Wieczorek, *Funkcje postępowań...*, s. 27 i n.; I. Gil, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 118; zob. też M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 95; ogólnie co do rozróżnienia funkcji i celu I. Bogucka, *Funkcje prawa, analiza pojęcia*, Kraków 2000, s. 67.

nego odbywa się bowiem przez osiągnięcie celów tego postępowania. W dalszych uwagach pojęcie funkcji używane będzie zatem w znaczeniu funkcji ochronnej postępowania¹⁸⁷, której realizacja odbywa się przez osiągnięcie celów postępowania.

2. W nauce nie ma wątpliwości, że postępowanie zabezpieczające służy udzielaniu ochrony prawnej, choć część autorów uważa to za funkcję¹⁸⁸, a część za cel¹⁸⁹ tego postępowania. W związku z powyższym nasuwa się pytanie, czy i w jakim zakresie ochrona prawna udzielana przez sąd w drodze postępowania zabezpieczającego różni się od ochrony zapewnianej w postępowaniu jurysdykcyjnym.

Odmienność zabezpieczenia roszczeń na tle ogólnej problematyki ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym bywa ujmowana w kategoriach odmienności celów postępowania jurysdykcyjnego oraz postępowania zabezpieczającego jako postępowania pomocniczego. S. Włodyka przeciwstawia „właściwemu” postępowaniu cywilnemu (tj. postępowaniu jurysdykcyjnemu) postępowania pomocnicze, do których zalicza m.in. postępowanie zabezpieczające¹⁹⁰. Kryterium rozgraniczenia stanowi właśnie rodzaj udzielanej ochrony prawnej. W przypadku postępowania „właści-

¹⁸⁷ Funkcja ochronna postępowania cywilnego pojmowana jest zazwyczaj w dwóch aspektach: jako ochrona interesu indywidualnego lub jako ochrona interesu ogólnego. W postępowaniu cywilnym funkcja ochrony interesu ogólnego występuje samodzielnie jako wyjątek. Cechą charakterystyczną tego postępowania jest natomiast to, że bezpośrednią jego funkcją jest ochrona interesu indywidualnego, a ochrona interesu ogólnego pojawia się jako funkcja pośrednia (S. Włodyka, *Pojęcie postępowania...*, s. 286). Ochrona interesu indywidualnego polega na ochronie praw podmiotowych (F. Stein, M. Jonas, *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, Tübingen 1964, s. 4) czy też – z nieco innego punktu widzenia – ochronie stosunków prawnych (M. Sawczuk, *O celach...*, s. 327). Ochrona interesu ogólnego ujmowana bywa natomiast jako ochrona interesu społecznego (J. Jodłowski, W. Siedlecki, *Postępowanie. Część ogólna*, s. 8), ochrona porządku prawnego (L. Rosenberg, *Lehrbuch des deutschen Zivilprozessrechts*, Berlin–München 1956, s. 3), ochrona prawa przedmiotowego regulującego stosunki prawne (K. Korzan, *Postępowanie nieprocesowe*, s. 10), zapewnienie pokoju prawnego przez wyeliminowanie samopomocy (F. Stein, M. Jonas, *Kommentar...*, s. 4) lub też zaprowadzenie stanu pewności co do prawa (W. Siedlecki (w:) W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie. Zarys*, 2004, s. 22).

¹⁸⁸ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 165; J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 208, który przyjmuje jednak, że pojęcia celu i funkcji postępowania mogą być używane zamiennie, natomiast ze względu na to, że w literaturze pojęcie funkcji dominuje nad celem postępowania, to posługuje się on raczej pojęciem funkcji (J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 206 i n.).

¹⁸⁹ W. Broniewicz, *Postępowanie*, 2008, s. 412; M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 96; S. Dalka (w:) S. Dalka, J. Rodziejewicz, *Komentarz*, s. 7; H. Dolecki, *Postępowanie. Zarys wykładu*, 2013, s. 338; F. Zedler, *Komentarz*, t. I, 1995, s. 12; F. Zedler, *Uwagi o pojęciu...*, s. 1028.

¹⁹⁰ S. Włodyka, *Pojęcie postępowania...*, s. 323.

wego” chodzi – jego zdaniem – o ochronę bezpośrednią, natomiast w odniesieniu do postępowań pomocniczych – o ochronę pośrednią „w tym znaczeniu, iż wynik postępowania stwarza jedynie podstawę do wszczęcia lub prowadzenia innego postępowania, w którym udzielona już zostanie bezpośrednia ochrona cywilnoprawna”¹⁹¹. Jak wynika z wywodów S. Włodyki, funkcja ochronna zabezpieczenia roszczeń jest więc realizowana pośrednio, za pomocą postępowania właściwego, w którym zostaną wykorzystane wyniki postępowania zabezpieczającego. Z kolei M. Waligórski odgranicza postępowanie zabezpieczające od postępowania jurysdykcyjnego (rozpoznawczego) i egzekucyjnego na podstawie wyróżnianych przez siebie tzw. celów właściwych procesu cywilnego. Do celów tych zalicza: unormowanie konkretnego stosunku prawnego przez wydanie normy konkretnej, urzeczywistnienie takiej normy i wprowadzenie jej w miejsce istniejącego stanu faktycznego oraz zabezpieczenie powyższych celów procesu¹⁹². Pierwszy z wymienionych celów to jurysdykcja, urzeczywistnienie normy w drodze przymusu to egzekucja, natomiast zabezpieczenie roszczeń ma na celu zabezpieczenie przyszłych celów procesu cywilnego¹⁹³. Podobnie omawiane zagadnienie ujmuje J. Jodłowski, stwierdzając, że celem postępowań pomocniczych, do których zalicza zabezpieczenie roszczeń, nie jest bezpośrednia ochrona praw podmiotowych i stosunków prawnych oraz ich przymusowa realizacja, lecz że służą one pośrednio osiągnięciu tychże celów, uzupełniając lub zabezpieczając możliwość prowadzenia postępowania i właściwy tok postępowania głównego (rozpoznawczego, egzekucyjnego)¹⁹⁴. W. Siedlecki zauważa zaś, że postępowanie zabezpieczające nie ma do osiągnięcia samodzielnego celu, lecz zapewnia jedynie realizację celu postępowania rozpoznawczego¹⁹⁵.

W przytoczonych wypowiedziach zwraca się więc uwagę na pomocniczy charakter zabezpieczenia roszczeń w stosunku do postępowania rozpoznawczego i postępowania egzekucyjnego. Pomocniczy charakter postanowień zabezpieczających nie oznacza jednak, że nie stanowią one przejawu ochrony prawnej. Skoro bowiem przyjmuje się, że ochrona prawna w postępowaniu cywilnym wyraża się nie tylko w konkretyzacji norm cywilnoprawnych¹⁹⁶,

¹⁹¹ S. Włodyka, *Pojęcie postępowania...*, s. 323.

¹⁹² M. Waligórski, *Funkcja*, s. 35.

¹⁹³ M. Waligórski, *Funkcja*, s. 50 i n.

¹⁹⁴ J. Jodłowski (w:) J. Jodłowski i in., *Postępowanie cywilne*, 2014, s. 36.

¹⁹⁵ W. Siedlecki (w:) W. Siedlecki, Z. Świeboda, *Postępowanie. Zarys*, 2004, s. 28.

¹⁹⁶ W. Broniewicz, *Postępowanie*, 2008, s. 30; J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 208; A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 169; J. Lapiere (w:) J. Jodłowski i in., *Postępowanie cywilne*, 2014, s. 31 i n.

to postanowienie o zabezpieczeniu – chociaż nie konkretyzuje norm prawa materialnego – może być uważane za przejaw ochrony prawnej właśnie dlatego, że zapewnia, iż w chwili, gdy zostanie wydane merytoryczne orzeczenie w sprawie, ochrona prawna, jaką ma ono udzielić, będzie w pełni skuteczna. E. Waśkowski, omawiając tzw. konkretne prawo do ochrony sądowej, cytuje wypowiedź A. Wacha, według którego środkami zaspokojenia żądania ochrony sądowej są m.in.: wyrok, egzekucja, zajęcie i tymczasowe zarządzenie¹⁹⁷. Dwa ostatnie z wymienionych „środków”, tj. zajęcie i zarządzenie tymczasowe (*Arrest* i *Einstweilige Verfügung*), to właśnie odpowiedniki polskiego zabezpieczenia roszczeń.

3. W piśmiennictwie zauważa się, że odmiennność ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu zabezpieczającym w przypadku zabezpieczenia o konserwacyjnym charakterze wyraża się w jej niesamoistości i pośrednim charakterze¹⁹⁸. Jest to ochrona prawna o innej treści niż ochrona zapewniana w postępowaniu jurysdykcyjnym i egzekucyjnym. W przypadku postępowania jurysdykcyjnego i egzekucyjnego chodzi bowiem o bezpośrednią ochronę udzielaną prawom podmiotowym przez konkretyzację i realizację normy prawnej, natomiast w przypadku zabezpieczenia roszczeń o charakterze konserwacyjnym nie ma mowy o bezpośredniej ochronie praw podmiotowych w podanym znaczeniu, a jedynie o umożliwieniu takiej ochrony w przyszłości. Ochrona prawna udzielana przez zabezpieczenie roszczeń sprowadza się zatem do zapewnienia skuteczności ochrony prawnej udzielanej prawom podmiotowym w postępowaniu jurysdykcyjnym i egzekucyjnym. Jest to więc ochrona o innej treści.

Inaczej natomiast przedstawia się to zagadnienie, gdy chodzi o zabezpieczenie nowacyjne. Jak była o tym mowa, nowacyjne zabezpieczenie roszczeń wykracza poza typowy cel postępowania zabezpieczającego, polegający na zapewnieniu wykonalności lub skuteczności przyszłego orzeczenia w sprawie. Przypomnijmy, że w przypadku nowacyjnego zabezpieczenia roszczeń pieniężnych (art. 753–754 k.p.c.) postanowienie o zabezpieczeniu co do treści nie różni się praktycznie od merytorycznego orzeczenia w sprawie. Jak widzieliśmy, nie inaczej ma się rzecz w przypadku zabezpieczenia roszczeń niepieniężnych, polegającego na unormowaniu stosunków na czas trwania postępowania (art. 755 § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.). W tym przypadku zarządzenie tymczasowe może nie różnić się pod względem treści od merytorycznego

¹⁹⁷ E. Waśkowski, *Skarga, powództwo i prawo do ochrony sądowej*, PPC 1937, nr 9–10, s. 265.

¹⁹⁸ A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 170.

orzeczenia w sprawie¹⁹⁹, a zatem również ochrona prawna udzielona przez zarządzenie tymczasowe może mieć taką samą treść jak ochrona zapewniana przez orzeczenie merytoryczne. Jest to wówczas ochrona prawna bezpośrednia, gdyż odnosi się wprost do praw podmiotowych. W wymienionych sytuacjach tym, co odróżnia ochronę prawną udzielaną w postępowaniu zabezpieczającym od ochrony w postępowaniu jurysdykcyjnym, jest nie jej treść, lecz tymczasowość (prowizoryczność), polegająca na tym, że postanowienie o zabezpieczeniu wprowadza nowy stan do chwili wydania merytorycznego orzeczenia w sprawie.

4. W związku z powyższym w nauce w odniesieniu do funkcji postępowania cywilnego sformułowano ogólniejszy pogląd, że ochrona prawna udzielana w toku postępowań cywilnych może mieć charakter ochrony ostatecznej (definitywnej) albo tymczasowej. Ochrona definitywna jest funkcją postępowania cywilnego w ogólności, zaś udzielenie ochrony tymczasowej następuje w ramach poszczególnych postępowań (w tym właśnie postępowania zabezpieczającego), a nawet czynności procesowych²⁰⁰.

¹⁹⁹ Nie uważam jednak, że w każdym przypadku, w którym zabezpieczenie polega na unormowaniu stosunków na czas trwania postępowania, jego celem jest antycypacja przyszłego orzeczenia (choćby częściowe zaspokojenie uprawnionego). Unormowanie bowiem stosunków między stronami lub uczestnikami postępowania niewątpliwie może służyć również innym celom niż antycypacja rozstrzygnięcia i tak jest postrzegane w piśmiennictwie; zob. A. Jakubecki, *Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 120 i n.; przy zabezpieczeniach nowacyjnych z reguły chodzi jednak o prowizoryczne zaspokojenie roszczenia uprawnionego; pogląd ten został zakwestionowany przez J. Jagiełę, *Tymczasowa ochrona...*, s. 212 i 216; mam jednak wrażenie, że krytyka wynika z pewnego nieporozumienia. Jak bowiem przyjąłem i uzasadniłem w innym miejscu (*Postępowanie zabezpieczające w sprawach...*, s. 331 i n.), unormowanie stosunków na czas trwania postępowania nie jest ze swej istoty ani konserwacyjnym, ani nowacyjnym sposobem zabezpieczenia. Charakter ten wynika dopiero z celu, dla którego zostało ono zastosowane. Jeśli celem tym jest zapewnienie wykonalności przyszłego orzeczenia, to zabezpieczenie to ma konserwacyjną naturę (np. zakaz zbycia przez pozwanego rzeczy, której wydania żąda powód w procesie) i oczywiście pomimo regulującego charakteru nie antycypuje przyszłego orzeczenia. Natomiast adresowany do pozwanego zakaz wprowadzania do obrotu rzeczy (towarów) naruszających prawa własności intelektualnej powoda zmierza do przerwania bezprawnej działalności i antycypuje przyszłe rozstrzygnięcia sprawy. Ten sposób unormowania stosunków na czas trwania postępowania ma więc nowacyjny charakter. Na całkiem inny aspekt zagadnienia zwraca natomiast uwagę M.M. Cieśliński, *Postępowanie zabezpieczające...*, s. 156 i n., podnosząc, że w sprawach o rozwód postanowienia zabezpieczające mogą odnosić się do kwestii, o których sąd w ogóle nie będzie orzekał w wyroku rozwodowym, np. do wydania małżonkowi potrzebnych mu przedmiotów (art. 756 k.p.c.). Rzeczywiście w tych specyficznych przypadkach nie można mówić o antycypacji przyszłego orzeczenia w sprawie, ale też nie chodzi tu przecież o zabezpieczenie roszczenia dochodzonego w procesie rozwodowym, lecz o merytoryczne rozstrzygnięcie zagadnienia na czas trwania postępowania.

²⁰⁰ J. Jagieła, *Tymczasowa ochrona...*, s. 208 i n.

5. Odmienność ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu zabezpieczającym jest podstawą do wyrażania poglądów, iż jest to trzeci rodzaj ochrony prawnej, obok ochrony zapewnianej w postępowaniu jurysdykcyjnym i postępowaniu egzekucyjnym. Pogląd taki wyraża M. Waligórski, który postępowanie zabezpieczające uważa za trzeci funkcjonalny typ postępowania cywilnego, określane jako proces zabezpieczający, i wymieniany obok procesu jurysdykcyjnego i procesu egzekucyjnego²⁰¹. Również E. Wengerek stwierdza, że postępowanie zabezpieczające jest samodzielnym postępowaniem, mającym wszelkie cechy postępowania rozpoznawczego²⁰². Jest to ujęcie zgodne z poglądami doktryny włoskiej, w której uznaje się autonomię funkcjonalną i strukturalną postępowania zabezpieczającego w stosunku do postępowania rozpoznawczego i egzekucyjnego, uważając ochronę udzielaną w postępowaniu zabezpieczającym za trzeci rodzaj (*tertium genus*) ochrony prawnej, wykazujący swą specyfikę także w stosunku do ochrony udzielanej w innych postępowaniach uproszczonych (*tutela sommaria*), niemających zabezpieczającego charakteru²⁰³. Uznanie swoistości ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu zabezpieczającym znajduje coraz powszechniej wyraz w światowej nauce procesu cywilnego, która traktuje zabezpieczenie roszczeń jako „autonomiczną formę ochrony sądowej” (*autonomous form of judicial protection*)²⁰⁴.

6. Tymczasowy charakter ochrony prawnej udzielanej w postępowaniu zabezpieczającym nie tylko cechuje nowacyjne sposoby zabezpieczenia roszczeń, lecz także charakteryzuje zabezpieczenia konserwacyjne. Utrzymanie dotychczasowego stanu rzeczy w celu zapewnienia wykonalności lub skuteczności przyszłego orzeczenia – podobnie jak wprowadzenie nowego stanu na czas postępowania – jest bowiem ograniczone w zasadzie do chwili prawomocnego rozstrzygnięcia sprawy. Tymczasowość ochrony prawnej udzielanej przez zabezpieczenie roszczeń jest zatem jej cechą charakterystyczną, może nawet bardziej niż pomocnicza natura.

²⁰¹ M. Waligórski, *Funkcja*, s. 50 i n. oraz 82.

²⁰² E. Wengerek, *Pojęcie, przedmiot...*, s. 361.

²⁰³ G. Tarzia (w:) *I procedimenti...*, red. G. Tarzia, s. 19 i n.; zob. też E. Liebman, *Unità del procedimento cautelare*, Riv.Dir.Proc. 1954, nr 1, s. 248 i n.; P. Pisani, *Appunti sulla tutela cautelare nel processo civile*, Riv.Dir.Proc. 1987, nr 1, s. 109.

²⁰⁴ W dniach 10–13 grudnia 1988 r. w Atenach odbyła się międzynarodowa konferencja „Provisional Measures – an Autonomous Form of Judicial Protection” („Środki tymczasowe – autonomiczna forma ochrony sądowej”), poświęcona zagadnieniom postępowania zabezpieczającego. W przedstawionym na tej konferencji referacie dotyczącym prawa angielskiego (niepubl.) R. Asariotis stwierdza, że zadaniem tymczasowej ochrony jest osiągnięcie podstawowego celu każdego systemu prawnego, którym jest efektywność ochrony sądowej.

Prowizoryczność (tymczasowość) ta jest rozumiana jako czasowe ograniczenie skuteczności orzeczenia, a nie jako możliwość jego wzruszenia przez wniesienie środków zaskarżenia. Zadaniem tak pojmowanej tymczasowej ochrony prawnej jest wyeliminowanie zagrożenia praw podmiotowych (a niekiedy także innych interesów, np. w przypadku ochrony posiadania) do czasu, kiedy możliwe stanie się udzielenie definitywnej ochrony prawnej.

W związku z powyższym należy przypomnieć, że w odniesieniu do zabezpieczenia roszczeń w trybie postępowania zabezpieczającego tymczasowa ochrona prawna wyraża się albo w zabezpieczeniu wykonalności i skuteczności orzeczenia sądowego, które ma zapaść w postępowaniu, albo w tymczasowym antycypacyjnym zaspokojeniu roszczenia²⁰⁵. W pierwszym przypadku ochrona tymczasowa udzielana jest pośrednio, przez zapewnienie możliwości efektywnego udzielenia ochrony definitywnej. W drugim przypadku chodzi o bezpośrednią ochronę praw podmiotowych.

²⁰⁵ Abstrahuję w tym miejscu od zagadnienia charakteru postanowień wydawanych w toku procesu o rozwód, o separację i o unieważnienie małżeństwa, gdy – jak była o tym mowa – chodzi tu o merytoryczne rozstrzygnięcia w sprawach dotyczących rodziny. Stoję na stanowisku, że postanowienia te nie mają w ogóle zabezpieczającego charakteru i nie należy stawiać ich na równi z postanowieniami wydawanymi w postępowaniu zabezpieczającym.

ROZDZIAŁ 2

CHARAKTER PRAWNY, ZASADY I PRZESŁANKI POSTĘPOWANIA ZABEZPIECZAJĄCEGO

1. Charakter prawny postępowania zabezpieczającego	84
2. Zasady postępowania zabezpieczającego	94
3. Przesłanki postępowania zabezpieczającego	109
3.1. Przesłanki procesowe w postępowaniu zabezpieczającym a podstawy zabezpieczenia ...	109
3.2. Dopuszczalność drogi sądowej i drogi postępowania przed sądem polubownym	117
3.3. Jurysdykcja krajowa i immunitet sądowy	121
3.4. Zdolność sądowa, zdolność procesowa, brak w składzie organu jednostki organizacyjnej	132
3.5. Zawisłość sporu	135
3.6. Powaga rzeczy osądzonej	142

Literatura: Arieta G., *I provvedimenti d'urgenza ex art. 700 C.P.C.*, Padova 1985; Baumbach A., Lauter W., Albers J., Hartmann P., *Zivilprozessordnung*, München 2004; Baur F., *Studien zum einsweiligen Rechsschutz*, Tübingen 1967; Beier F.K., *Remedies Against Counterfeiting of Well-Known Trademarks in German Law and Practice* (w:) *Piracy and Counterfeiting of Industrial Property and Copyright*, red. W.R. Cornish, London 1983; Bogucki O., *Teoretyczne aspekty zasady prawdy materialnej w nowym modelu postępowania cywilnego*, RPEiS 2000, z. 1; Broniewicz W., *Brak zdolności procesowej i jego skutki w procesie cywilnym*, NP 1967, nr 7–8; Broniewicz W., *Problem przesłanek procesowych w procesie cywilnym i postępowaniu arbitrażowym*, ZNUŁ 1968, nr 59; Cieślak S., *Formalizm postępowania cywilnego*, Warszawa 2008; Cieśliński M.M., *Charakter prawny postanowienia zabezpieczającego antycypacyjnego*, PS 2009, nr 9; Cieśliński M.M., *Kilka uwag na temat interesu prawnego w udzieleniu zabezpieczenia* (w:) *Księga ku czci Profesora T. Erecińskiego*, t. I; Cieśliński M.M., *Postępowanie zabezpieczające w sprawach o rozwód*, PS 2006, nr 4; Cieśliński M.M., Kondlak I., *Postanowienia zabezpieczające a wolność prasy*, PS 2000, nr 3; Ciszewski J., *Konwencja z Lugano. Komentarz*, Warszawa 2004; *Codice di procedura civile*, red. N. Picardi, Milano 1994; Comoglio L.P., Ferri C., *La tutela cautelare in Italia: profili sistematici e riscontri comparativi*, Riv.Dir.Proc. 1990, nr 4; Dalka S., *Nakazy zapłaty*

jako podstawa egzekucji sądowej i zabezpieczenia roszczeń, Prob.Egz.S. 1996, nr 16; Dalka S., *Postępowanie zabezpieczające*, ZESP 1994, nr 1; **Dbałowski W.**, *Zabezpieczenie powództwa*, GSW 1932, nr 4; **Der Wettbewerbsprozess. Ein Praxishandbuch**, red. H.-J. Ahrens, Köln 2009; **Dowody w postępowaniu cywilnym**, red. Ł. Błaszczak, K. Markiewicz, E. Rudkowska-Ząbczyk, Warszawa 2010; **Ereciński T.**, *O zabezpieczeniu nowacyjnym*, PS 1992, nr 3; Ereciński T., *Sprawozdanie z VIII Światowego Kongresu Prawa Procesowego (Utrecht 24–28 VIII 1987)*, PiP 1988, z. 1; **Fierich F.K.**, *Projekty polskiej procedury cywilnej w oświeceniu nauki o stosunku procesowym*, Warszawa 1924; **Fika P., Staszczuk P.**, *Inne wypadki zabezpieczenia – wybrane zagadnienia w świetle nowelizacji Kodeksu postępowania cywilnego*, PS 2014, nr 1; **Flejszar R.**, *Podstawy zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu zabezpieczającym – wybrane zagadnienia (art. 730¹, 753 i 753¹ KPC) (w:) Ewolucja polskiego postępowania cywilnego wobec przemian politycznych, społecznych i gospodarczych. Materiały konferencyjne Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr Postępowania Cywilnego. Szczecin–Niechorze 28–30.9.2007*, red. H. Dolecki, K. Flaga-Gieruszyńska, Warszawa 2009; **Flejszar R.**, *Przedsiębiorstwo oraz gospodarstwo rolne jako przedmiot zabezpieczenia i egzekucji (w:) Czterdziestolecie kodeksu postępowania cywilnego. Zjazd Katedr Postępowania Cywilnego w Zakopanem (7–9.10.2005 r.)*, red. I. Ratusińska, Kraków 2006; **Garlicki S.**, *Zabezpieczenie wniosku o ustanowienie służebności drogi koniecznej. Polemika II*, Palestra 1962, nr 3–4; **Gil I.**, *Postępowanie zabezpieczające na etapie poprzedzającym ogłoszenie upadłości*, Warszawa 2012; **Golata R.**, *Zarządzenie tymczasowe w postępowaniu zabezpieczającym*, GP 1988, nr 7; **Goldwag N.**, *Zabezpieczenie roszczenia w postępowaniu przed sądem polubownym*, Palestra 1936, nr 2–3; **Góra-Błaszczkowska A.**, *Zasada równości stron w procesie cywilnym*, Warszawa 2008; **Górski A.**, *Postępowanie zabezpieczające przed sądem polubownym w świetle nowelizacji KPC*, MoP 2006, nr 18; **Górski A.**, *Postępowanie zabezpieczające w zakresie prawa nieuczciwej konkurencji w świetle nowelizacji KPC*, MoP 2005, nr 16; **Górski A.**, *Wniosek o udzielenie zabezpieczenia w świetle nowelizacji KPC*, MoP 2006, nr 1; **Górski W., Żabski A.**, *Prawo przewozowe. Komentarz*, Warszawa 1990; **Graliński W.J.**, *Europeizacja polskiego prawa sądowego cywilnego poprzez konwencję z Lugano (w:) Europeizacja prawa krajowego. Wpływ integracji europejskiej na klasyczne dziedziny prawa krajowego. V Ogólnopolska Konferencja Prawnicza, Toruń 4–5 listopada 1999 r.*, red. C. Mik, Toruń 2000; **Gregory R.C.L., Peck D.E., Lowis D.H.C.**, *The County Court Practice 1987*, London 1987; **Grunsky W.**, *Grundlagen des Einstweiligen Rechtsschutzes*, Juristische Schlung 1976; **Grzegorzczuk P.**, *Immunitet państwa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2010; **Grzegorzczuk P.**, *Jurysdykcja krajowa w sprawach z zakresu prawa własności przemysłowej*, Warszawa 2007; **Grzegorzczuk P., Weitz K.**, *Rec.: H.-J. Ahrens (red.), W.-A. Achilles, P. Bähr, W. Berneke, J. Bornkamm, V. Deutsch, B. Jestaedt, U. Loewenheim, U. Scharen, D. Schmukle, K. Spätgens, Der Wettbewerbsprozess. Ein Praxishandbuch*, Köln 2009, KPP 2010, z. 1; **Gudowski J.**, *O kilku naczelnych zasadach procesu cywilnego – wczoraj, dziś, jutro (w:) Księga dedykowana Profesorowi S. Sołtysińskiemu; Gudowski J.*, *Wpływ Konstytucji i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na pojęcie*

dopuszczalności drogi sądowej (w:) *Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego a Kodeks postępowania cywilnego. Materiały Ogólnopolskiego Zjazdu Katedr i Zakładów Postępowania Cywilnego. Serock 24–26 września 2009 r.*, red. T. Ereciński, K. Weitz, Warszawa 2010; **Hahn Z.**, *Zarządzenia tymczasowe (postępowanie zabezpieczające)*, cz. 1 i 2, PPC 1937, nr 3–4 oraz 5–6; **Hrycaj A.**, *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym według przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (w:) Księga ku czci J. Tredera; I procedimenti cautelari*, red. G. Tarzia, Padova 1990; **Iżykowski M.**, *Charakterystyka prawna uprawdopodobnienia w postępowaniu cywilnym*, NP 1980, nr 3; Iżykowski M., *Definitywny charakter postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia w sprawie szeroko rozumianego obowiązku alimentacyjnego na czas trwania procesu o rozwód lub separację. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2010 r. (III CZP 59/10)*, PPC 2012, nr 2; Iżykowski M., *Glosa do uchwały SN z 27 listopada 1980 r., III CZP 60/80*, OSPiKA 1982, z. 3–4; Iżykowski M., *Naprawienie szkody wyrządzonej wydaniem zabezpieczenia*, NP 1982, nr 1–2; Iżykowski M., *Przesłanki zabezpieczenia powództwa*, Palestra 1985, nr 11; Iżykowski M., *Wpływ zabezpieczenia powództwa na przebieg procesu cywilnego*, Palestra 1982, nr 1–3; Iżykowski M., *Zabezpieczenie roszczeń jako forma tymczasowej ochrony prawnej w postępowaniu cywilnym*, Palestra 1988, nr 8–9; Iżykowski M., *Zmiana i uchylenie zarządzenia tymczasowego*, NP 1982, nr 3–4; **Jagiela J.**, *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu egzekucyjnym (w:) Księga ku czci Profesora T. Erecińskiego*, t. I; Jagiela J., *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu zabezpieczającym*, PiP 2003, z. 4; Jagiela J., *Opinia prawna na temat zwrotu wydatków związanych z dokonaniem zabezpieczenia przez komornika*, PPE 2009, nr 6; Jagiela J., *Sądowe postępowanie zabezpieczające w praktyce komorniczej po zmianach w przepisach kodeksu postępowania cywilnego*, PPE 2004, nr 7–9; Jagiela J., *Zabezpieczenie roszczeń alimentacyjnych*, NP 1991, nr 1–3; **Jakubecki A.**, *Charakter prawny postanowień w sprawach rodziny wydawanych w toku procesu o rozwód, o separację i o unieważnienie małżeństwa (w:) Księga dedykowana Profesorowi M. Pazdanowi*; Jakubecki A., *Postępowanie zabezpieczające a zarządzenia sądu opiekuńczego wydawane na podstawie art. 569 § 2 KPC (w:) Księga z okazji 75. urodzin Profesora A. Zielińskiego*; Jakubecki A., *Postępowanie zabezpieczające w sprawach z zakresu prawa własności intelektualnej*, Kraków 2002; Jakubecki A., *Zabezpieczenie roszczeń w sprawach z zakresu ochrony własności intelektualnej (zagadnienia wybrane) (w:) Zbiór referatów z seminarium rzeczników patentowych szkół wyższych, Cedzyna 19–23 września 1995 r.*, red. A. Adamczyk, Kielce 1995; Jakubecki A., *Zatrzymanie towarów na granicy jako sposób zabezpieczenia roszczeń z zakresu prawa własności intelektualnej (w:) Księga pamiątkowa z okazji 80-lecia rzecznictwa patentowego w Polsce*, Warszawa 2001; **Jakubecki A., Skubisz R.**, *Zabezpieczenie roszczeń wynikających z naruszenia prawa z rejestracji znaku towarowego*, ZNUJ 1989, nr 50; **Jankowski J.**, *Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej – istota i skutki*, AUL 1982, nr 9; Jankowski J., *Nowelizacja Kodeksu postępowania cywilnego, cz. 2, Postępowanie zabezpieczające*, MoP 2004, nr 20; Jankowski J., *Nowelizacje Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzone w 2005 r.*, Warszawa 2005; **Jarocho A.**, *Interes prawny jako podstawa zabezpieczenia*

roszczeń w postępowaniu cywilnym (w:) *Księga dedykowana Profesorowi F. Zedlerowi*; **Jodłowski J.**, *Kilka kwestii z teorii międzynarodowego postępowania cywilnego*, PiP 1974, z. 2; Jodłowski J., *Zasady naczelnego socjalistycznego procesu cywilnego* (w:) J. Jodłowski (red.), *Wstęp*; **Karnicka-Kawczyńska A.**, **Kawczyński J.**, *Postępowanie zabezpieczające w praktyce sądowej*, MoP 1999, nr 4; **Karolczyk B.**, *Koncentracja materiału procesowego w postępowaniu cywilnym przed sądem pierwszej instancji*, Warszawa 2013; **Kmiecik R.**, *Uprawdopodobnienie w procesie karnym*, NP 1983, nr 5; **Knypl Z.**, *Postępowanie zabezpieczające*, Sopot 2011; **Kocur M.**, *Zabezpieczenie roszczeń dochodzonych przed sądem polubownym*, MoP 2006, nr 15; **Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz**, t. II, red. J. Jankowski, Warszawa 2013; **Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz**, red. Z. Szczurek, Sopot 1994; **Korzan K.**, *Naczelnne zasady wymiaru sprawiedliwości i naczelnne zasady postępowania nieprocesowego*, Rejent 2004, nr 7; Korzan K., *Zabezpieczenie roszczeń i praw w postępowaniu cywilnym (studium teoretyczno-procesowe)*, PPH 1992, nr 3; **Kot D.**, *Zabezpieczenie roszczeń z tytułu naruszenia autorskich praw majątkowych*, MoP 2002, nr 23; **Krajewski J.**, *Dopuszczalność rewizji nadzwyczajnej od postanowień i zarządzeń*, PiP 1964, z. 9; **Kramer X.E.**, *Harminization of Provisional and Protective Measures in Europe* (w:) *Procedural Laws in Europe: Toward Harminization*, red. M. Storme, Antwerpen–Apeldoorn 2003; **Kruszelnicki F.**, *Zarys systemu polskiego prawa egzekucyjnego i zabezpieczającego*, Warszawa 1934; **Kubas A.**, *Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną wykonaniem zabezpieczenia (art. 746, 1182 k.p.c.)*, TPP 2006, nr 3–4; **Łabędzki L.**, *Zabezpieczenie roszczenia w postępowaniu polubownym*, R.Pr. 2003, nr 4; **Marciniak A.**, *Bankowy tytuł zabezpieczenia*, Pr. Bank. 2002, nr 7–8; Marciniak A., *Egzekucja a postępowanie zabezpieczające. Charakter postępowania zabezpieczającego oraz zagadnienie reformy urzędu komornika sądowego*, ZESP 1994, nr 3; Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2013; Marciniak A., *Zbieg egzekucji i zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu cywilnym*, PPE 2003, nr 9–10; **Marcinkowski A.**, *Co oznacza uchylenie art. 443 k.p.c.?*, Palestra 2005, nr 1–2; **Marek T.**, *Odpowiedzialność uprawnionego za szkodę spowodowaną zastosowaniem zabezpieczenia*, PS 2014, nr 10; **Mądrzak H.**, *Charakter i zakres ochrony prawnej realizowanej w trybie zarządzeń tymczasowych* (w:) *Jednolitość prawa sądowego cywilnego a jego odrębności krajowe*, red. M. Sawczuk, Lublin 1997; Mądrzak H., *O pojmowaniu naczelnnych zasad postępowania cywilnego* (w:) *Księga ku czci Profesora J. Jodłowskiego*; **Meijknecht P.**, **Verschuur R.Ch.**, *Usage et abus des procédures sommaires* (w:) *The Eighth World Conference on Procedural Law, Justice and Efficiency – Utrecht, August 24–28, 1987*, red. W. Wedekind, Deventer–Antwerp–Boston 1989; **Mika I.B.**, **Szwaja J.**, *Wpływ zabezpieczenia roszczenia przez zajęcie praw z akcji na wykonywanie tych praw przez akcjonariusza*, Pr. Spółek 2000, nr 5; **Misiuk-Jodłowska T.**, *Zabezpieczenie powództwa zawierającego żądanie uchylenia uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni*, PS 1993, nr 7–8; **Misiuk-Jodłowska T.**, **La-pierre J.**, *Polskie prawo procesowe cywilne a projekt ekspertów Unii Europejskiej*, KPP 1996, z. 4; **Mostowik P.**, **Niedźwiedz M.**, *Druga konwencja lugańska o jurys-*

dykcji i wykonywaniu obcych orzeczeń w sprawach cywilnych, KPP 2009, z. 4; **Mucha J.**, O odpowiednim stosowaniu przepisów o procesie do postępowania zabezpieczającego (w:) *Księga dedykowana Profesorowi F. Zedlerowi*; **Muliński M.**, Najnowsze zmiany w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu zabezpieczającym, PPE 2015, nr 6; **O'Connell J.F.**, *Remedies in a Nutshell*, St. Paul, Minn. 1985; **Osowy P.**, Zarys problematyki zabezpieczenia roszczeń w postępowaniu przed sądem polubownym w świetle nowelizacji k.p.c. z 2 lipca 2004 r., PS 2005, nr 6; **Ostrowski L.**, Czasowa niedopuszczalność drogi sądowej, Palestra 1984, nr 11; **Pabis R.**, Zabezpieczenie roszczeń. Egzekucja świadczeń, Warszawa 2005; **Perrot R.**, *Les mesures provisoires en droit français* (w:) *Les mesures provisoires en procédure civile*, *Atti del Colloquio internazionale*, Milano 12–13 ottobre 1984, red. G. Tarzia, Milano 1985; **Piasecki K.**, Postępowanie sporne rozpoznawcze w sprawach cywilnych, Warszawa 2010; Piasecki K., *Procedury poprzedzające sądowe postępowanie cywilne*, Palestra 1985, nr 7–8; **Piekarski M.**, O zabezpieczeniu powództwa, NP 1964, nr 4; Piekarski M., *Postępowanie zabezpieczające* (skrypt ZPP), Katowice 1965; **Pogonowski P.**, Zakaz reformationis in peius w postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym, PPE 2004, nr 4; **Prawo dowodowe. Zarys wykładu**, red. R. Kmiecik, Kraków 2008; **Rapprochement du Droit Judiciaire de l'Union Européenne**, red. M. Storme, Dordrecht 1994; **Resich Z.**, Poznanie prawdy w procesie cywilnym, Warszawa 1958; Resich Z., *Przesłanki procesowe*, Warszawa 1966; **Rosenberg L., Gaul H.F., Schilken E., Becker-Eberhard E., Lakkis P.**, *Zwangsvollstreckungsrecht*, München 2010; **Rosenberg M., Smit H., Korn H.L.**, *Elements of Civil Procedure. Cases and Materials*, Mineola–New York 1985; **Rowiński T.**, Interes prawny w procesie cywilnym i postępowaniu nieprocesowym, Warszawa 1971; **Sawczuk M.**, Wznowienie postępowania cywilnego, Warszawa 1970; **Siciński P.**, Zabezpieczenie roszczenia przez wpis ostrzeżenia w księdze wieczystej (ze szczególnym uwzględnieniem wpisu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości), PS 1999, nr 7–8; **Skotnicka E.**, Przyczynek do rozważań o charakterze orzeczeń zapadających w postępowaniu zabezpieczającym i jego wpływie na skład sądu (na tle uchwały Sądu Najwyższego z 27 lutego 2008 r.), PS 2009, nr 10; **Spalek K.**, Glosa do postanowienia SN z 6 kwietnia 2001 r., V CO 3/01, PiP 2002, z. 12; Spalek K., Zabezpieczenie roszczeń w Konwencji z Lugano, PiP 2003, z. 10; **Śladkowski M.**, Ogólne postępowanie zabezpieczające w praktyce sądowej, MoP 2015, nr 11; **Trammer H.**, Następca bezprzedmiotowości procesu cywilnego, Kraków 1950; Trammer H., W sprawie prepetuacji jurysdykcji krajowej, PiP 1960, z. 1; Trammer H., *Zarys problematyki międzynarodowego procesu cywilnego państw kapitalistycznych*, Warszawa 1956; **Tyczka M.**, Arbitraż i postępowanie arbitrażowe, Warszawa 1970; **Waligórski M.**, Gwarancje wykrycia prawdy w procesie cywilnym, PiP 1953, z. 8–9; **Warzocha E.**, *Postępowanie zabezpieczające. Komentarz do art. 730–757 k.p.c.*, Warszawa 2007; Warzocha E., Przyczynek do badań nad rozwojem instytucji zabezpieczenia powództwa (w:) *Księga ku czci Profesora L. Steckiego*; Warzocha E., *Zakres i skuteczność zabezpieczenia w świetle badań praktyki sądowej i komorniczej* (w:) *Księga pamiątkowa ku czci W. Broniewicza*; **Wasilewski A.**, Prawo do sądu w sprawach dyscyplinarnych, PS 2001, nr 9; **Weitz K.**, O jurysdykcji krajowej